

עו"ד אמנון לורד
בעצמו וע"י ב"כ עוה"ד גיא פורר ודבי שליט
ממשרד יגאל אלון ושות', עורכי דין
מרח' הלל 31, ירושלים 94581
טל': 02-6239240; פקס: 02-6239234

העותר

נ ג ד

1. משרד החינוך
2. משרד הביטחון
3. המשרד לשוויון חברתי
4. צבא ההגנה לישראל
5. אגף כוח האדם בצה"ל
כולם על ידי פרקליטות המדינה,
משרד המשפטים, ירושלים
טל': 02-6466671; פקס: 02-6467011

המשיבים

תגובת המשיבים לעתירה ולבקשה למתן צו ביניים

בהתאם להחלטות בית המשפט הנכבד, מתכבדים המשיבים להגיש תגובתם לעתירה שבכותרת ולבקשת העותר למתן צו ביניים, כדלקמן.

1. עניינה של העתירה "במבחנים לחלוקת כספי התמיכות של משרד החינוך בפעילות לא פורמאלית לחיזוק זהותם הדתית של תלמידי החינוך הדתי לקראת שירות צבאי לבנים ושירות לאומי לבנות" (להלן: **מבחן התמיכה**). לעתירה שני ראשים: האחד, כי ייקבעו מבחני תמיכה גם עבור "פעילויות הכנה לא פורמאליות לשירות צבאי ולאומי לאוכלוסיות שאינן נמנות על החינוך הממלכתי דתי תוך תקצובם באופן שוויוני"; והשני כי בית המשפט יורה למשיבים לשנות את "תקנה תקציבית 20-46-02-14 שפרסם משרד החינוך [...] המתייחסת לתמיכה בפעולות לא פורמאליות לחיזוק זהותם הדתית של תלמידי החינוך הממלכתי דתי לקראת שירות צבאי לבנים ושירות לאומי לבנות, כך שתתייחס גם לתמיכה להכנה לשירות צבאי לבנות, בתנאים שיאפשרו את מימוש התמיכה הלכה למעשה".

ביום 10.10.16 הגיש העותר בקשה למתן צו ביניים בה ביקש כי בית המשפט הנכבד "יורה למשרד החינוך לחדול מלקדם את הליכי בחירת הגופים הראויים לכספי תמיכה [...] לא לחלק את התמיכה או כל חלק ממנה לשנת 2016 (כעשרה מיליון ₪); ולא לנקוט בכל פעולה או צעד שיש בהם כדי לסכל את הסעדים המבוקשים בעתירה [...]".

2. לעמדת המשיבים דין העתירה, כמו גם דינה של הבקשה לצו ביניים, להידחות תוך חיוב העותר בהוצאות המשיבים. זאת, בהיעדר כל עילה להתערבותו של בית המשפט הנכבד במבחן התמיכה העומד במוקד העתירה.

3. כפי שיפורט, מבחן התמיכה תואם את הוראות חוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953 (להלן: **החוק**) המקימות למינהל החינוך הדתי (להלן גם: **החמ"ד**) אוטונומיה מסוימת בכל הנוגע לחינוך הדתי במוסדותיו. המבחן הותקן מתוך תפיסה המבקשת לעודד את בני ובנות החינוך הממלכתי דתי לשירות משמעותי, ומטרתו כעולה משמו - חיזוק זהותם לקראת השתלבותם במערכי השירות; כל מגדר בהתאם לתפיסה החינוכית הדתית בה מחזיק החמ"ד.

4. בענייננו תמצית מדיניותו החינוכית של החמ"ד היא - כמפורט לדוגמא במסמך שכותרתו 'קווים מנחים למדיניות החינוך הממלכתי דתי' - כי "החמ"ד יתן את תלמידיו לחובת שירות פעיל בצה"ל ואת תלמידותיו לשירות לאומי התנדבותי בן שנתיים" (ראו עמ' 18 למסמך). זאת, בהתאם לתפיסה דתית כוללת לאורה מבקש החמ"ד לחנך את בוגריו.

ודוק, אין המדובר במדיניות החמ"ד המנותקת מן ההסדרים הראשוניים בעניין זה ממש. נזכיר את אשר דומה כי נשתכח מן העותר - עוד מראשית ימי המדינה הכיר המחוקק ברב התרבותיות הקיימת בישראל בכל הנוגע לשירות נשים בצבא, ומשכך קבע הוראות חוק מפורשות המעגנות פטור לאישה הדתייה משירות צבאי (בתנאים). זאת, מתוך הכרה וקבלה של תפיסה רווחת בקרב ציבורים שונים בחברה הישראלית, ובתוכם הציבור הדתי לאומי, באשר לשירותן של נשים בצבא.

לאור האמור, ברי כי מבחן התמיכה עולה בקנה אחד עם החקיקה הרלוונטית לענייננו על תכליותיה, שכן במצב החוקי דהיום לא מוטלת חובת שירות צבאי על בנות דתיות. ממילא, ברי כי אין כל חובה לעודד אותן לשירות כאמור, וודאי שאין חובה משפטית כל שהיא לחייב את החמ"ד בכך. משכך, המשיבים סבורים כי הוראות מבחן התמיכה, שמטבע הדברים מטרתו קידום מדיניות החמ"ד, אינן מגלות עילת התערבות. אין להלום מצב דברים בו החמ"ד יידרש לתמוך בפעולות חינוכיות העומדות בניגוד לתפיסתו הדתית-חינוכית מקום בו הוא אינו פועל בניגוד לנורמה מחייבת כל שהיא. נהפוך הוא.

5. ברם לא זו בלבד, דומה כי יש להבהיר את מטרתו העיקרית של מבחן התמיכה מושא ענייננו עוד מראשית התקנתו, בשנת 2004. כפי שצויין לעיל, כעולה משמו, מטרתו העיקרית של מבחן התמיכה היא חיזוק זהותם הדתית של המשרתים הדתיים לקראת שירותם בו פעמים רבות מתרחש המפגש הראשוני של בני ובנות מגזר זה עם אוכלוסיות שונות שאינן מקיימות בהכרח אורח חיים דתי. ודוק, הפעולות הנתמכות כוונו ומכוונות ביסודן לחיזוק הזהות הדתית לקראת השירות הצפוי, ואינן עוסקות ככלל בפעולות עידוד והכנה לשירות צבאי, למצער במובנו המקובל בציבור הרחב (שיפור הכושר הקרבי או הכנות למבדקי רשויות הצבא לקראת הגיוס הנערכות במוסדות שונים, וכיוצא באלה).

6. ממילא, משאלה הם פני הדברים הרי שברי מדוע מבחן התמיכה - על האתגר הניצב במוקד מטרתו - מיועד לתלמידי ותלמידות החמ"ד בלבד. מבחן התמיכה, שהותקן בהתאם לתקנה תקציבית של החמ"ד, כלל לא נועד, עוד מלכתחילה, לאוכלוסיות שונות שאינן נמנות בין תלמידיו, וממילא ברי כי הוא ודאי אינו המסגרת הרלוונטית לתמיכה בהן. בעניין זה יודגש, תוך שנפנה תשומת הלב לכך שדומה כי הסעד המבוקש בעניין זה (קידום מבחני תמיכה לחיזוק זהות דתית לאוכלוסיות נוספות) ודאי אינו במוקד העתירה, כי העותר ודאי לא הרים את התשתית המינימאלית הנדרשת על מנת להצביע על צורך כל שהוא בקידום מבחן תמיכה זהה או דומה לאוכלוסיות אלה. זאת, מבלי לגרוע משיקול הדעת הרחב המסור למשיבים בקביעת מבחני תמיכה שהם עניין מובהק שבמדיניות; מבלי לגרוע משוונות רלוונטית אפשרית בין צרכי המגזרים השונים בעניין זה; ולצד זאת, מבלי לגרוע כמובן מאחריות משרד החינוך להבטיח מילוי צרכיהם החינוכיים של כלל תלמידי מערכת החינוך לגווניה.

7. הרבה למעלה מן הצורך יצינו המשיבים לשלמות התמונה העומדת בפני בית המשפט הנכבד ובשים לב לטענות העותר, כי בימים אלה נעשית עבודה מאומצת לסיום התקנתו של מבחן תמיכה נוסף, חדש, שכותרתו הצפויה – "מבחנים לתמיכה של משרד החינוך בפעילות בלתי פורמלית למתן מידע הכוונה וליווי לתלמידות החינוך הדתי בכל הנוגע לאפשרויות השירות הסדיר בצה"ל". החמ"ד פועל לקידום מבחן זה מתוך הכרה בצורך ליתן מענה למגוון הקהילות והבנות הדתיות המתחנכות במסגרותיו, ובתוכן גם לאותן אלה המבקשות לבחון האפשרות לשרת בשירות צבאי. כל זאת, מבלי שהדבר יגרע ממדיניותו החינוכית הכוללת בעניין זה כאמור. לצד זאת יודגש כבר עתה, כי מבחן התמיכה האמור טרם הותקן. ממילא כלל טענות העותר בעניינו - ובפרט באשר לנוסחו - הן מוקדמות, אינן מגלות עילה ודינן להידחות.

8. על רקע כלל האמור, ותוך שלהלן נתייחס בתמצית אף לטעמי דחיית הבקשה למתן צו הביניים בשים לב לדחיפות הקיימת לחלוקת כספי התמיכות לגופים המבקשים, סבורים המשיבים כי העתירה דנן אינה מגלה כל עילת התערבות, ולפיכך דינה להידחות.

9. כך בתמצית, וכעת ביתר הרחבה תוך שראשית נפנה להצגת תמצית התשתית הנורמטיבית הרלוונטית לפעילות החמ"ד.

אוטונומיית החינוך הממלכתי דתי

10. החינוך הממלכתי דתי, כונן והוסדר בין היתר בחוק החינוך הממלכתי, כחלק מהכרת המדינה בזכותם של מגזרים שונים לחנך את בניהם ובנותיהם בהתאם לאמונתם הדתית, ולהשקפת עולמם בענייני דת.

11. החינוך הממלכתי דתי הוגדר בסעיף 1 לחוק, כך :

"חינוך ממלכתי דתי" פירושו – חינוך ממלכתי, אלא שמוסדותיו הם דתיים לפי אורח חייהם, תכנית לימודיהם, מוריהם ומפקחיהם ובהם מחנכים לחיי תורה ומצוות על פי המסורת הדתית וברוח הציונות הדתית".

12. בהמשך אותו הסעיף נקבע אף כי בכל הנוגע לתכנית השלמה כהגדרתה בחוק מקובלת ומוכרת שונות ביחס לחינוך הממלכתי דתי. כך, בעוד תכנית השלמה הוגדרה כך: "תכנית השלמה פירושו - חלק של תכנית הלימודים שיקבע או שיאשר השר לפי חוק זה ושיקיף לא יותר מעשרים וחמישה אחוזים משעות הלימודים במוסד חינוך רשמי", בחינוך הדתי קובע החוק: "תכנית השלמה למוסד חינוך ממלכתי דתי" פירושו - תכנית השלמה שתכלול לימודי תורה שבכתב ושבעל פה ותכוון לאורח חיים דתי, לרבות נוהג והווי דתי בין כתלי המוסד".

13. הנה כי כן, עולה מהחוק כי המחוקק הכיר בכך כי החינוך הממלכתי דתי הוא בעל מאפיינים ייחודיים, המבדילים אותו מהחינוך הרגיל ומעניקים לו אוטונומיה חינוכית מסוימת בענייני דת, שעיקרה חינוך לאורח חיים של שמירת תורה ומצוות ברוח הציונות הדתית.

14. על מנת לממש אוטונומיה זו, קבע החוק כי תוקם מועצה לחינוך דתי (להלן: המועצה) אשר על שר החינוך להיוועץ בה בטרם ישתמש בסמכויות המסורות לו בחוק, בכל הנוגע לחינוך הממלכתי דתי :

"13 (א). תוקם מועצה לחינוך ממלכתי דתי; חברי המועצה יתמנו על ידי השר, באישור הממשלה, כל אחד לתקופה של ארבע שנים. שני חברים יהיו באי כוחו של השר, ששה חברים יתמנו מתוך רשימה של שנים עשר מועמדים שתוצע על ידי שר הדתות, שלושה חברים יתמנו מתוך רשימה של ששה מועמדים לפחות שתוצע, בהתאם לתקנות, על ידי ארגוני מורים המייצגים את המורים הדתיים, ושלושה חברים יתמנו מבין החברים הדתיים של ועד החינוך.
[...]

15. השר ייוועץ, בהתאם לסדרים שנקבעו בתקנות, במועצה לחינוך ממלכתי דתי בטרם ישתמש בסמכות מן הסמכויות המסורות לו לפי חוק זה הנוגעות לחינוך ממלכתי דתי, לרבות מינוי מנהל אגף החינוך הדתי במשרד החינוך והתרבות, ומינוים של מפקחים, מנהלים ומורים למוסדות החינוך הממלכתי הדתי, חוץ מן הסמכויות לפי הסעיפים 12, 13, 31, 32 והשימוש הראשון בסמכותו לפי סעיף 17. [הדגשות מכאן ואילך הוספו – הח"מ]

נעיר, מעבר לאשר עולה במובהק מן הסעיפים לעיל ביחס לסמכותה של המועצה, כי מיקומם של סעיפי חוק אלה בין הסעיפים המכוננים של "ועד החינוך" ושל "המועצה לחינוך ממלכתי משלב", מלמד אף הוא על תפיסת המחוקק את תפקידה של המועצה כגוף שנועד לסייע לשר בהובלת מערכת החינוך הממלכתית דתית ברוח הציונות הדתית.

15. לא למותר להוסיף להשלמת התמונה ולהדגשת האמור, כי סמכויות נוספות הוקנו למועצה, ובתוכם נקבע כי "תכניות ההשלמה למוסדות החינוך הממלכתי הדתי ייקבעו על ידי השר בהסכמת המועצה לחינוך ממלכתי דתי" (ראו סעיף 16 לחוק); וכן כי "המועצה לחינוך ממלכתי דתי רשאית לפסול, מטעמים דתיים בלבד, מינויו או המשכת שירותו של מנהל או מפקח או מורה במוסד חינוך ממלכתי דתי [...]" (ראו סעיף 18 לחוק).

16. יוצא אפוא, כי למועצה מסורה יכולת השפעה נרחבת בכל הנוגע להתוויית המדיניות החינוכית-דתית אשר תונהג במוסדות החינוך הממלכתי דתי, וברי כי היא מעידה על הכרתה של המדינה בזכותו של הזרם הממלכתי דתי לשקול שיקולים חינוכיים, ערכיים, תרבותיים והלכתיים במסגרת האוטונומיה המסוימת שניתנה לו בקביעת המדיניות החינוכית-דתית המונהגת במוסדותיו.

17. בהקשר זה נעיר, אף זאת לשלמות התמונה בענייננו, כי על פי תקנה 2 לתקנות החינוך הממלכתי (סדרי פיקוח), תשי"ז-1956: "ההדרכה הפדגוגית וכן הפיקוח הפדגוגי על כל המוסדות יבוצע בידי השר באמצעות המנהל הכללי; ההדרכה והפיקוח הפדגוגי על מוסדות החינוך הממלכתי דתי בכל הנוגע לאפיים הדתי, יבוצעו באמצעות מנהל אגף החינוך הדתי". דומה כי אף באמור יש כדי להעיד על התפיסה הנורמטיבית החופה על פעולות החמ"ד.

18. לצד כלל האמור יובהר כי מוסדות החינוך התיכוניים הדתיים (כמו גם אלה שאינם דתיים) הם רובם ככולם "מוסדות מוכרים שאינם רשמיים" (ראו סעיף 11 לחוק), וממילא אין הם בבעלותה של מדינת ישראל. ברם יודגש, כי מוסדות אלה מפוקחים על-ידי האגף לחינוך דתי בהתאם לסעיף 6 לתקנות חינוך ממלכתי (מוסדות מוכרים) – תשי"ד 1953. כך הם פני הדברים אף ביחס לתכני הלימוד המועברים במוסדות אלה (בהתאם להוראת סעיף 28 (ב) לחוק פיקוח על בתי ספר, תשכ"ט-1969). לפיכך, מדיניות אגף החינוך הממלכתי דתי המוכתבת, בין היתר, על-ידי מועצת החמ"ד, חלה אף על המוסדות מושא העתירה והם פועלים לאורה.

19. לאחר האמור יודגש כי בית המשפט הנכבד הכיר לא פעם "בזכות לחינוך מגזרי", המשמיעה הכרה באוטונומיה החינוכית, ובזכותן של הקהילות השונות המרכיבות את פסיפס החברה הישראלית לתת ביטוי לערכיהן וצביון הייחודי בחינוך ילדיהן. יפים בענייננו דבריו של בית המשפט הנכבד בגדרי בג"ץ 1067/08 עמותת נוער כהלכה נ' משרד החינוך (ניתן ביום 6.8.09, אתר הרשות השופטת) בו נקבע, בין היתר, כך:

"[...] הזכות לחינוך מגזרי מצאה את ביטויה בחקיקה עוד מראשית מיסודו של החינוך בישראל. כך, בד בבד עם מיסודה של מערכת החינוך הממלכתית, הכירה המדינה בצורך של מגזרים שונים לחנך את ילדיהם ברוח צביונם התרבותי הייחודי, אמונתם הדתית ושיוכם הקהילתי. זכותה של קהילה לחינוך מגזרי – חינוך התואם את

תפיסת עולמה הייחודית – מבטאת את זכותו של כל אזרח ללמוד במוסד התואם את תפיסת עולמו (השוו בג"ץ 4112/99 עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' עיריית תל-אביב-יפו, פ"ד נו(5) 393, 412 (2000)). במסגרת זו, הוכרו מוסדות החינוך המוכר שאינו רשמי בחוק לימוד חובה, והוטמעה חשיבותו של הגיוון במוסדות הלימוד בסעיף 3 לחוק חינוך ממלכתי: משנת הלימודים תשי"ד ואילך יונהג חינוך ממלכתי בכל מוסד חינוך רשמי; במוסד חינוך רשמי אשר בשנת הלימודים תשי"ג נמנה עם זרם המזרחי או עם זרם אגודת ישראל או עם החלק הדתי של זרם העובדים, יונהג חינוך ממלכתי דתי".

דברים אלה עומדים בבסיס הצדקת פעילות האגפים המגזריים במשרד החינוך, ובוודאי בפעילותו של החמ"ד, אשר, כאמור, הוכרה באופן מפורש. אופן פעילות זה עומד בבסיס תשתית מערכת החינוך בישראל המכוונת, בין היתר, "לאזן בין זכות התלמיד להיחשף לתכני חינוך בסיסיים הנדרשים לעיצוב אישיותו ופיתוח כישוריו, בצד מתן מענה לאינטרס הציבורי הכללי המבקש ליצור שיח משותף בין מגזרי אוכלוסיה שונים שאורח חייהם, תרבותם ודתם שונים, כדי להביא לקוהרנטיות חברתית ברמה הבסיסית. תוך שלצד זאת ניצבת זכותם המהותית של ההורים לבחור לילדם חינוך בעל אופי ייחודי, שיתיישב עם אמונתם ודרך חייהם" (ראו: בג"ץ 4805/07 המרכז לפלורליזם יהודי נ' משרד החינוך, ניתן ביום 28.7.08, אתר הרשות השופטת).

20. זו היא תמצית התשתית הנורמטיבית הרלוונטית לעניינו, ממנה עולה במובהק ההכרה באוטונומיה המסוימת שהוענקה לחינוך הממלכתי דתי בישראל.

גיוסן של בנות דתיות לשירות צבאי – הדין ומדיניות החמ"ד

21. פטור מגיוס צבאי לנשים מטעמי הכרה דתית הוכר ועוגן לראשונה עוד בראשית ימיה של המדינה. בגדרי בג"ץ 2383/04 מילוא נ' שר הביטחון (ניתן ביום 9.8.04, אתר הרשות השופטת), עמד בית המשפט הנכבד על עיקרי הרקע לקביעת הוראות הפטור, תוך שהכיר בתכליותיו:

13. [...] הפטור משירות צבאי הנתון לאשה על פי סעיף 39 מטעמי מצפון או על רקע הווי משפחתי דתי, נועד ביסודו להכיר ולכבד את מניעותן של נשים מלשרת במסגרת הצבא על רקע תפיסות דת, מנהגים ומסורות עדתיות אליהן הן משתייכות. פטור "מטעמי מצפון" בהקשר המיוחד של הוראה זו קשור קשר הדוק עם טעמים שבהכרה דתית, מסורתית או מינהגית – עדתית, המונעים מאשה מלשרת שירות בטחון באשר הוא שירות בטחון. הדברים עולים בבירור מהצגת הצעת חוק שירות בטחון על ידי ד. בן גוריון (דברי הכנסת, תש"ט, כרך 2, עמ' 1339) באומרו: "ביחס לנשים, פטרנו מחובה זו ארבעה סוגים: אשה נשואה, אשה שיש לה ילד, אשה הרה ואשה שומרת דת, יהודית, נוצרית או מוסלמית, שהכרתה הדתית מונעת ממנה לשרת בשירות בטחון. אלה תהיינה פטורות משירות זה. אך רוצה אני להביע תקווה שלא כל הנשים הדתיות בישראל תשתמשנה בזכות פיטורין זו" (ראה גם דבריו, שם, בעמ' 1626).

הפטור מטעמי מצפון הניתן לאשה מכח הדין נועד להגן על מעמדן של נשים בעדות מסורתיות אשר על פי תפיסת בני העדה שירותן בצבא אינו מתיישב עם שמירה על כבודן וצניעותן, ופעמים אף סותר הוראות מפורשות בציוויי הדת החלים עליהן. וכך, בדיוני הכנסת בהצעת חוק שירות בטחון הביעו נציגי היהדות הדתית הסתייגות משירות צבאי של נשים, וראו בכך שאלה מוסרית ודתית ממדרגה ראשונה. היו שהדגישו במיוחד את החשש מפגיעה חמורה בערכי מוסר המשפחה, כבוד המשפחה ושלמות המשפחה (דברי חברי הכנסת כהנא, הרב לוי, אונא, שאג, שר הדתות מימון, וחה"כ זרח ורהפטיג, שם, עמ' 1445 ו-1446, 1522, 1524, 1556, ו-1559). היו שהדגישו את ציוויי הדת האוסרים במפורש על אשה לשאת כלי מלחמה ולהשתתף במלחמה (שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סימן עה; שו"ת יביע אומר חלק ח - או"ח סימן נד; לדין ראה גם הרב ש' מן-ההר "שיתוף נשים במלחמה" תחומין ד, 68; הרב י' שביב "נשים במלחמת מצוה", תחומין ד, 79. ראה גם דברי ח"כ כהנא, בדברי הכנסת, שם, עמ' 1445). בהקשר זה יש להזכיר גם את הכרזת הרבנות הראשית לישראל מכא' אדר, תשי"א, לפיה גיוס נשים, אפילו פנויות, למסגרת צבאית, באיזו צורה שהיא, אסור בהחלט. חתומים על הכרזה זו הרבנים הרצוג ועוזיאל, ששמשו אותה עת רבנים ראשיים לישראל.

[...]

פטור האשה משירות בצבא מטעמים הקשורים בענייני דת ומסורת היווה נושא למהלכי חקיקה לאורך שנים. סעיף 11(ד) לחוק שירות בטחון, תש"ט-1949, קבע במקורו פטור לאשה מטעמי מצפון או הכרה דתית מקום שהיא הצהירה על כך. הסדר זה תוקן בשנת 1952 באופן ששוב לא היה די בהצהרה גרידא, אלא נדרשה הוכחה בדבר הטעמים הדתיים או המצפוניים, כאמור (חוק שירות בטחון (תיקון), תשי"ב-1952; וכן דברי הכנסת, כךך 9, עמ' 1558 ואילך). סעיף זה, אשר הפך בשנת תשי"ט לסעיף 30(ג) בנוסח המשולב לחוק משנת 1959, תוקן בשנת תשל"ח באופן שבמקום טעמים שבהכרה דתית באו טעמים שבהווי משפחתי דתי, והוסף סעיף 30 לפיו ניתן לנשים המבקשות פטור מטעמים שבהכרה דתית, להשתחרר על בסיס הצהרה בלבד, בכפוף למילוי תנאים מסוימים (הוראות אלה הפכו לסעיפים 39(ג) ו-40 בנוסח המשולב משנת 1986). תיקון זה נעשה על רקע קונצנזוס פוליטי, פרי הסכמים קואליציוניים עם המפלגות הדתיות, אשר קדם לו וויכוח ציבורי נרחב (דברי הכנסת כךך 82, עמ' 2139-2136; 2369-2400 (קריאה ראשונה), וכן דברי כנסת כךך 83, עמ' 3583-3665 (קריאה שניה ושלישית)). ברקע דיונים אלו לאורכם עמדה שאלת החלת חובת השירות הלאומי החלופי על הנשים הדתיות.

עולה מכך, כי הפטור לנשים מטעמים שבהכרה דתית על פי הצהרתן, (סעיף 40) או הפטור מטעמי מצפון או הווי משפחתי דתי על פי הוכחה (סעיף 39) נועדו בעיקרם לבטא סובלנות חברתית כלפי קבוצות דתיות ועדות מסורתיות אשר על פי מערכת הערכים שלהן קיימת שונות בסיסית בין גבר לאשה, ועל פיהם, מעמדה של אשה באשר היא אשה אינו מתיישב עם שירות בצבא. המיוחד פטורים אלה הוא, אפוא, ראשית, בהתייחסותם לאשה באשר היא אשה. שנית, מקורם הוא בתפיסות מוסר, דת ודפוסי מנהגים הנוהגים בעדות שונות. שלישית, תפיסות אלה מונעות מהאשה שירות צבאי, באשר הוא שירות צבאי."

כן ראו את אשר נקבע עוד בבג"ץ 269/51 הורוביץ נ' אלוף מזא"ה, פד"י ה 1657 (1951); וכן אך לאחרונה בבג"ץ 739/15 כליפה נ' שר הביטחון (ניתן ביום 15.10.15, אתר הרשות השופטת).

22. כעולה מן האמור על רקע הכרת המחוקק ב"מניעותן של נשים מלשרת במסגרת הצבא על רקע תפיסות דת, מנהגים ומסורות עדתיות אליהן הן משתייכות" קובע חוק שירות ביטחון בעניין זה כך:

39. (א) אם לילד ואשה הרה יהיו פטורות מחובת שירות בטחון משהודיעו על כך; אופן ההודעה והראיות שיצורפו אליה ייקבעו בתקנות.
(ב) אשה נשואה פטורה מחובת שירות סדיר.
(ג) יוצא-צבא, אשה, שהוכיחה באופן שנקבע בתקנות לרשות שנקבעה על פיהן, כי טעמים שבמצפון או טעמים שבהווי משפחתי דתי מונעים אותה מלשרת בשירות בטחון, פטורה מחובת אותו שירות.

[...]

40. (א) מיועדת לשירות בטחון שהצהירה בכתב לפי סעיף 15 לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971, בפני שופט או דיין בבית דין רבני, שלושה אלה:
(1) טעמים שבהכרה דתית מונעים אותה מלשרת בשירות בטחון;
(2) היא שומרת על כשרות בבית ומחוצה לו;
(3) היא אינה נוסעת בשבת –
תהא פטורה מחובת שירות בטחון לאחר שתמסור את התצהיר, באופן ובמועד שייקבעו בתקנות, לפוקד שהוסמך לכך.

23. די באמור כדי לעמוד על תמצית הדין על תכליותיו לצורך ענייננו.

24. הוראות הפטור האמורות מבטאות את הכרת המחוקק בשוני רלוונטי לאישה הדתייה בכל הנוגע לשירות הצבאי, והן נובעות, משקפות, ונועדו ליתן הכרה חוקית, בין היתר, אף לתפיסה הרווחת בציבור הציוני דתי את שירות הנשים בצבא (ומובן שעדים אנו לכך שציבור זה, ככל ציבור, אינו מונוליטי, וכי מטבע הדברים קיימות במסגרתו ובמסגרותיו מגמות שונות בעניין זה). נמצאנו למדים – התפיסה הדתית של זכאות לפטור נשים משירות צבאי זכתה לעיגון והכרה.

25. מזה שנים ארוכות משנתו החינוכית של החמ"ד אינה מתיישבת עם חינוכן של הבנות הדתיות לשירות צבאי. אף בעניין זה הצהיר החמ"ד כי הוא פועל בהתאם לקביעותיה ההלכתיות של הרבנות הראשית עוד מימי קום המדינה, העולה בקנה אחד עם תפיסותיו (קביעותיה של הרבנות הראשית הוזכרו בעניין מילוא לעיל).

26. ביטוי מובהק לכך ניתן בקביעות שעוגנו בגדרי מסמך 'קווים מנחים למדיניות החינוך הממלכתי דתי', בו נקבע בעניין זה, תחת הכותרת "היחס למדינת ישראל ולחוקיה", בין היתר כך: "מתוך גישה ממלכתית החמ"ד מקבל את הרבנות הראשית לישראל כסמכות עליונה בענייני הלכה ודת במדינת ישראל [...]. החמ"ד יחנך את תלמידיו לחובת שירות פעיל בצה"ל ואת תלמידותיו לשירות לאומי התנדבותי בן שנתיים."

צילום מסמך 'קווים מנחים למדיניות החינוך הממלכתי דתי' מצורף ומסומן מש/1.

27. אם כן, העולה מן האמור הוא כי ההבחנה בין מסגרת שירותם של גברים דתיים (שירות צבאי), לבין זו של הנשים הדתיות (שירות לאומי) היא חלק אינהרנטי ממשנת החינוך הממלכתי דתי, לו ניתנה מידה רבה של עצמאות בכל הנוגע לחינוך תלמידיו בהתאם לדרכו. זאת ועוד, אין המדובר במשנה חינוכית הסותרת את הדין הקיים. נהפוך הוא – כמפורט לעיל, ההכרה בתפיסה זו מעוגנת בחקיקה ראשית, ותכליותיה הוכרו בפסיקת בית המשפט הנכבד לאורך השנים. ממילא, המדובר בהבחנה רלוונטית שאינה חורגת מהוראות הדין.

מבחן התמיכה - עיקרי העובדות

28. בשנת 2004 קבע לראשונה החמ"ד מבחן תמיכה לצורך קיומה של "פעילות לא פורמאלית לחיזוק זהותם הדתית של תלמידי החינוך הדתי לקראת שירותם בצבא". סעיף 1 למבחן דאז, קבע כי מטרתו קידום "פעילות לחיזוק והכנה של תלמידי החטיבות העליונות בבתי ספר דתיים, לעידוד לשירות משמעותי בצה"ל, תוך הכנה למפגש עם סביבה שאינה שומרת על אורח חיים דתי, במגמה להכין את התלמידים לעימות צפוי לגבי זהותם, והתמודדות עם חיי צבא בחברה רבגונית [...]". מן האמור ניכר בבירור כי התמיכה נועדה לצורך חיזוק הזהות הדתית של התלמידים בזרם הממלכתי דתי לקראת משבר זהות פוטנציאלי שעשוי להתרחש עם גיוסם למסגרת רבגונית, בשונה מן המסגרות בהן התחנכו עד אותה העת, מסגרות החמ"ד, הכוללות ככלל אוכלוסייה דתית בלבד (צילום מבחן התמיכה המקורי צורף כנספח א' לעתירה).

29. אמנם מבחן התמיכה בנוסחו המקורי לא כלל התייחסות מפורשת להבחנה העומדת במוקד ענייננו בין תלמידות ותלמידים בכל הנוגע למסגרות השירות אליהן מחנך החמ"ד, ברם בפועל הוכרה פעילות שעניינה חיזוק זהות דתית לקראת שירות בהתאם למדיניות החמ"ד כמפורט.

30. במהלך שנת 2013 פעל החמ"ד לתיקון מבחן התמיכה כך שזה ישקף באופן מדויק את משנתו החינוכית בעניין זה (על אף שבפועל התמיכות חולקו בהתאם לה לאורך השנים, כאמור), כמו גם על מנת שתתאפשר באופן הולם תמיכה לגופים הפועלים לחיזוק זהותם הדתית של הבנות המתחנכות במוסדותיו לקראת שירותן בשירות לאומי. מבחן התמיכה המתוקן נכנס לתוקפו ביום 1.1.14, והוא המבחן התקף גם כיום. כותרתו: "פעילות לא פורמלית לחיזוק זהותם הדתית של תלמידי החינוך הדתי לקראת שירות צבאי לבנים ושירות לאומי לבנות". סעיף המטרה קובע כי מטרת התמיכה היא: "פעילות לחיזוק והכנה של תלמידי החטיבות העליונות בבתי ספר דתיים, לעידוד לשירות משמעותי בצה"ל לבנים [...], ולשירות לאומי לבנות תוך הכנה למפגש עם הסביבה שאינה שומרת על אורח חיים דתי במגמה להכין את התלמידים לעימות צפוי לגבי זהותם והתמודדות

עם חיי צבא בחברה רבגונית". לשלמות התמונה יצוין כי במסגרת תיקון זה נערכו אף תיקונים נוספים, מרביתם טכניים, שאינם מעניינה של העתירה דנן (צילום מבחן התמיכה התקף צורף כנספח ג' לעתירה).

31. העולה מן האמור הוא כי אשר נהג הוסיף לנהוג, אלא שבתיקון האמור הועמדו הדברים באופן מפורש על מכונם. משמעות הדברים היא כי אין כל ממש בטענת העותר לפיה "משרד החינוך נטל כספי תמיכה שהיו מיועדים לכל תלמידי החינוך הדתי, גברים ונשים כאחד, יהודים ושאינם יהודים [...]", וייעד אותם לתלמידים גברים בחינוך הממלכתי דתי יהודי, כאשר תמיכה לפעילות המיועדת לתלמידות החינוך הממלכתי דתי תינתן אך ורק לפעילות הכנה לשירות לאומי". ראשית, לעניין מי שאינם יהודים הרי שדעת לנבון נקל שמבחן התמיכה של החמ"ד, אשר אמון על חינוכו של הציבור הדתי היהודי בישראל, נועד להעניק תמיכות מתקציבו עוד מלכתחילה לצורך התמודדותם של תלמידינו שלו בלבד בשילובם במערכי השירות. עניינן של אוכלוסיות נוספות כלל אינו רלוונטי לתכליתו, לא עמד בבסיסו ולא לשם כך הוא נועד. הטיפול באוכלוסיות דתיות שונות נעשה במינהלים שונים במשרד החינוך, ודומה בכל הכבוד כי הדברים עולים מפשט נוסחו של מבחן התמיכה, ומן השכל הישר. בחינת הצורך והמקום לקביעתם של מבחני תמיכה לאוכלוסיות אחרות מסורה לאגפים אחרים במשרד החינוך, וממילא העותר ודאי לא הרים את הנטל הדרוש לצורך ביסוס טענותיו במישור זה.

32. מכל מקום, מכוחו של מבחן התמיכה המתוקן, התקף, חולקו תמיכות בשנים 2014-2015.

33. במהלך שנת 2016, בעקבות הנחייה כללית שהתקבלה מטעם היועץ המשפטי לממשלה ומטעם החשב הכללי שעניינה שינוי מבחני התמיכה בהם קיים מיעוט נתמכים, נדרש משרד החינוך פעם נוספת לשינוי המבחנים באופן שיאפשר למוסדות ציבור נוספים להגיש מועמדות לקבלת התמיכה. נבהיר, כי המדובר בעיקר בשינויים הנוגעים להקלה בתנאי הסף, ובפרט לגודל הגופים הפוטנציאליים והיקף פעילותם בתחום. בהתאם להנחיה זו פעל משרד החינוך לתיקון מבחן התמיכה פעם נוספת אלא שהליך התיקון וקבלת אישורם של כלל הגורמים הרלוונטיים התארך מעבר לצפוי, והוא בא לסימום אך לאחרונה בחודש אוקטובר 2016. לאור זאת נקבע כי התיקונים האמורים יכנסו לתוקפם רק עם תחילת שנת 2017 (ראו סעיף 10 למבחן התמיכה המתוקן).

צילום מבחן התמיכה כפי שפורסם ב"פ 7362 ביום 26.10.16 מצורף ומסומן מש/2.

34. בניגוד לטענות העותר, עד לסיום העבודה על תיקון המבחנים, ומתוך שאיפה כי המבחנים המתוקנים יכנסו לתוקף כבר בשנת 2016, לא נערכה פניה לציבור להגיש הצעותיו לקבלת התמיכות לשנה זו, ובהתאם לכך בלבד עוכבה חלוקת כספי התמיכה. עם שהוברר כי עיכוב זה מוליך להחלת מבחני התמיכה החל משנת 2017 ואילך, פעל משרד החינוך לכך שתקציב התמיכות הרלוונטי עבור שנת 2016 לא יאבד. לא למותר לציין ברקע הדברים,

ומבלי שיהא בכך כדי להקים טענה כל שהיא, כי הגופים הפועלים בעניין זה הוסיפו לפעול מתוך ציפייה לפרסום מבחן התמיכה לצורך הגשת בקשותיהם.

35. לפיכך, פנה משרד החינוך, בתאום עם משרד המשפטים, לקבלת אישור החשב הכללי במשרד האוצר לחלוקת כספי התמיכות הרלוונטיים עבור שנת 2016 בהתאם להוראות מבחן התמיכה התקף, בנוסחו הנוכחי משנת 2014, טרם שינוי תנאי הסף. אישור זה נדרש נוכח הוראת הנוהל להגשת בקשות לתמיכה מתקציב המדינה ולדיון בהן (להלן: **נוהל התמיכות**), לפיו קיימים מועדים מוגדרים להגשת בקשות לתמיכה. חריגה מהם, כפי שאירע במקרה זה, דורשת אישור החשב הכללי, כנזכר בסעיף 6(ח) לנוהל התמיכות.

36. אישורו של החשב הכללי ניתן ביום 27.9.16, תוך שנקבע לוח זמנים לפעולה, לפיו נדרש משרד החינוך לפרסום קול קורא להגשת מועמדות לצורך קבלת התמיכה עד יום 6.10.16; לקבלת בקשות עד ליום 27.10.16 בלבד; ולהכרעה בהן וחלוקת כספי התמיכות עד לא יאוחר מיום 15.11.16. משרד החינוך פעל בהתאם לאמור. כך, פורסם קול קורא והוגשו בקשות מטעם גופים רלוונטיים. יובהר, כי **משרד החינוך ערוך לחלוקת התמיכות ובכוונתו לחלקן עד לסוף שבוע זה, ולא יאוחר מיום 17.11.16.**

צילום אישור החשב הכללי מצורף ומסומן **מש/3**.

37. כעולה מן האמור, אין בין ההליך האמור לבין פניות העותר או עתירתו דבר וחצי דבר. זאת, בניגוד לאשר נטען בגדרי בקשתו לצו ביניים; בקשה שכפי שיפורט בהמשך יבקשו המשיבים את דחייתה בהקדם ככל הניתן.

38. טרם סיום פרק זה נבקש לייחד מילים מספר אף אם הרבה למעלה מן הצורך לפעולות המשיבים להתקנתו של מבחן תמיכה נוסף, חדש, כפי שצוין בראש הדברים.

החמ"ד יושב בתוך עמו, וליתר דיוק בעומק קהילותיו, ורואה מטרה במתן מענה לצרכי הציבור הממלכתי דתי כולו, על גווניו ככל הניתן. לפיכך, בשים לב למציאות בשטח לפיה ישנה עליה בהצטרפותן של בנות דתיות לשירות צבאי (כמתואר אף במכתבו של נציג ראש אכ"א שצורף כנספח י"א לעתירה), פרסם משרד החינוך טיוטת מבחן תמיכה שכותרתו המוצעת "מבחנים לתמיכה של משרד החינוך בפעילות בלתי פורמלית למתן מידע הכוונה וליווי לתלמידות החינוך הדתי בכל הנוגע לאפשרויות השירות הסדיר בצה"ל". מבחן זה נועד ליתן מענה מטעמו לבנות המבקשות לבחון האפשרות לשרת בשירות צבאי. משרד החינוך סבור כי פעולותיו לקידומו של מבחן זה, המצויות בשלבים מתקדמים, נותנות מענה מיטבי המשקלל את תפיסתו החינוכית העקרונית בסוגיה, לצד מתן מענה אפקטיבי והולם לרצונן של הבנות הרלוונטיות. לצד זאת יודגש כבר עתה, כי מבחן התמיכה האמור טרם הותקן. המבחן החדש פורסם להערות הציבור, כעולה מן העתירה גם העותר הגיש הערותיו, ואלה כולן נבחנות. ממילא כלל טענות העותר בעניינו של מבחן עתידי זה הן

מוקדמות; אינן מגלות עילה; לא נתבקש כל סעד בגינן, וממילא דומה כי אין צורך להידרש להן, למצער בשלב זה.

39. על רקע כלל האמור, להלן נפנה לעמדת המשיבים לפיה דין העתירה, כמו גם דינו של צו הביניים, להידחות.

עמדת המשיבים

40. לעמדת המשיבים, העולה מכלל המקובץ הוא כי דין העתירה, כמו גם דינו של צו הביניים להידחות.

41. מבחן התמיכה משקף את מדיניות החמ"ד על בסיס האוטונומיה החינוכית שהוענקה לו בכל הנוגע לשירות נשים בצבא. המדובר במדיניות לגיטימית שאף זכתה להכרת המחוקק עוד מראשית ימי המדינה, ואף להכרה ועיגון פסיקתי של בית המשפט הנכבד. ממילא, אין כל פסול משפטי בהבחנה בה נוהג החמ"ד בבואו לחנך את תלמידיו, בניס ובנות, לשירות משמעותי על פי דרכו.

42. לא זו בלבד, אף במנותק מרוחב שיקול הדעת המסור למדינה בחלוקת תמיכות (ראו והשוו לעניין זה, בין רבים: בג"ץ 1438/98 התנועה המסורתית נ' השר לענייני דתות פד"י נג(5) 337), הרי שהעולה מן התשתית הנורמטיבית שפורטה לעיל הוא כי אין על החמ"ד כל חובה חוקית לחנך ולעודד את תלמידותיו לשירות צבאי, וכי המסגרת החוקית הרלוונטית מכירה בשונות תרבותית רלוונטית בעניין זה. ממילא אין כל ממש בטענתו המרכזית של העותר בדבר פגיעה, כביכול, בשוויון. לא זו בלבד, דומה כי בשים לב לפטור הניתן בחוק מגיוס חובה לנשים דתיות מחד, ולהיעדר כל חובה לשרת בשירות לאומי מאידך, הרי שתמיכות החמ"ד בפעולות והכוונה לקראת שירות לאומי אינן אלא חלק ממהלך חינוכי, חיובי ומבורך, שאינו נגזר מן הדין.

43. למעשה, טענות העותר דורשות לחייב את החמ"ד לתמוך בחינוך תלמידותיו בניגוד להשקפתו, ובמקרים רבים בניגוד להשקפת העולם הנוהגת בקהילותיו. על רקע המסגרת הנורמטיבית שפורטה לעיל, עמדת המשיבים היא כי אין לדרישה זו כל עילה בדין. יתירה מזאת, אף אין לה מקום.

44. כעולה מן האמור, מבחן התמיכה עולה בקנה אחד עם הוראות הדין בענייננו שאינן מקימות חובה כל שהיא לעודד בנות דתיות לשירות צבאי, או לשירות בכלל. ממילא, ודאי שאין חובה משפטית כל שהיא לחייב את החמ"ד בכך. כאמור, אין להלוס מצב דברים בו החמ"ד יידרש לתמוך בפעולות חינוכיות העומדות בניגוד לתפיסתו הערכית-חינוכית מקום בו הוא אינו פועל בניגוד לנורמה מחייבת כל שהיא.

45. מעבר לכך, דומה כי נשמט מעיני העותר אף שתכליתו העיקרית של מבחן התמיכה כלל אינה עידוד לשירות צבאי או לאומי. עניינו המרכזי הוא בחיזוק זהותם הדתית של המשרתים הדתיים לקראת המפגש הראשוני עם רבגוניות החברה הישראלית במסגרת שירותם, כמפורט. ממילא, במובן זה ההבחנה בין פעולות לחיזוק זהות לקראת שירות צבאי או לאומי אינה ברורה כל עיקר, למצער מן העתירה, וממילא דומה כי ממימושה נהנים כלל התלמידים, בנים ובנות כאחד.

46. מכל מקום, כפי שפורט, הרבה למעלה מן הצורך ועל אף שאין כל חובה חוקית המוטלת עליו בעניין זה, החמ"ד פועל להתקנת מבחן תמיכה חדש "[...] למתן מידע הכוונה וליווי לתלמידות החינוך הדתי בכל הנוגע לאפשרויות השירות הסדיר בצה"ל". מבלי לגרוע מכלל האמור לעיל באשר להיות טענות העותר מוקדמות בעניין זה, הרי שקידומו של מבחן זה מכוון ליתן מענה הולם לצרכי כלל תלמידות החמ"ד, ובתוכן אלה שבחרו, או שוקלות לבחור, בשירות צבאי.

47. לעמדת המשיבים, על רקע כלל אשר פורט לעיל, דינו של הסעד העיקרי – שינוי מבחן התמיכה כך שיתמוך גם בפעולות הכנה לשירות צבאי לבנות – להידחות.

48. **לסעד המשני** – דרישת העותר כי ייקבעו מבחנים דומים לתמיכה באוכלוסיות נוספות. כעולה מן האמור, טענות העותר בהיבט זה ביחס למבחן התמיכה מושא העתירה כלל אינן במקומן משזה נועד עוד לכתחילה לתמוך בחיזוק זהותם הדתית של תלמידי ותלמידות החמ"ד בלבד. ברם מעבר לכך, לגוף הדברים, העותר ודאי לא הרים את הנטל, ולו באופן כל שהוא, להראות כי אכן יש צורך בקביעה של מבחנים כאמור **לחיזוק זהות דתית** של אוכלוסיות אחרות, נוספות. ממילא, בהצטרף לאמור לעיל בעניין זה עמדת המשיבים היא כי אף דינו של סעד זה להידחות בהעדר כל עילה.

לצד האמור, לא למותר לציין לשלמות התמונה בלבד, כי כפי שאף עולה מן העתירה משרד החינוך באמצעות אגפיו הרלוונטיים, כמו גם האגף הבטחוני חברתי במשרד הביטחון, מקיימים **ותומכים** במיזמים שונים ובפעולות הכנה מגוונות לעידוד גיוס והכנה לשירות משמעותי בצה"ל לאוכלוסיות שונות ומגוונות, כפי הצורך. אך לשם הדוגמא יוזכר מיזם משותף עם עמותת "אחריי" המתבצע בעיקרו **במאה ואחד** מוסדות חינוך בפריפריה החברתית והגאוגרפית, לכלל האוכלוסיות האמורות להתגייס, ובתוכן חרדים, ודרוזים, וזאת בנוסף לתכנית לימודים משרדית רלוונטית, המתקיימת בכשמונה מאות מוסדות חינוך. כמו כן נוסף, כי בהחלטת ממשלה שכותרתה "תכנית ממשלתית להעצמה ולחיזוק כלכלי-חברתי של היישובים הבדואים בצפון לשנים 2016-2020" מיום 2.6.16 נקבע כי על שר הביטחון בשיתוף משרד החינוך והמשרד לשוויון חברתי, לבחון ולעודד הקמה של מכינה קדם צבאית עבור הנוער הבדואי המתגורר בצפון הארץ, ולצד זאת נקבע אף כי יש להפעיל תכנית במימון ממשלתי לחיזוק המוטיבציה לגיוס ושירות משמעותי

בקרבה (ראו סעיפים 28-29 להחלטה זו). מכאן, כי במנותק מן החזית בעתירה המדינה פועלת באפיקים ודרכים שונות בעניין זה, וממילא אין כל מקום להידרש לטענות העותר ודי באמור כדי לדחותן.

צילום החלטת ממשלה 1480 מצורף ומסומן מש/4.

לצו הביניים

49. דין הבקשה להידחות.
50. ראשית, כעולה מכלל האמור, מאחר ודינה של העתירה להידחות לגופה בהעדר עילת התערבות, הרי שברי כי אין כל עילה לבקשת העותר למתן צו ביניים.
51. שנית, בגדרי בקשתו מלין העותר על "מחטף" שכביכול מבקשים המשיבים לבצע בשל העתירה. כמוסבר לעיל, טענות אלה רחוקות מן המציאות, לשון המעטה, והתמיכות לשנה זו טרם חולקו בשל עבודת מטה פנימית שערך משרד החינוך לאור הנחייה כללית של היועץ המשפטי לממשלה ושל אגף החשב הכללי במשרד האוצר שכלל אינה נוגעת לעניינה של העתירה דנן, ואשר אך נועדה לטייב את הוראות המבחן מבלי שיהא בה כדי להשמיע כי נפל בו פסול כל שהוא. עם שהוחלט על כניסתו לתוקף של המבחן המתוקן רק ביחס לשנת התמיכות הבאה, קרי ביום 1.1.17, נדרש משרד החינוך לפעול לחלוקת התמיכות עבור שנת 2016 בהתאם למבחן התמיכה הקיים, וזאת בסד זמנים דוחק – עד ליום 15.11.16, כמפורט. נשוב ונציין, כי משרד החינוך ערוך לחלוקת התמיכות ובכוונתו לחלקן במהלך שבוע זה, ולא יאוחר מיום 17.11.16.
52. שלישית, באשר למאזן הנוחות. העותר מבקש לעכב חלוקה של כעשרה מיליון ₪ מכוחו של מבחן התמיכה עבור פעילות שקיימו הגופים המבקשים במהלך שנת 2016.
- המדובר בשנה היוצאת. לפיכך, אין זה ברור מה טעם בעיכוב מתן תמיכה ביחס לפעילויות שבוצעו במהלכה ומהו אותו נזק הצפוי להיגרם לבנות הדתיות מחלוקת כספים אלה, שהרי פעולות רלוונטיות כבקשת העותר ממילא לא התקיימו בשנה זו.
- מעבר לכך, לחמ"ד אינטרס דוחק ומובהק לחלק את כספי התמיכה, שכן כאמור המדובר במדיניות לגיטימית, חוקית וסבירה אותה הוא מבקש לקדם.
- לא למותר אף להזכיר כי הגופים הפועלים בתחום, מבקשי התמיכה, אשר ודאי אינם מחזיקים בזכות קנויה מחד, אבל ודאי צפויים להיפגע מאי חלוקת הכספים מאידך, הם שיקול רלוונטי נוסף במסגרת מאזן הנוחות הנבחן.

לבסוף, לא למותר להדגיש כי אף אם לעותר טענות כנגד מבחן התמיכה, הרי שדומה כי אין כל מחלוקת ביחס לעצם בקשת החמ"ד לתמוך בחיזוק הזהות הדתית לקראת שירות צבאי לבנים ושירות לאומי לבנות. רוצה לומר, למיטב ההבנה, העותר מבקש לאפשר עוד ואחרת, ברם אין הוא מבקש לגרוע מן הקיים. ממילא, אין זה ברור מה תועלת תצמח מאי חלוקת הכספים לשנת 2016 בהתאם למבחן תמיכה לפיו חולקה תמיכה זו משך שנים (מאז 2004 בהתאם לנוסחו המקורי של המבחן, ומשנת 2014 בהתאם לנוסחו דהיום, כמפורט לעיל).

ממילא, אף מאזן הנוחות מטה את הכף בבירור לדחיית הבקשה.

53. בנסיבות אלה, סבורים המשיבים כי הבקשה למתן צו ביניים אינה מגלה כל עילה אף לגופה ודינה להידחות.

54. **סיכום של דברים**: על רקע על אשר פורט לעיל, יבקשו המשיבים מבית המשפט הנכבד לדחות את העתירה, כמו גם את צו הביניים שהתבקש, בהעדר כל עילת התערבות במבחן התמיכה, תוך חיוב העותר בהוצאות המשיבים.

העובדות המפורטות בתגובה זו נתמכות בתצהירו של ראש מינהל החינוך הדתי, מר אברהם ליפשיץ.

היום, י"ג בחשון תשע"ז

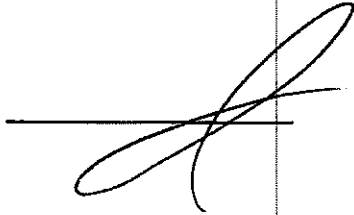
14 בנובמבר 2016

אבי מיליקובסקי, ע"ד
סגן בכיר בפרקליטות המדינה

תצהיר

אני הח"מ, אברהם ליפשיץ, נושא ת"ז 52187903, לאחר שהוזהרתי כי עלי לומר את האמת, ושאם לא אעשה כן אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק, מצהיר בזאת כלהלן:

1. אני מכהן בתפקיד מנהל מנהל החמ"ל.
2. תצהירי זה ניתן לתמיכה בתגובה המקדמית בבג"ץ 7204/16, לורך נ"י משרד החינוך ואח".
3. קראתי את התגובה המקדמית מטעם המשיבים.
4. העובדות האמורות בתגובה המקדמית ידועות לי מתוקף תפקודי והן למיטב ידיעתי אמת.

אישור

אני הח"מ, מיכל חורין, עו"ד, מאשרת בזה כי ביום 13.11.16 הופיע בפני מר אברהם ליפשיץ המוכר לי אישית, ולאחר שהוזהרתי כי עליו לומר את האמת, ושאם לא יעשה כן יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק, חתם בפני על תצהירו.

מיכל חורין
עו"ד

מיכל חורין, עו"ד
מספר רישיון 28534

תוכן עניינים נספחים

שם הנספח	נספח
צילום מסמך 'קווים מנחים למדיניות החינוך הממלכתי דתי	מ/ש 1
צילום מבחן התמיכה כפי שפורסם ביי"פ 7362 ביום 26.10.16	מ/ש 2
צילום אישור החשב הכללי	מ/ש 3
צילום החלטת ממשלה 1480	מ/ש 4

מש/1

צילום מסמך 'קווים מנחים
למדיניות החינוך הממלכתי דתי'

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

קווים מנחים

למדיניות החינוך הממלכתית-דתית

כתבו וערכו:

ד"ר מתתיהו דגן (יו"ר) - ראש מינהל החינוך הדתי (לשעבר)
מנחם לאבל - סגן ראש מינהל החינוך הדתי (לשעבר)
ד"ר נתן גרינבוים - מפקח ארצי על החינוך העל יסודי הדתי (לשעבר)

תוכן העניינים

5	דבר ראש מינהל המה"ד הרב שמוען אדלר
7	מבוא - מתמיהו דבן
11	פתח דבר - ד"ר יעקב הדני
15	קווים מנחים למדיניות החינוך המסלול-דתי
15	1. התפיסה החינוכית
16	1.1 אמונה בה' וחינוך לתורה ולמצוות כדרך חיים
16	1.2 היחס לכלל ישראל כביטוי נאמן לאחדות ולערבות הדדית
17	1.3 מצוות יישוב ארץ ישראל
17	1.4 היחס למדינת ישראל ולחוקיה
18	1.5 היחס לעמים
21	2. עקרונות החס"ד ומכניח הלמודים
21	2.1 במקצועות היהדות
21	2.2 במקצועות הכלליים
22	2.3 בחינוך החברתי
22	2.4 בהשתלמויות מנהלים ומתנכ"ס
25	3. החס"ד כמערכת רבנונית
25	3.1 היחס לחברה ולקהילה
26	3.2 הרבנוניות ובעיותיה
26	3.3 קירוב רחוקים
27	3.4 החס"ד והציבור הדתי הלא-ציוני
29	4. האדם המאמין בימים

עורך הפרסומים: שי לוי
רכזת הפרסומים: בת-שבע פיאני
עריכה לשונית: דלילה לאופר

עיצוב גרפי: שחר שושנה מקובצת סקוריפיו
מהדורה מעודכנת: תשס"ח - 2008
הוצאה לאור: מחלקת הפרסומים, משרד החינוך, אגף

קוים מנחים

למדיניות החינוך
המסלול-דתי

ראש מינהל המינון הדתי

45
59
61

5. הפולוליום בתמי"ד
סוף דבר
ביבליוגרפיה נבחרת

למורים, לפרחי ההוראה, בוגרי ובוגרות המכללות בתמי"ד שולמו!

"ידע, כי יעקב אבינו, כששלה את בניו עשרת השבטים ליוסף, שלח עימהם

מינון של ארץ ישראל.

זה סדר "קחו מזמרת הארץ בכליכם" (בראשית מ"ג).

כי דע, שכל רועה ורועה יש לו מינון מיוחד, לפי העשבים ולפי המקום שהוא רועה שם. כי כל בהמה ובהמה יש לה עשב מיוחד שהיא צריכה לאכלו. גם אין הוא רועה תמיד במקום אחד, ולפי העשבים והמקום שהוא רועה שם, כן יש לו מינון.

כי כל עשב ועשב יש לו שירה שאומר... ומשרת העשבים נעשה מינון של רועה.

כי על ידי העשבים הנדלים בארץ נעשה מינון. ועל-ידי שהרועה ידע את המינון, הוא נותן כח לעשבים, ואז יש לבהמת מה לאכול... נמצא שעל ידי הזמר והמינון שהרועה יודע הוא נותן כח בעשבים, ויש מרעה לבהמתו.

המינון הוא גם טובה לדועה עצמו. כי מחמת שהרועה הוא תמיד בין בהמתו, היה אפשר שימשכו וירידו את הרועה מכחינת רוח האדם לרוח הבהמית, עד שידעה הרועה את עצמו... ועל ידי המינון ניצל מזה, כי המינון הוא התבררות הרוח, שמבדירים רוח האדם מרוח הבהמה. כי זהו עיקר המינון, ללקט ולברר הרוח הטובה, ועל כן על ידי המינון ניצל מרוח הבהמית".
(ר' נחמן מברסלב)

מונש לכם בזאת, מינונה של משנתנו החינוכית, משנת המינון המסוללתי דתי.
"כי זהו עיקר המינון, ללקט ולברר הרוח הטובה."
ועתה עמדו וישמעו ישראל.

מבוא - ד"ר מתי דגן

ראש מנהל החינוך הדתי ולשעברו

ראשונים ומייסדים קבעו את מהותו ואת תשתיתו הרעיונית והמעשית של החינוך המסלול-דתי במדינת ישראל, אולם בשל חילופי העתים והמסורות החברתיות והלאומיות אנו נדרשים לספק הבהרות ותשובות רלבנטיות הן לקיום היום-יומי והן להצמחתם של דורות חדשים המלוטמים במערכת החינוך הדתית כיום.

זאת ועוד: צרכנים חדשים מציגים לא אחת את השאלות הכספיות מחדש: במהלך פנישתנו עם מורים ועם הורים מצאנו, שאין משנתנו של החינוך המסלול-דתי בהירה לחלק גדול של ההורים, ואנו חשים אחריות לציבור גדול זה, המפקד בידינו 210,000 תלמידים, כן ירכו. אף חלק מן המורים הצעירים תוהים הן באשר למשנתו של החמ"ד והן באשר להרכב המיוחד של תכנית הלימודים בחינוך הדתי, וכן באשר להשפעתה של העבודה החינוכית, הלכה למעשה.

משנתו של החינוך המסלול-דתי זרה במידה רבה גם לציבור הרחב, המבסס את התרשמותו על תופעות בולטות וחורגות, אך אינו מעסיק ברצינות את החינוכי המיוחד של תפיסתו הדתית, כפי שקבעה וניסחה תלמידי חכמים ונבדלי הדור.

מעטים הם בציבור הלא-דתי המכירים את דאגתנו לכלל ישראל ואת המשמה המקשה שנאלצנו על עצמנו, הן בניסיונו לפלס במדיניותנו דרך המתאמת לאוכלוסייה הבאה בשערנו והן בפיחת הגישה החיובית לכלל הציבור, זה שאינו מקיים את כל תרי"ג המצוות, וזה שבורר לו דרכים לאורח חיים דתי אשר לא תמיד יש בהן כוונתו של אחריות לכלל ישראל.

הרב יי סולוביצ'יק מבסא במסגרתו, איש האמונה"י, כמה מתחשותינו המורכבות בעניין זה, כשהוא מדבר על איש האמונה בדורנו. במהלך תיאורו אנו קוראים: "הוא, איש האמונה, רואה את עצמו זר במבנה המודרני בעלת הנטייה הסכנית, המכוננת כל-י עצמה והמתנבנת את עצמה באורח הנובל כפולחן עצמי, השואפת להוסיף לעצמה כבוד ללא שיעור ולהעטר בניצחנות אן קץ, השואפת להרקיב שתקים והרואה בעולם המוחשי והנוכחי את הגילוי היחיד של המציאות.

מר א' רון, ד"ר י' הדני וראו להלן, "ספת דברי" עמ' 71, פרוסי סי' ארנד ונבי ל' כרמאל. אנו מודים להם על תרומתם. לגבי התוצר הסופי, הממכרים מקבלים על עצמם את האחריות המלאה לתוכן ולליטוח הלשוני.

אני מקווה, שתוכרת מורחבת זו תזכה לעיון מפורט במוסדות להכשרת מורים, במדרי המורים בכל מוסדות החינוך ובפנישות ההשתלמות. אני מאמין, כי כוחו של המתנן וצמצום שתיקתו נובעים מן הביטחון בדרך שהוא הולך בה, ולא רק באמצעים שהוא משתמש בהם, בכחינת חזון המפרנס את הכוח להתגבר על הקשיים ולהצליח בפתרון בעיות חינוכיות. אין בחוברת זו הרחבה של כל הפרקים שנכתבו בחוברת הראשונה. אנו מקווים להמשיך בכיוון זה בעתיד ולפרסם במהדורות הבאות.

אני מודה לחברי במערכת, מר מנחם לאבל, סגן ראש מנהל החינוך הדתי, וד"ר נתן גרינבוים, המפקח הארצי על בתי ספר על יסודיים בחינוך הדתי, על הימים הרבים שעל השעות הרבות שהשקיעו יחד עמי בכתיבת החוברת.

נשמע לקבל תגובות והערות מהמחנכים ומהחוקים העוסקים בחינוך המסלכתי הדתי על היבטי השונים.

איש האמונה כמובן, החי על פי תורה שאין בה יכולת סכנית ועל פי חוק שאינו ניתן לבדיקה במערכה, השומר אמונים לחינוך אחריה הימים אשר הנישטו אי אפשר לחיות כסידה כלשהי של הסתברות ולא כל שכן ודואג... מה יכול איש כזה לומר לחברה הפקודת ומועלתה, המכוננת לחילוניות ואשר בה הנימוקים המעשיים של השכל דחוק זה מזמן את המעשים הרגשיים של הלכ"ף ויאיש האמונה" עמ' 112-111

החלטתנו לישמר על מסגרת מסולכית, בלי לוותר על הנשמת מסורתית במלואן, אינה קלה. שכן מול העולם המתורני הפרוץ לכל רוח, לעתים ללא ריסון וללא אמצעי זהירות מפני התקדם האנושיים לנער המתחנך - מול עולם כזה אנו צריכים להנך כונן חזק, איתן ויציב בהשקפותיו ובאורח חייו, שגם רוח שאינה מצויה לא תסלסלו לעבר הכפירה והוויתור על אורח חיים דתי.

אין דרך סלולה וקלה לצביון הציוני הדתי כסכיבה הטהה, שאמצעי תקשורת של עולם סכמולוגי מפותח מסייעים לה בכניית דרכה, ובהרבה מקרים קובעים את ערכיה.

כשכיל "איש האמונה ההכרה העצמית יש לה משמעות אחת בלבד, להכיר את מקומו ואת תפקידו שבתוך מסגרת המאורעות והדברים שעלו לפני רצונו של ה', כאשר צווח כי מתוך האין סוף יופיע המונבל ויתגלה היקום, כולל האדם. סוג זה של הכרה עצמית אפשר שאינו תמיד נעים ומרגיע; אדרבא, מדי פעם אפשר שהיא תבוא לירי ביטוי בהערכה כואבת של הקשיים שנתקל בהם איש האמונה, הנאחז בסבר נורא הפארדוקסלי, כי ההכרה בשני המישורים: האובייקטיבי - הסכעי - והסובייקטיבי - האנושי - אינה תמיד חוויה רוחית אשרי" ויאיש האמונה" עמ' 113.

כדי להנחיל את הביטחון בתפיסתנו המורכבת יש צורך בהעמקת העיון בדרך חוברת זו היא מהדורה מורחבת של החוברת הראשונה, "קווים מנחים למדיניות החינוך המסלכתי-דתי", שפרסמנו בשנת התשמ"ט. פרקי ההגות שבה, וכן הרשימה הכיבולוגית, משמשים בסיס לקווים המנחים, ויש בהם גם משום מענה לשאלים והשלמה למבקשים להכיר את משנתנו. המערכת שכתבה את החוברת הראשונה השקיעה ימים רבים בכתיבת פרקים אלה המרחיבים את "הקווים המנחים".

כגיבשה של החוברת ובמתן חוות דעת והערות על הפרקים המרחיבים סיימו לנו

קווים מנחים

למדיניות החינוך
המסלכתי-דתי

בי"ר, יום ג' לסדר

"כי ידעתיו אשר יצורה את

בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה' לעשות

צדקה ומשפט."

(בראשית י"ח, י"ט)

פ ת ח ד נ ר - ד " ר י ע ק ב ה ד נ י

ראש טינהל החינוך הדתי ולשעברו

(נכתב במהדורה שיצאה בהתשס"ט-1988)

להשקפת העולם המסלולית-דתית נודעת חשיבות רבה בקרב הציבור הרחב המאמין בה ורואה אותה מתאססה לדורנו, דור שזכה לראשית צימת גאולת ישראל במדינתו.

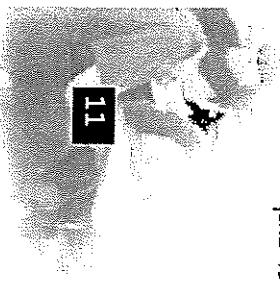
עקרונות יסוד של המשנה המסלולית-דתית זוכים אף להכרה גוברת והולכת בחוגים נוספים, המגלים עניין מיוחד בהצלחתה החינוכית הכוללת של החברה האמונה על הרעיון המסלולית-דתי.

נחוצה הנדרה מחודשת, מעודכנת ומצוינת של קווי היסוד של מחשבת החינוך המסלולית-דתי, להכוונת דרכו של הממנה ולהתוויית אורה חיון של המוסד החינוכי בהתאמה ל"פישטות המתחדשים בכל יום" (רשבי"ם, פ"ר וישב"ג). כמו כן דרושה היא לשם הצגתה: הבהירה בפני ציבור ההורים שהפקידו בידיו את חינוך ילדיהם.

אולם, מעבר לכך, חשובה היא גם למתעניינים הרבים מבית ומחוץ, השואלים - המקשים - על הדרך, על השיטה, על המסרה ועל היעד.

עיון ודיון של המחנכים והמנהלים ברעיונות היסוד של המס"ד מאפשרים ומחייבים עריכת חשבון נפש ובדיקה יסודית "את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו" (שמות י"ח, כ"ז).

"האוסטנומיה" של החינוך המסלולית-דתי תמוש, אם תגבר מודעותם של כל ממנה

ב. בעקבות שביע זה נתמנה צוות הינוי, כמזכיר לעיל, אשר הכין טיוטה לדין ביום עיון נוסף, שאף הוא המקיים בבית הספר לעובדי הוראה בכירים. נכתבה גרסה ראשונה של המסמך, שהוצג בהרצאה ובסדנאות ביום עיון שהתקיים לכל סבל הפיקוח בצפת.

ד. צוות ההינוי קיבל לדין את הערות המשתתפים בסדנאות, וכן התייחסות שהוועמה סמנהל החינוך הדתי בעבר, מר א' רון, ומסגנו, די' א' זלקין.

מכרי צוות זה עמלו וטרו ככתובה מחדש ובעריכה, והפקידו על כל אות חג, עד שהגיעו להשלמת המלאכה, וזה הנוסח הסופי המוגש בזה.

ובכרוכה אחדונה יזכו המתנסים והמנהלים שיידו לעסוק כפרקים מן המשנה ללבנם ולבחוץ על פיהם את העשייה. מן הראוי לשתף את המפקח בדיוני המועצה הפדגוגית. נברך על דיונים ועל מסקנות שנקבל מצוותי המטדות באמצעות המפקחים והמסמכים.

ונסיים בתפילה שחפץ ה' בדינו יציל להגדיל תורה ולהאדירה בישראל, לשאת בגאון את דגל המסלולות הדתיות, לקדש את החדש ולחדש את הישן, ובשילובם האמיץ נגביר את עוז רוח עמנו להמשך הבניין הישראלי הקדוש, נרחיב מאמצינו להאריך את שם ה' על בראוי בדרכי אהבה, עד שיקיים הכתוב: "סלואה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

ומורה לסרבויותה של השקפת העולם בעבודה החינוכית על כל מקצועותיה וענפיה:
"בכל דרכיך דעה - זוהי פרשה קסנה שכל נפיו תורה תלויים בה" (ברכות ס"ג). אין ערך לעצמאות החינוכית של החסיד, אלא אם כן יזדהה המתחן עם עקריות של המשנה, יזמל בהם בכל לבו, ויעשה הכול כדי לנתק את חינוכו מהשפתו של תפיסות זרות המחדדות אל מחותיהם ברחוקי במברה וכאמצעי החקשורות המגבירים חילום ולא לאוריהא.

לאחר 40 שנה לקיום סדנתנו קיימת בחברה הישראלית תחושה של אכזר דרך. נחלשת האמונה בצדקת דרכנו, גוברת הנטייה להעדפת החוסר על הוות, להדשת המחאות האישיות על פני ההדהות עם כלל ישראל, עד כדי מצאת פורקן קל בסמים בשכרות, באלמות ובירידה מן הארץ.

פרשת דרכים זו בתולדותינו מחייבת תנופת החלוצות של יודעי הדרך, תופסי המורה, שישאו בגאון את דגל החינוך, שיעלו על נס את הדרך העולה בית ה'. יאבל המרץ של התחייה מוכרה הוא לעורר את כוח החיים שבנו, לצעוד צדדים אמיצים, צעדי און, ואז ידע ישראל, ונדע גם אנחנו, מה אנו ומה כוחנו, ידע העם ויכיר מה הוא לו כל החיל אשר תורת אלקיו כלכי" (הראייה, "אורות תורה", הוצאת מוסד הרב קוק).

החוכרת המוגשת לכם בזאת היא פרי עיונים רבים, שהקיפו את כל ספקתי החמיד והנהלתו, במסגרות שונות, בששן כשנתיים. לא נוכל לפסס כל אחד בשמו, כירבים הם ונדולות מעלותיהם, ויבואו כולם על הכרכה.

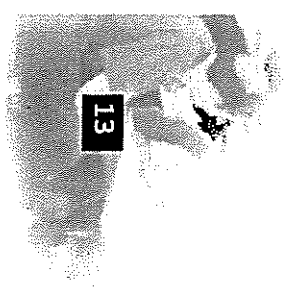
תחילת ניבוש הדברים הייתה ביני עיון ובסדנאות משתלמות שנעשו בניצוחו של מר סי' דגן, סגן מנהל החינוך הדתי, שבסעמד בראש צוות הינוי, שהשתתפו בו די' נתן נרינבוים ומר סנמס לאבל. צוות זה הביא את העבודה לידי גמר.

אפשר לומר, שבחלהליך הניבוש של מסמך זה נסלו חלק כמעט כל המפקחים בחינוך הדתי. השליכים בניבוש המסמך היו כדלקמן:

א. התקיים שביע של עיון למפקחים בבית הספר לעובדי הוראה בכירים בירושלים בשביע זה גם הופעלו סדנאות על ידי אי' הלוי, והוצעו טיוטות ראשונות של מסמכים בנושאי מחשבת החמיד.

קוים מנודים

לפני תחילת העבודה
ועתה תחילת העבודה

קווים מנחים למדיניות החינוך הממלכתית-דתית

1. התפיסה הייחודית

יסודו של החינוך הממלכתי-דתי - בהכרעתו של הציבור הדתי הלאומי להצטרף למסגרת ממלכתית משותפת לכלל הציבור במדינת ישראל. הכרעה זו נבעה מתוך רצון לקיים חיים יהודיים מסולתניים ומתוך שאיפה לחזק את המדינה היהודית.

החינוך הממלכתי-דתי הגדיר את עצמו מראש כחינוך דתי בעל השקפה ממלכתית, והוא חלק אינטגרלי ממשרד החינוך והתרבות של מדינת ישראל, תוך שמירה על ייחודו הדתי.

התפיסה הייחודית של המסיד, בהיחזה כוללנית ומקיפה, יש בה כדי לספק תשובה למורכבותה של מציאות דורנו. תפיסה זו מבוססת על ההשקפה הציונית הדתית, הראה בתחית העם היהודי בארצו, ובכינונה של מדינת ישראל, אתחלתא דנאלה. זאת על רקע העובדה שהמדינה היהודית המתחדשת מתאפיינת בכך, שרבים מאזרחיה אינם שומרי תורה ומצוות, ורוב מוסדות השלטון בה אינם מצויים בהכרח בידי יהודים שומרי תורה ומצוות.

תקופתנו בולטת במיוחדותה על רקע סבלותיו הארוכים של עם ישראל. אנו חיים בחוויה של זיכרונות קרובים מן השואה ובמציאות של מדינה עצמאית, שעודנה נאבקת על ביטחונה ועל עצמאותה הכלכלית ונמנה בעיצומה של המתודות על זחמה ועל צביעה הרוחני.

לציונות הדתית יש עמדה כלפי השאלות המרכזיות בחיי המדינה והעם היהודי, ולאורה יתוך המסיד את תלמידיו.

תפיסתנו הייחודית משמשת בסיס לגיבוש תכניות לימודים ופעילות חינוכית לשם עיצוב השקפת עולמם של המתוכנים ושל המלמדים. התפיסה הייחודית באה לידי ביטוי בעיקר בחמישה תחומים מרכזיים, כלהלן:

"חוק חינוך ממלכתי דתי פירושו חינוך ממלכתי, אלא שמוקדוהיו הם דתיים לפי אורח חייהם, תכנית לימודיהם, מוריהם ומפקחיהם"

(וסתן חוק החינוך הממלכתי המשייג-1953).

הגדרת החוק מכסאת השקפה מקורית, כוללנית ומקיפה של חינוך דתי במדינה יהודית ובתפיסה ממלכתית. על יסודות אלה בנויה משנת המסיד.

קווים מנחים

המסיד - תלמידיו
המסיד - תלמידיו

מחויבות כלפי היהודים היושבים בה, שאיך ניסא, עלינו לספח את התחנה הנצחית לראות את כל חלקי העם היהודי מהוכים בארצנו ושומרים בניניה ובפיתוחה.

נאמנים לעקרונות אלה נעודד קשרים בין מוסדות המסיד לכין נער, קהילות וארגונים יהודיים בתפוצות, ונמנך להזדהות עם אחינו בכליזית המצוקה. נמעל לקליטה נאמנה של העולים על ידי טיפול מסור בילדיהם בכיתות, במוסדות פנימייתים ובחברת המלמידים, וליצירת קשר עם משפחותיהם. נדגיש את העלייה לארץ, ושלול את הירידה מסנה מן הבחינה ההלכתית העקרונית, הכוללת גם את הבחינה הלאומית.

1.3 מצוות ישוב ארץ ישראל

קדושתה של ארץ ישראל ומצוות ישוב ארץ ישראל תופסות מקום מרכזי בהשקפת המסיד. הדבר יוא לידי ביטוי בדרכים האלה:

- לימוד מעמיק במקורות בנושאים הקשורים בזיקמתו לארץ ישראל, בנומנו עליה ובחובותינו כלפיה
 - קיום סיורים וטולים להכרת הארץ ולחיכוכה
 - טיפוח הקשר בין תלמידיו ובין המתישבים בצורות ישוב שונות
 - יזום פעולות בקרב בני עליית שונות להכרחם ולסייע בקליטתם
- עידוד הנשמה אישית ביישוב הארץ.

מוכן מאליו, כי המסיד ישקיע מאמצים חינוכיים והסברתיים למניעת ירידה מן הארץ.

1.4 יהוס למדינת ישראל ולחוקיה

הקמת מדינת ישראל היא התנשמותן של כסיהת הדורות והפילולמיהם של יהודים לשיבת ציון ולמסלולחיות יהודית. זכות זו שנופלה במלחמו חייבת לקבל ביטוי מודגש בחינוכו.

1.1 אמונה בה' וחינוך לתורה ולמצוות כדרך חיים

האמונה בהוייתויתויתו ובהנבחרותו על כרואי עולם, והמחויבות לקיום מצוותיו, הן כסיה למשנת המסיד ואבני כמתן להזדהות עמה. המסיד ימנך לאמונה ולקיום המצוות בהי יום יום. המסיד יפעל לעיצוב התנהגותם הדתית ואורח חייהם של תלמידיו על פי ההלכה, ויחמור לכך שסוריו וטלמידיו יהיו דוגמה ומופת בהליכותיהם ובאורח חייהם, בהאמנתו שהתנהגות זו תקרין גם על כלל האומה.

1.2 היחס לכלל ישראל כביטוי נאמן לאחדות ולערבות הדדית

אהבת כל אדם הנכבא בצלם, ובמיוחד אהבת עם ישראל על כל מרכיביו ודכריו, היא אחת ממסורותיו הכסיות של המסיד. המסיד יחדיר בקרב תלמידיו את הרעיון של אחדות ישראל ואת היסוד של ערבות הדדית, תוך הדגשה שערבות זאת תופסת כלפי כל יהודי באשר הוא, בארץ ובתפוצות.

א. לימוד מורשתן של עדות ישראל
אחדות ישראל תקודם על ידי ההכרה ההדדית של העדות בישראל שתבא בעת ובעונה אחת לביטול דעות קדומות ולהערכה הדדית. אמצעי חשוב להשגת אחדות זאת הוא לימוד מורשתן של העדות השונות ממורח וממערב.

ב. היחס ליהודים שאינם שומרי מצוות
המסיד ידגיש את עקרונותיו הייחודיים, ויאבק עם תפיסות השונות מתפיסותיו בתחום הדתי והלאומי, תוך התמודדות אמן. יחד עם זאת ימנך המסיד ליחס של סובלנות ושל אורך רוח כלפי נופים ואישים המייצגים תפיסות שונות אלה. המסיד ישאף לקרב את הציבור שהשקפת עולמו ואורחות חיו שונות משלו, קירוב רחוקים ייעשה אך ורק בדרכי נועם ומתוך יחס של כבוד לולת.

ג. היחס להודי החפוצות
היחס אל יהודי התפוצות יתאפיין על ידי שלילת המולה, מחד ניסא, ועל ידי

הקמתה של המדינה תוך עימות עם ערכי יצירה מצביים של איבה ומלחמה עם שכנים. המתח התיסטריו בינינו לבין הנכרים והמאבק על הקיום הממנהל בינינו לבין מדינות ערב גורמים לעמדות בלתי מבחינות ולתיפוסות סטריאוטיפיות כלפי הנכרים בכלל והערבים בפרט.

ברור לנו, כי אנו צריכים לנהוג כבוד בכל נכרא בצלם. ירי בצלם אלקים עשה את האדמי, ולדעת להפריד בין הצורך להחמוד עם האויבים של מדינת ישראל ושל עם ישראל לבין היחס האנושי לערבי ולכל נכרי שיש עמו יחסי קיום הוגנים ולעיתים גם יחסי שכנות.

לפיכך יחנך המסייד את תלמידיו למסירות ולהקרבה לסגן המדינה ולשלומה, אך בד בבד ידגיש בחינוכו את החמירה לשלום עם השכנים, לכבוד הדדי ולגישה של המתשבות.

המסייד יחנך לריסון הרגשות השליליים, שהם מעצמים בדרך כלל אצל מתמכרים ומלמדיים. כלפי הערבים בפרט והנכרים בכלל, ויכוון לפיתוח יחס מאוזן, הוגן ואנושי, אל האדם באשר הוא.

השקפה דתית-ציונית פירושה קבלת המדינה וחוקיה לא רק כייגוד ומלכותאיי אלא כמדינת עם ישראל, המחייבת נכונות להשתתף באחריות, להיות מעורב ומשפיע, בכל תחומי החיים במדינה, ולתרום להצלחתה ולרווחתה.

מתוך גישה סמלכתית המסייד מקבל את הרבנות הראשית לישראל כסמכות עליונה בענייני הלכה ודת במדינת ישראל.

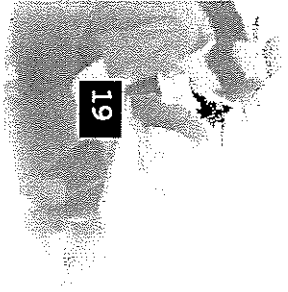
נאמן להשקפתה של הרבנות הראשית בישראל, ושל גדולי תורה בעלי השקפה ציונית, המסייד מחנך את תלמידיו לראות במדינת ישראל שלל חשוב בדרך אל הנאולה השלמה. המסייד יכוון אפוא את תוכניו ליטול חלק בבנייה של הארץ ובהגנה עליה, תוך המחדת ההכרה בצורך של השתתפות מלאה בכל תחומי החיים במדינה, כגון בהוראה וברבנות, בתרבות ובכלכלה, במדע ובטכנולוגיה, בתקשורת ובאמנויות, בצבא ובתעשייה, במלאכה ובחקלאות וכד.

כמו כן יחנך המסייד לזיכוד הסמכויות החוקיות הסמלכתיות, לציות לחוקי המדינה ולתקנתה, ליחס של כבוד לסמלים הלאומיים, כגון דגל ומסנן, ולהשתתפות פעילה ביסו חג וזיכרון לאומיים.

המסייד יחנך את תלמידיו לחובת שירות פעיל בצהיל ואת תלמידותיו לשירות לאומי המתנדבותי כן שנתיים. המסייד יעודד את הבנים להליכה לישיבות ההסדר המשלכות לימוד תורה, שירות צבאי והכשרה לתפקידי חינוך והוראה, ואת הבנות - לשירות לאומי במחומי החינוך והסיוע בהוראה ובסגנונות המסיחות את המשך הקיום של אורח חיים דתי.

1.5 היחס לעמים

המסייד מחנך להשקפה היהודית המסורתית, הרואה כל אדם באשר הוא נכרא בצלם וראוי ליחס יהיה ליציר כפיו של הקב"ה. היחס אל הנכרי ואל תרבות העולם ישנת על תפיסת ההלכה, על הדגשת ערכים, כגון קדשם החיים וצדק חברתי, ועל יחס של כבוד אל השישים ואנושיים במחומים שונים.

2. עקרונות החמ"ד ותכנית הלילמודים

מטרת החמ"ד, המסקפת את המפיסה הציפית הדתית, משתלבת בכל ענפי החינוך והלילמוד בבתי הספר של החמ"ד. היא טכונה לא רק בכתיבת הלילמודים של ליסודי הקודש; תפיסותיה והשקפותיה שלוכות גם במקצועות הכלליים ובחינוך החברתי, מתוך תפיסה המשלבת תורה עם דרך ארץ.

בתחומי המקצועות השונים מן הראוי לשים דגשים מרכזיים כדלהלן:

2.1 במקצועות היהדות

הוראת מקצועות היהדות תשתת על בסיס האמונה, כי התורה שבכתב ופירושה בתורה שבעל פה ניתנו מפי הגבורה, והן המקור לאמונה בה ולהתנהגות היחיד והמברה כישאל ויסוד מרכזי של עם ישראל.

בהוראת היהדות תודגשנה מצוות לימוד תורה לשמה וקביעת עתים לתורה כערכים בעלי חשיבות עליונה, שיטפשו את המפיסה של יילמוד ולמד, לשמור, לעשות ולקיים.

החמ"ד ישים את הדגש על חינוך התלמידים לתרום לסביבתם לעם ולסדינה כמאמינים וכשומרי מצוות ולשמש דוגמה בהתנהגותם ובאורח חייהם תחומי הידע שבית הספר יקנה לתלמידיו בליסודי היהדות יכוננו לא רק ללימוד גרידא, כי אם גם לביסוס הכרתם הדתית ולחיזוק יכולתם להתמודד עם בעיות השעה בשאלות דת, מברה ומדינה.

2.2 במקצועות הכלליים

יסוד חשוב בתפיסתנו על החמ"ד הוא הציפוי יככל דרכיך דעהי". גם הלילמודים המקויים יכלליים הם מסילות להכרת פעולתו של הכורא בעולם היצירה והעשייה.

ימודי דתי בן זמננו ואורח במדינת ישראל חייב להכיר בחינוכותם של הלילמודים הכלליים לקיומה של מברה מודרנית, עצמאית ויצרנית, המשתיינת את ערכיה הרחתיים והתכווניים על סקורותיה ועל מורשתה.

על ידי קביעת עתים לתורה, וכן על ידי ההשתתפות בסמפלי ההשתלמות במחשבת החסיד, במקצועות ההוראה השונים כשיסות המיוחדות להם ובהעשרה כללית. השתלמויות אלה תיערכנה בסגנונות השתלמות ייחודיות לחסיד ובסגנונות כלליות סתאיות.

לסיכום נדגיש, כי הגשמת העקרונות דלעיל, שהם תשתית חינוכית ורוחנית למערכת המסלול-החינוכי-הדתית, מחייבת הכשרת ממנכים בעלי כושר מנהיגות ומודעות שליוחם אשר ידעו להנהיג את מערכת החינוך של החסיד מתוך הזדהות עם עקרונות אלה.

יש לגבש צוותים של ממנכות ומתנכים אהבי תורה ולומדיה, תלמידי חכמים ואנשי מדע בעלי השקפה דתית ציונית, אשר יראו את ייעודים בחינוך על פי משנת החסיד.

בחנונו להתשתלבות בכל תחומי העשייה - בכלכלה, במדע, בביסחון, בתעשייה, בתקלאות וכד'. יקנה החסיד לתלמידיו יסודות במדעי הרוח הכלליים, בחינוך המדעי, החינוך האמנותי ובמקצועות הטכנולוגיים, ויכשרם להתמודד עם אותם התחומים של התרבות הכללית המובדים את השקפת החסיד.

2.3 בחינוך החברתי

החינוך החברתי משמש אחד האמצעים לעידוד הזדהותם של התלמידים עם סטרתיו של החסיד ומרגומן להיי התברה בישראל. החינוך החברתי הוא מסגרת סתאמה לאיסון מוקדם בקיום סצנות, בעיקר בתחום שבין אדם לחברו, בהשתתפות פעולה בחיי הקהילה הדתית ובנסילת חלק בתפקידים ציבוריים.

החסיד רואה בחינוך החברתי מכשיר לכיטוי משנתו בתחום האחדות של כלל ישראל, תוך שמירה על ייחודו.

החינוך החברתי בחסיד יספח, בין היתר, יחסיים של כבוד והכנה בין התלמידים לבין עצמם ובין תלמידים, מורים והורים. במסגרות הפעילויות השונות בחינוך החברתי ייכללו דיונים בסוגיות אקטואליות ובכעוה השעה. דיונים אלה אמורים לפתח נקטת נישות ועמדות כלפי נושאים שונים, לספח יכולת הכעה בעל ספה, נכונות להקשבה לדעות הזולת ומתן כלים להתמודדות עמן בצורה חברתית.

2.4 בהשתלמויות מנהלים ומתנכים

ההשתלמויות הן דרך חיונית לקידומו המקצועי של המנהל ושל הממנה, להתחדשותם ולהתעדכנותם בידע ובשיטות הוראה להשלמת השכלתם היוזיות ולהעשרתם האישיות. בכך מנבר יכולתם לסייע במימוש המטרות החינוכיות והלימודיות שנמנו לעיל.

החסיד יעודד את כל עובדיו להתייחס אל ההשתלמויות כאל גורמה מסחייבת

קצת מנהלים

התלמידים והמורים יתקיימו יחדיו

3. התמיד כמערכת רבנונית

3.1 היחס לחברה ולקהילה

התמיד רואה את עצמו מחויב להתמודד עם כל האוכלוסיות המבקשות את שירותיו. מחויבות זאת נובעת מעצם משנתו והשקפותיו. מנוון האוכלוסיות ודרישותיהן יוצר מציאות מורכבת, שמתוכי התמיד מצווים לכתב בה את דרכם מתוך מחשבה של עולמות ואחריות לכלל ישראל. על המתכנס לפעול בתושייה רבה, תוך התחשבות בצרכים ובביטויים של הקבוצות השונות. שלוחות זו, שהיא אתגר דתי-לאומי רב משמעות, הפכה את התמיד לנורם החיטכי העיקרי במדינת ישראל, אשר משנתו ומעשיו משרתים את המבנה של קירוב וחוקים, ומיישמים את הערך של אחדות ישראל.

השקפה זו של התמיד על אוכלוסיותו המגוונות מתייבט התייחסות לארבעה יסודות:

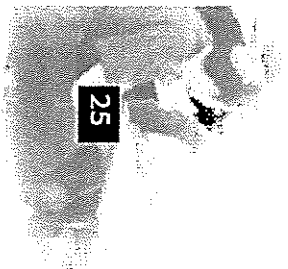
א. התחשבות בצורכי הקהילה ובמשאלותיה

מוסדות התמיד ילמדו להכיר היטב את צורכי הקהילה, יכוננו את עבודתם לפי אופייה ואפשרויותיה, ויטפחו קשר עמה תוך רצון לתייבט פעילות משותפת עם חברי הקהילה על גיליהם השונים.

ב. שמירה על אוניברסליות חברתית

התמיד שולל את הקמתם של מוסדות סלקטיביים. בתי הספר של התמיד על נותנים השונים ומקומות המצבאם וביטוחו - ללא יוצא מן הכלל - שילובן של קבוצות חברתיות שונות בתוך כותלי בית הספר. שילוב חברתי זה יובטח גם בכתי ספר בעל ייחוד תורני, מדעי, אמנותי, קהילתי וכד'.
ג. טיפוח לומדי תורה

התמיד יעודד את צמיחתה של מנהיגות תורנית המודעה עם משנתו ופועלת לפי ההלכה למעשה. לשם כך תיעשינה במוסדות החינוך השונים פעולות שתבטחנה את התנאים לסיפוחם של בני תורה, מוקדם ככל האפשר ובכל שלבי הגיל.

ג. האחריות לכלל ישראל שוללת את הנישה של "אני את ניפשי הצלתי", והיא מתייבת יצירת מסגרות משותפות לכל הוצים בניגון המסלולי-דתי, שבהן תמצה היום-יומי באווירה חינוכית מוקפדת סביבת סיכוי של השפעה והשראה.

ד. החמי"ד כולל בתוכו - בשיעור גדול מן החינוך המסלולי - שכבות סכל גוני הקשת של החברה בישראל. החמי"ד שואף להשיע בכיוון של צמצום הפערים בין קבוצות בעלות אפיונים חברתיים ודתיים שונים. משום כך הוא קולט במוסדותיו את כל הכאים, וזאת לשלכ שכבות חברתיות שונות במסגרות לימודיות וחברתיות משותפות. לכן על ממנכי החמי"ד להימנע ממיון תלמידים לקבוצות לימוד, כתיחות או בהקבצות, העשויות לקבל גוון של הומוגניות חברתית או עדתית.

ה. רב-גויות אין פירושה התרת המסגרות ופירצתה. לפתיחתן של החמי"ד גבולות שיש לשמור עליהם. מוסדות החמי"ד יימנעו מקבלת תלמידים אשר הם או הוריהם מצהירים שאינם מקבלים על עצמם את החובות ואת המשמעות שבית הספר המסי"ד מטיל על תלמידיו סמוך משנתו, משום שיש בכך פגיעה חמורה הן בתלמידים עצמם והן בחינוך הדתי בכיתה או במוסד שבו הם לומדים.

3.3 קירוב רחוקים

בית הספר יראה בקורבנס של תלמידים ממשפחות מסורתיות שליליות דתיות ולאוסי, ששיעורה לקרב רחוקים לחמורה ולדרך ארץ. מן הראוי לדעת, כי כעצם קבלתם של תלמידים כאלה לבית הספר המסי"ד אין ערובה להצלחה בחינוכם הדתי.

קליטת תלמיד ממשפחה המבדירה את עצמה מסורתית תיעשה בתהליך חינוכי מדורג, כשנקודת המוצא היא מצבו ההתחלתי של התלמיד, והשאיפה היא לנכש את הזמנת הדתית הלאוסי.

כמשך כל התהליך החינוכי יש להתמשכ ברקעו של התלמיד ובמטעני

ד. האורך בקירוב רחוקים
החמי"ד, בהיותו פתוח לכל סוגי האוכלוסייה, יכשיר את מוריו ואת ממנכיו לפעול לקירוב תלמידים ממשפחות המבדירות את עצמן כמסורתיות ולהפיק לשם כך תכניות מיוחדות להפעלה בבתי הספר ובפועליות חוץ בית ספריות.

3.2 הרבנוניות ובעיותיה

החמי"ד רואה את עצמו כמערכת שיש בכוחה לתוך תלמידים לחמורה ולהעודה, להיות יהודים שלמים ביראת שמים ובקיום מצוות ולהיות אזרחים נאמנים ומועילים במדינת ישראל.

באוכלוסיות הנקפות לשירותיו של החמי"ד קיימות נטיות ודרישות שונות, לעתים נגודות ואף סותרות, באשר לאופיו של החינוך שהן מבקשות עבור ילדיהן.

מנהלי מוסדות החמי"ד וממנכיהם חייבים להכיר את העמדות השונות של אוכלוסיות ההורים ולהתמודד עמן, במטרה לשרת אותן במסגרת משותפת, תוך מתן תשובות לנסיבות המיוחדות של הציבורים השונים, כל עוד הן אינן נגודות את עקרונות היסוד של משנתו.

המנהלים והממנכים יפעלו על פי העקרונות הבאים הנגזרים ממשנת החמי"ד:

א. החמי"ד שואף מלכתחילה לקבל לשורותיו כל תלמיד שהוריו בחרו לחנכו במסגרת המסלולית הדתית, ורואה בכך את הגשמת יעודה של הציונות הדתית "לתקן עולם במלכות שדי", לקרב יהודים דתיים להשקפותיה בתחום הלאום והחברה ולקרב רחוקים לאמונה ולאוח חיים דתי.

ב. החמי"ד מעוניין לקרב חוגים מקרב היהדות הדתית המעוניינים בחינוך הלימודי החינוכיים בבתי הספר של החמי"ד, ויחמור לספק את צורכיהם, תוך הקפדה שהיענות זו לא תמצה בתפיסות הכסיפיות של משנתו במדיניות החינוכית.

קווים מנחים

מסגרת חינוכית ולימודית
התאמת לתלמידים

סובבקים. של אנשי סדע, של בני תורה ומנהיגים רחמיים, אשר תפיסת עולמם מבוססת על החשקפה הציונית הדתית.

אלה יוכלו להתמודד בכנות ובהצלחה עם האתגורים הכרוכים בשלטון יהודי בארץ ישראל וברבינות היהודית. הם ישמשו דוגמה להרמוניה הרצויה בין גדלות בתורה לבין הנהגה ציבורית הפתוחה לביצוע חברה וסדרה ומגשמה את מטרתיה.

ההכבחה בהבדלים העקרוניים בין השקפת החסיד וגין השקפת הציבור "החרדי" מתייבת נקטת עמדה מצד מערכת החינוך המסלולית-דתי בדרכים דלהין:

א. מתכני החסיד ילמדו את משנת החסיד, ינסו בהכרחם ויממשו אותה באורח חייהם.

ב. למרות חילוקי הדעות הכסייניים עם הציבור "החרדי" יתוך החסיד את תלמידיו ליחס של סובלנות ועל אהבת ישראל לציבור הזה, כמו לכל ציבור אחר בישראל.

ג. עובדי החסיד ותלמידיו יחפשו הזדמנויות למפגשים עם הציבור "החרדי" כדי להעסיק את המשותף ולהבדיל עסדות וחילוקי דעות.

ד. מורים, מנהלים, מפקחים ובעלי תפקידים אחרים במערכת החסיד, שאינם שלמים עם תפיסות החסיד, שהתנהגותם בפועל נוגדת את עקרונותיו ושאינם שולחים את ילדיהם למוסדותיו, לא יוכלו לעבוד במסגרות החסיד השונות.

החברתי-ולגלות ערנות, אורך רוח והתחשבות בבעיות הכרוכות בהסתגלותו של התלמיד אל הערכים של בית הספר ואל אסונו.

צוות בית הספר יגבש מניית חינוכית עבור תלמידים אלה, ויפעל אותה בסדרה של פעולות מיוחדות ובחומסים שונים, כדי לסייע להלמידים שאמונתם הדתית נמצאת בשלבי עיצוב ראשוניים וקיים הסצאות אצלם טעון חיזוק. כן יש ללוחם באופן שאפשר יהיה לציין התקדמות ושיפור בהתנהגותם ובאורח חייהם הדתיים.

בית הספר יפעל במוחד בקרב הורים של התלמידים, על ידי קיום חוגים, ערכי הסברה, שבתות עיון וכדומה, למען חבק עליהם את אורח החיים הדתי, לקרבם לתורה ולמצוות ולצמצם פערים אפשריים בין דרישות בית הספר לבין הויי הבית.

הישגיו של בית הספר המסיד בקירוב רחוקים אשר מצאו לנכון להתחנך בין כתליו הם מכון ראשון במעלה במדידת הצלחתו החינוכית והמחברתית.

3.4 החסיד והציבור הדתי הלא הציוני

קיימים ערכים משותפים לציבור הדתי הציוני ולציבור הדתי הלא ציוני, כגון האמונה בקב"ה ובהשגחתו על הכרית, אהבת התורה ולימודה וקיום המצוות. בשותפות זו אין להתעלם מן ההבדלים בין שני הציבורים באמונות ובדעות, בהשקפות ובעמדות, בתחומים רבים ועקרונות.

אין לטשטש את חילוקי הדעות בינינו לבין החוגים הקרויים "חרדיים" בכל הקשור ליחסנו אל מדינת ישראל ואל המאבק על קיומה ועל אחדותו של עם הישב בארץ ישראל.

המתנה "החרדי" נע בין פעילה סתולטת של המדינה וראייתה כתופעה שלילית לבין השלמה בדיעבד עם קיומה. ממון כך הציבור "החרדי" רואה את עצמו משוחרר מן הנשיאה המשותפת בעול קיומה של מדינת ישראל והכסחת ביטחונה ושגשונה.

החסיד מצפה, כי דרכו החינוכית תביא לצמיחתם של תלמידי חכמים

4. האדם המאמין ביסיון

"העובדה שאי-אפשר לתרגם במלואה את חוויית האמונה, מקורה לא בחולשתה אלא בגדולתה של חוויה זו. אילו אפשר היה לתרגם בשלמותו את הסוד הגדול של ההתגלות ובשרורה, היה מתבטל הייחוד של חוויית האמונה וההתחייבות הכרוכה בה. רק אלמנטים גבוליים של מעשה האמונה ניתנים להשתקף על רקע הברתי ופרגמטי"

וייד הלוי סולוביצ'יק, איש האמונה, הוצאת מוסד הרב קוק, התשל"א, עמ' 157.

האמונה היא אחת הניסיות הטבעיות ביותר שיש לאדם. בגיל הרך היא אפילו חלק מובנה במערך הנפשי של הילד. אצל האדם המאמין האמונה באה לידי ביטוי באופנים שונים, לעתים בצורה נלווה ולעתים ללא תחושה מודעת.

התרחבות עולם המושגים של האדם, מפגשו עם סגנונות ועם אורחות-חיים מנוונים, הרחבת פתיחותו אל ההשכלה הכללית ואל השכלולים הטכנולוגיים - אלה מציבים בתקופתנו בפי האדם המאמין, כצעור כמבוגר, תביעות מיוחדות וצורך לברור לעצמו ולולתו כיצד אמונתו מיתרגמת לחיי יום-יום. וכדכרין של הנרא"י קוק באחת מאיגרותיו (איגרת י"ד): "אבל חלילה לנו להשתטם ולהתרחק מן החתום. אנו חייבים לעבוד עם החיים וכעד החיים כדי לקדש את החיים, לרומםם ולעדנם." ההתפתחות באמצעים הטכנולוגיים וההתקדמות בתחומי המדע מעוררים שאלות ותהיות אצל תלמידנו כחמים האמונה וביחסים שבין אדם לאלוקיו. אנו דומה דור שחי בציוויליזציה לא פחותה לדור שלנגד עינו מתנשמים חזונות מרחיקי לכת של האדם, משאלות לבו ומלומותיו. תחושת הכוח שבידי אנשי המדע ואנשי הטכנולוגיה מיוחה את דעתם עד כדי התעלמות מסקני ההשראה של ההשגחה העליונה, שהעניקה לאדם ולשדו יכולתו לפעול, לחדש ולשכלל, בכוחות "ומחסרהו מעט סאלקים וכבוד והדר מעטרנה" ומחלים מ.ו.

אלה ייהפכו חלק בלתי נפרד משפת הדיבור של מורים ותלמידים וסאמאעי התקשורת הבין-אישית.

כלל של דבר, יש לעשות לטען חיוזוק האמונה הטבעית. האמונה צריכה להיחפס כנשמת חיים בקיום הדתי וכדוף מרכזי ליראת ה' ולקיום מצוות.

מכשולים וקשיים על דרך החינוך לאמונה ודרכי התמודדות עמם

החינוך לאמונה מתייב בימינו התמודדות בלתי פוסקת עם קשיים ועם מכשולים המכבידים על המתנך הדתי להשיג את המטרות שהוא מציב לעצמו. בהערכתו לעסוק בחינוך לאמונה, שהוא יסוד ראשון במשנת המסיד, יזוהה המתנך את המכשולים. ידע לאמוד את השפעתם השוללית, וישכיל להכין כלים מתאימים כדי להתגבר עליהם.

הקשיים העומדים על דרכו של המתנך הדתי בנואו לחנך לאמונה מקורם הן כתחומים הקשורים בהשקפות, בזרמי מחשבה ובגורמי חוץ והן כתחומים הקשורים במשנת המסיד, בציבור המתנכים, התלמידים וההורים ובהשפעת מן החוץ. להלן אחדים מהנושאים המציבים לפינו אתגר מחשבתי וחינוכי:

מעמדו של האדם

התרבות המערבית מעמידה את האדם במרכז, ומטפחת תפיסה אנתרופוצנטרית זו בכל האמצעים שהעידן המודרני העמיד לרשותה. ההשקפה כי האדם עומד במרכז ההווה ומקושו העצמי עומד מעל לכל מנגד לתפיסה של היהדות, הרואה במרכז ההווה, ביסודה ובתכליתה את נתון התורה, שהוא יחיד בייחודיותו, "כבוד ומנהיג לכל הברואים", ייחיד ואין יחידות כמוהו בשום פנייה ויג עיקרים.

תפיסת העולם המערבית, המעמידה את האדם כתכלית הברירה, נתנת לגיטימציה ליצור הכלתי מרוסנים ולחיפשו אחר הסיפוק האישי, בעוד שתפיסתו של האדם מסאיין רואה את תכלית האדם בעבודת ה' ובהידבקת במידותיו. לשם השגת מטרה זו מצייד הכורא את האדם בסגולות וכלים מתאימים, ומעניק לו את

חיוזוק האמונה אינו צורך דתי בלבד, אלא גם אמצעי מתאים לסאבן כספקנות וכחוסר הכיחון שהפולסופיה והמדע משרים על הווייתנו.

גם בקרב אוכלוסייה שאינה סקייסית אורה-חיים דתי והרגשתה האמונית מטושטשת ניתן להבחין בתחושה של אי-נחת ומבוכה במצב של חוסר אמונה. עם אוכלוסייה זאת נמנים אנשים המתמודדים אינסקלואלית וחוויתית עם תפיסת עולמם.

משנת המסיד אמורה לצייד את המתנך ואת המתנך בחינוך המסיד בכלים רחמיים ודידקטיים כבואם ביחסי עימות ואימות עם העולם המודרני. המתנך הדתי צריך להבהיר לתלמידיו, כי אין סתירה בין ההתפתחות המדעית ובין החינוך לאמונה, ולא עוד אלא שהאמונה עשויה להתחזק מנילוי הסדע.

"כוח האמונה הוא כוח כללי, ולא כוח פרטי, אור מקיף הנובע

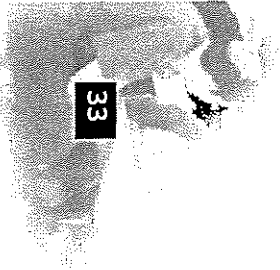
ממקור ההווה כולה ומתפשט על פני כול, וכל החכמות והמדעים וההשתלמות הכללית הגנם רק כלים ואמצעים העוזרים להשריש עמוק עמוק בלב האדם פנימרה"
מאמר: הראייה, 1486.

בית הספר המסיד חייב לראות את החינוך לאמונה כיסוד קיומי בעבודתו החינוכית הדתית. לשם כך יש, קודם כול, לעורר בקרב הצוות החינוכי את המודעות לצורך לסלל בחינוך לאמונה. כן יש חשיבות לברר את מושגי האמונה בקרב המורים והתלמידים, וכלל זה סגויות פילוסופיות עיוניות בתחומי האמונה, השתלכותן כדיסיו החיים והשפעתן על תחושותיו ועל מעשיו של האדם הדתי. העסקת החוויתיות בחי"ים-ים של בית-הספר תיצור תשתית פורה לחיוזוק האמונה. ניתן וצריך לחנך לאמונה בכל שלכי הגיל וככל מקצועות הלימוד, וכן במסגרות החינוך הכלתי פורמלי.

גל מוסד חינוכי, החל בגן-הילדים וכלה במכללה להכשרת מורים, ישמש מסגרת לחינוך לאמונה ולהתמודדות עם בעיות אקטואליות מנגד ראות אמונית. ניתן וצריך ליצור ולבסס "שפת אמונה" בצורת מושגים ומטבעות לשון, ניסוחים ומונחות, מונחים ואמרות, הלוקחים מתחומי היצירה הדתית והמחשבה האמונית.

קורות מעולמם

ד"ר יעקב יעקב, יו"ר מרכז
המחקר לחינוך דתי
וערכות חינוך

מתעשרת במספרים אינסלקסואליים ורגשיים חדשים נוצר איזון במערכת תגובותיו, ואמונתו עומדת לו לא רק כפי רוח מצויה אלא גם זו שאינה מצויה* (מתי דנן, חיזוק האמונה וההתנהגות הדתית", שמעתיין, גיליון 100, עמ' 300-301).

דמוקרטיה וסמכות אלוהית

המפיסה הדמוקרטית, שהיא מסיפנתו המובהקים של החברה והמדינה בעולם המודרני, פשטה על פני כל תחומי החיים כמשכה ובמשעה כאחד. היא עומדת, לכאורה, בניגוד להשקפת המאמין, המקבלת את סמכותה של ההלכה כהחלטית. "מראה של מלכות" כמריס נגד "איש את רעהו חיים בלעו" אינה סותרת את המתיטה של החיים הדמוקרטיים. כל פסגות חברתית, כדי שתמתיקים, מסבלת על עצמה מנבלות וסיוגים. הוחדות מציעה סמכות אלוהית לעומת סמכותו של מלך כשר זרם. היהדות קבעה תקנות ודרכים ל"ישוּבו של עולמי ולהמשפיותו. ההלכה היא תורת חיים שאינה מקפחמת שכרה של כל ברייה ובריה; אין היא כופה על האדם את עצמה באמצעים שלסוניים ושרירותיים, אלא מספקת לו כוחות נפש ושכל לקבל על עצמו סייגים ומגבלות שיישעו להדגיש ולהבליס את המסד הרחמי של הקיום האנושי.

החומרות והתנהגות

החומרות והתנהגות הפכו לסגנון חיים בחברה המודרנית ומשקל נגד לשאיפה ולהתמסרות לערכים החייתיים הן אינן מותרות מותרת למבקשי אמונה ודעת ה'. חיפוש התענוגות והרדיפה אחרי מותרות, שהם מסיפנתו של אורח החיים הנפוץ בעולם המודרני, מערערים מכשולים על דרכים של המטייפים לריסונו של הוחד. למעשה דרדנו החומרות והמותרות את האדם לתהומות. שפע האפשרויות הכלכליות הבלתי מוגבלות לא שיפר את איכות החיים של האדם ולא הביא אותו אל האשר הנכסף והאמיתי. האדם גילה עד מהרה, כי שפע זה הוא בבחינת "עשור השמור לבעליו לרעתו". האדם איבד את שלוחות הנפשי, והוא סרוד כרדיפה אחרי אושר מדומה, המורס לו איזבה אחרי שהוא משיגו.

היכולת להתעלות ולהתקדש ולהפעיל את בחירתו החופשית בתהליך התקרבותו לה'.

התמקדות בבטחוני האנוכיות כא, על פי דעת חכמינו, כשעה שהאדם סותרתו ומצוותה מעל לצרכיו החומריים עם ידי איפוק, פרישות וריסון עצמי. חוקי תורתנו ומצוותיה מסייעים בידי להתעלותו הרוחנית. המורה מייחסת לאדם קרבה גדולה לאלוקים "תחסרהו טעם סאלקים, וכבוד והדר תעסרהו" - ואין דעתה נמה מקיום פייסי סתמי. היא מדרבנת את האדם למלא את תפקידו כנור הכריאה על ידי קיום מצוות והתנהגות דתית המקרבת אותו לכורא.

האמת והספק

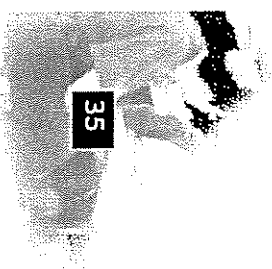
התרבות המערבית אימצה את ההשקפה המספחת את הספק, והיא מחילה אותו על כל תחומי הקיום האנושי. אין, לדעתה, אמת הוללית, וכל אמת, כך היא קובעת, ניתנת לערעור ולבדיקה מחדש.

החינוך לאמונה מבקש להפנים בלב תוכינו אמת מוחלטת, הנובעת מן האמונה בקב"ה ובציונותה של תורת ישראל. הפנמה זו קשה היה בעולם שהאמת הארעית והיחסית היא נר לרגליו. בעבר הייתה אמונה ב"אמת" של המדעי. עתה יודעים כבר גדולי המדע וההוגות, כי הגילויים המדעיים אינם סופיים ואינם נצחיים, ואין הם מחזיקים מעמד לדורי דורות. ככל שהעולם נעשה מפותח יותר, כן מתבררים אי-הודאות והספקות, ומתערערת היציבות. דרכה של היהדות עומדת מעל לאיטיות זמניות וחולטות, ומציעה כיוון המוכיל לאיתנות, ליציבות ולביטחון.

"אחרי שהאדם מעסיק הכרותו בה' יתברך ובייחודו, מתחזקת אמונתו, נוצרת תבנית אמונתית המתבססת על השכל ועל הרגש, ששמתמודדת עם ערכי האמונה כמשור הריגולי ונמישור הרגשי. ההרמוניה בין השניים מספקת סמך חדש לתפיסותיו הערכיות ולהתנהגותו הדתית בחיי היומיום. אחרי שהכיר באמת הנצחית, ונפשו שלמה עמה, כבר אינו מושפע מאירועים חורגים או מכעיות השעה. הוא אינו מאבד את עשתנותו כרגעי משבר; להפך הוא רגוע יותר מאלה שאמונתם לא שלמה. ביטחונו בה' גובר, ואמונתו החזקה מספקת לו תשתית מחשבתית. אישיותו

קיום מצוות

עבודת ה' היא עבודת האמת
והתעוררות האדם

האם ניתן לחנך לאמונה?

אנשי חינוך רבים מעוררים את השאלה, אם אפשר לחנך לאמונה, ואם קיימות דרכים ושיטות שתבטיחה השגים בתחום זה. האם אין רכישת האמונה תהליך אוטונומי, המתלוו בנסיגותיו של כל יחיד, בחינת ידרך אמונה בחרות¹ (מהלים קייס, ל"ו, אוננו ניתן ללמוד? האם ניתן לקשור בין ידע ובין אמונה ולהפכם ליחידה אינטגרטיבית, שתמשיע על אמונתו ועל דעותיו של האדם?

רכישת השכלה, הוספת ידע והרחבת דעתו של האדם - אלה אין פונעות בערכי היהדות ובאמונה בקרייה. אדרבא, הן מעטיקות את המהייה של האדם על מורכבותו של העולם ואת ההכרה כי הדברים אינם יכולים להיעשות מעצמם או כתוצאה של מקריזות, אלא חייבת להיות יישות עילאית היוצרת עולם כזה ויד מכוונת במהלכו. ההשגה היותר בהירה וזיה באמת, הבאה מתוך אמונה שלמה שבאה עם מחקר הטהור וגם קודם לו ולחירו - זאת היא מידת אברהם אבינו, עליו השלום. שאנו הולכים בדרך, יזחאמן בדי (בראשית ס"ג, ו'), ראש המאמנים, ואי אפשר להשיג שום השגה רוחנית באמת כי אם על ידי קדושת אמונה שלמה, והחכמה והרחבת הדעת היא רק נורם להשגה, ולא עצמותה² (איגרות הראי"ה א, כ"ד).

בעולמנו המודרני הישרדותה של אמונת המאמין תלויה בהצלחת המנוכס לחנך לאמונה מתוך בחירה ומתוך הכרה אינטלקטואלית ורוחנית. מסרה זו קשה להשגה, בדרך כלל, אבל בעקב בקרב אולטימיות המטמרות מכנה סמכותי של משמחה המתקן כרגיל את דפוס האמונה החסימה, שהיא נחלתן של שכבות חברתיות בעלות מסורת של תחושה פנימית של אמונה. תהליך רכישה של האמונה על יד תלמידיו אינו יכול להתרחש אלא אם כן קדמו לו חוויות דתיות שהחזירו את רישומן בנפש הילד ובנו את התשתית המובילה לראשיות של התהליך. האמונה היא התנסות אישית, אך אין היא פועלת בחלל ריק. האמונה הסביעית, נחלת כל תלמיד בגיל צעיר, וכן האמונה התיסיה האופיינית לתלמידים הבאים מקרב אוכלוסיות מסכותיות - שרתהן כאחד מתחנות על ידי חוויות ופעילויות סביעות ומפנימות, ואלה משיגות להליך בהמשך תהליך החינוכי את התלמידים בנתיב האמונה השכלית, אמונה מתוך הכרה, כדבריו של בעל יספר החינוך³: "אחרי הפעולות נמשכים הלבבות" (מצווה ס"ז).

דווקא ההגבלות העצמיות והאיפוק הנכבדים מוכישים היצר מסייעים בידי האדם המאמין להשיג את השלולה ואת השקט. יחודי המאמין יכול גם הוא להנות מן העלייה ברמת החיים ומן השפע הכלכלי, אך הוא רואה כאלה רק אמצעי לקידומה של המפתחות הרוחנית ועל הליכה בדרך ה'.

החברה הכללית והתקשורת

אף כי החברה הדתית נטלה על עצמה הגבלות וריסונים, היא משפעת על ידי תפיסתה, השקפותיה ועמדותיה של החברה הכללית. התקשורת לסוגיה, שפרצה כל סייג וכל גבול, מביאה גם לחברה הדתית בכללותה, וכמעט לכל פרט שבתוכה, את יחידושי התקופה, ומסביעה את חומטה גם על הצבוח הדתי. מעבר לכך, ברצותה למשוך המוני צופים, מאיזים וקוראים, התקשורת יורדת למכבים המשותפים הנמוכים ביותר, ובכך היא מעודדת גישה רדודה ושטחית לתחומים חשובים של הקיום האנושי.

עצמתה של התקשורת והשפעתה על כל תחומי החיים היא עובדה קיימת. אין אנו רוצים לחסום את תלמידינו בפניה, גם בגלל התעלות שתלוקים ממנה מביאים וכמו טלויזיה חינוכית, תכנות לילדים, עיתונות אינטרנטטיבית וחינוכית, שדורים בעלי תוכן חטרי, מדעי, אמנותי ומרבותי בעלי רמה וכד'. מכיון שאיננו יכולים להשיע על רמתה ועל כיוונה של התקשורת, עלינו לחפש דרכים להשיע על האדם ולחנכו לצרכיה כיקורתית של התקשורת ולצטייה מבוקרת בסלויזיה ובווידיאו, ולאמנו בדרכי בחירה ובורה על פי אמות מידה המקובלות על הצבוח הדתי ושאינן סותרות את המלכה. זאת ועוד: מערכת החינוך של החסיד, ברצותה להשיע על רמת התקשורת ולקדם את ביסוייה החינוכיים, שואפת להקיין רבים מכווניה להשתלב השתלכות מקצועית בכל אמצעי התקשורת. אלה גם סיינו בידנו להשתמש בכל הטכנולוגיה והחידושים כדי להגיש תוכן ישן בקנקנים חדשים. ניתן לשער, כי חינוך להשיע חיוכי באמצעי התקשורת ולציול ראוי של האפשרויות שהם מזמנים לצרכניהם ישאירו בידי תלמידים ומורים זמן לייסוף-מנאי רציים, כנון קביעת עתים לתורה, קריאת ספרות טובה וכד'.

קיום מצוות

התקשורת והחידושים
הטכנולוגיים

לימודי קודש ולימודים כלליים

החינוך המסלול-כתי-דתי מכיר בחינוכונה של ההשכלה הכללית לתלמידינו ופתיחותם של העולם הרחב באמצעות חינוך מדעי ואמנותי. פתיחות זו מביאה לעיתים הורים של תלמידינו, הן המסורתיים והן הדתיים, לתביעה להגביר הישגים בלימודים כלליים ולהוסיף שעות לימוד במקצועות החול ואף להדגיש את עדיפותם על לימודי הקודש ועל החינוך לאמונה ולערכים דתיים. פתיחותו של החטי"ד להשכלה כללית אינה צריכה לשבש את חתירתנו לעיצובו של תלמיד מאמין ושומר מצוות. יתר על כן, המדע וההשכלה הכללית שאנו מקנים לתלמידינו ישמשו כרקמות וכסבחות בעבודתנו בחינוך לאמונה ולקיום מצוות. הישגי המדע וכיבושיו והתפתחותו המופלאה של העולם המודרני עשויים לשמש מנוף לחינוך לאמונה בבורא העולם ומקיימו, והרי זוהי הדרך שמציע לנו הרמבי"ם בהלכות יסודי התורה: "והיארם היא הדרך לאהבתו וליראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הנודלים, ויראה מהן חמדתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאווה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד: 'צמאה נפשי לאלקים לא-ל חי'..." (פרק שני, הלכה י"ב).

נמצא, שלא זו בלבד שאין המדע וההשכלה משבשים את עבודתנו החינוכית, אלא הם אפילו משמשים אמצעים להשגת ה' ומחוקים את ההכרה בלב תלמידינו כי יש קברניט לסמינה.

עצמת האמונה יש בה כדי לתת טעם ועניין לרכישת הדעת, התרבות והשכלה הכללית. חינוקם עשוי לרוסם את רוחו של האדם גם ברגעי שפל ויואש.

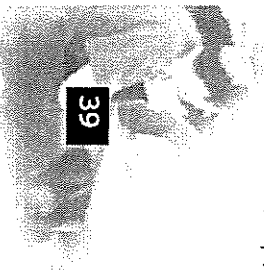
"כדי לאהוב יפה את העולם הזה צריכים להשקיע מאוד באהבת עולם הבא ולעשות את כל השכלולים של עולם הזה בתכלית הדרגות, הכנות ורחבות, בשביל הפרטים ובשביל הכלל כולו, לחיי עולם הבא, רק אז תצעד התרבות את דרכה בטח. תרומה גדולה זו יודעת היא האמונה. מתוך גדולה סופה לכבוש את העולם כולו, ובעת אשר הייאוש נמלא את כל נשמה וחי" העולם הזה ייעשו כל כך מזולזלים, תבוא אהבת עולם הזה" (וארות המודש ג', קע"ח).

כדי בית הספר לנצל שפע של אפשרויות ולהאצ מעוף של פעילויות וחוויות דתיות במסגרת להניח את היסודות שעליהם יבנה התלמיד את עתידו כאדם מאמין.

אוכלוסיות משרות מברחנה דתית

החטי"ד פתוח גם לתלמידים מבתים מסורתיים ופשוטים מכוניה דתית, משום שאחד טייעודיו הוא לקרב רחוקים. במקרים רבים מטול החינוך לאמונה ולקיום מצוות בקבוצה זו על כתיפו של בית הספר בלבד, בעוד שבית ההורים אדש ולעתים אף ספרי בהקפיי ערכים אלה. הקונפולקט הנוצר בין בית הספר לבין בית ההורים הופך בעיני המתנך את החינוך לאמונה ולשפירת מצוות לקשה, ולעתים כמעט לבלתי אפשרית. הקשיים והמכשולים העומדים בדרכו של המתנך שאוכלוסיית תלמידינו פושרת או מסורתיית אין כוחם לערער את המחויבות של קירוב רחוקים הכלולה במשנת החטי"ד והמעוגנת בהלכה ובפסקים. מובן, כי נחוצה כאן התמודדות. הניסיון, מצד אחד, מודעת הייטוד, מצד שני, יש בהם כדי לתת להתמודדות זו טוויים להצלחת. הקושי שבכתמודדות עם בעיותיהם של תלמידיים מבתים פושרים מכוניה דתית אינו יכול לשמש עילה בידי המתנך הדתי להתעברות מן המשפחה של קירוב רחוקים. עצם העובדה שהורים כאלה הפנו את ילדיהם לביית ספר מסלול-כתי-דתי היא חוס מקשר בין בית הספר לבין הבית, ונותנת אפשרות וסמכות בידי המתנך להמנבר על קונפולקטים אפשריים העלולים להתעורר אצל התלמיד. המתנך יעשה מאמצים טכוונים ומדורגים להשפיע על התנהגותם הדתית של תלמידיים סקרב האוכלוסייה הפושרת. הניסיון מוכיח, כי סמנכים שצברו ניסיון בטיפול באוכלוסייה זו יכולים להצביע על הצלחה ניכרת למדי עד כדי כך, שמקרב כביה של אוכלוסיה זו צמחו בני תורה ורכנים, אנשי מדע ומחנכים בעלי הכרה דתית עמוקה. מובן, כי תוצאה זו היא פרי השקעה, מסירות ומאמצים בלתי נלאים.

נכונותנו לקלוט תלמידיים מבתים פושרים אינה מספקת כשלעצמה. על בית הספר להכין ולהפעיל תכניות ופעילויות מיוחדות המכוונות לאוכלוסיית התלמידיים והוריהם, לאור ההכרה כי הם שונים מאלה המכאים מבתים דתיים והם זקוקים לטיפול ולטיפוח מתכוונים ומכוונים מצד מתנכינו ומורינו.

חיווך האמונה בקרב התלמידים תלוי לא מעט באווירה השגורה בבית הספר וכאישיותם של המנחים והמורים. הדוגמה האישית של אנשי חינוך בהתנהגותם, בדיבור ובחיסותם, יש לה השפעה מכרעת על התלמידים המורים והמטפלים יונשרו לתפקידים המיוחד והחשוב בחיווך אמונהם של התלמידים, במסודות להכשרת מורים, בסדנאות ובהשתלמותם שהמנהל יזום ויקיים. עליהם לעסוק בנושאי האמונה הן בשיעורי הסתנך והן בשיעוריהם המקצועיים, גם בלימודי היהדות וגם במקצועות הכלליים.

מן הראוי לתת משקל יתר ללימודי הקודש ולסקמם בשעות הראשונות של מערכת השיעורים היומית. כן יש להבליט את איכותו ואת ערכו של כל סקסטס סקודש. בחתום זה של החינוך לאמונה יש לתת את הדעת לקונפליקט אפשרי בין ביתו של התלמיד לבין בית הספר. מן הראוי ליצור קשר הדוק עם ההורים ולקיים אתם שיחת, ערבי עיון ומגוים בנושאי אמונה. צריך לשתף, כמוכן, הורים, קהילה ודמויות בחברה, שייצגו מתאימים, בתהליך של העסקת האמונה בקרב התלמידים.

החינוך לאמונה בשלבי החינוך השונים

א. החינוך לאמונה בכל הרך

האמונה בכל הרך היא חלק מן המערך הנפשי של הילד. תפקידה של הנגנת ושל המתנהגות לחזק אמונה סבעית זו על ידי פעילויות והתנסויות חווייתיות העולות בחיי היום-יום של הילד ומתוך עולמו. ניצול חוויית והתנסויות אלה והרחבתן ישמש הכנה להעלאתן למושור הכרתי בעתיד.

תפילת הבוקר והברכות תשמשנה מסגרת המזמנת שיתה ויצירה של אווירה חויכית כלפי קיום מצוות ואורח-חיים דתי. יש, כמוכן, להשגיר את התפילות ואת הברכות כפיחוניהם של הילדים, ואולם על התפילה להיאמר לא כמצוות אנשים מלומדה אלא מתוך המלהבות והשתתפות פנימית, ולחניה של התפילה ללכדו את הכיתה עם חוויית האמונה בכורא.

יש להפגיש את הילד עם דמויות מן התורה וסקרב חזיל ועם אישי רוח כהוה, כדי ליצור הזדהות המביאה למיוגז הרגש, ההתנהגות והידיעה. בכך יונחו יסודות לאמונה מתוך הכרה בעתיד.

החינוך המסלכתי-דתי סקבל את הערכים החיוכיים של העולם המודרני. השתלכותם של בוגריו בחתומי החיים השונים של סדנית ישראל, גם כמנהיגות החורגית וגם כהיחשובות, כמדע וכלכלה, גם כעמשייה ובאקדמיה, מאפשרת להם להוכיח את השפעתם של הלימוד החורגי ואורח החיים הדתי על תפקודם האנושי והסקצועי ועל רמתם המוסרית והמרחבותית. גם אליבא דידם של "המתקדטים" ושל אנשי הרוח וזהגות בעולם המערבי הוהיח היהודי הציוני הדתי שאורח-חיים דתי ואמונה דתית יכולים לזרז בכסיפה אחת עם מילוי תפקידים בצמרת הרחבתית והסדעית של החברה הכללית.

אנו מאמינים, כי הקיום הדתי הערבי מעלה את האדם לדרגת קודשה ולחיים המשתתמים על סוסר נצחי. אין היהדות ססתפקת כקביעת יחסי של האדם עם חבריו על יסוד המוסר היחסי, אלא היא סדגישה את אחריותו כלפי עצמו וכלפי המתפתחמתו הרחבתית ומפיסת עולמו. משגי האמת, הערכים והמוסר משתנים בחברה הכללית סדור לזרז ומחברה לחברה, ומתקיים את ההשקפה כי העולם של "כאן ועכשיו" הוא סופי. לא כן החורה, המשקפיה מעל כל הדורות ומעל כל בני-האדם, ומספקת את היסודות לקיומו האנושי של האדם המאמין.

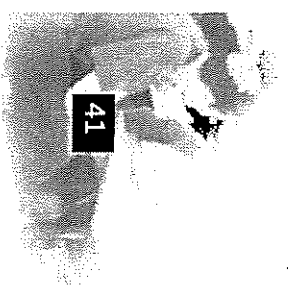
דררכים ושויסות, אמצעים וצורות טיפול בחינוך לאמונה

החינוך אמונה וחיוקה עומדים כמרכז עשייתנו החיוכית כמסגרות הפורמליות והבלתי פורמליות וכל שלבי הגיל, החל בגן הילדים וגמור כסכללה וכבית סדרש לסורים. בגל הרך והיטודי יודגש ההיכט החווייתי, בעוד שאצל התלמידים כחסיכט הביניים וכבית הספר העל-יסודי יסופל נושא האמונה מן הצד העיוני והרעיוני. יחד עם זאת, קיים כר נרחב לטיפול אישי של המתנך בתמיכיו ולגישה דיסרנצילית לאוכלוסייות שונות של תלמידים.

כל גן ילדים וכל בית ספר, כל טיול כיתתי וכל קבוצת לומדים משמשים מסגרת לקיום מצוות ומצע ליצירת מצבים של קיום מצוות ולהעלאת בעיות של אמונה. בחינת "לית אתר פניו מינית". קיימים ביסויים של אמונה שאין האדם מודע להם. צריך אפוא להביאם למודעותם של תלמידנו ולכוונם לקיום מצוות ולנימוש נטייתם הטבעית והמובנית לאמונה.

קדימת מצוות

התפתחות חושי הגוף והיחשובות

המחשה ומשתקים משלל בתחום מקצועות היהדות.

יקיטו מפניו תלמידים עם אישים מרשימים ומשפיעים מקרב היהדות הדתית-הלואית: רב, סופר, משורר, איש מדע, רוטא, עוזר, מהנדס וכד'. יש להרגיל את התלמידים להפנות שאלות לתלמיד חכם ולמנהג של "ינתי ספר ונחזי". תודנש "חודיתם של זמנים מסויסים, כנון ראש חודש, ערב שבת, ערב יום-טוב, ותוכנה פעילויות כדונסת חגיגה, הצגה, תערוכה, ותקייסנה תכניות פוחדות גם לשם הגברת קיום המצוות וגם לשם העמקת האמונה. כמות וקביצות של תלמידים תופעלנה כמעשי חסד ומרוסה לולת ולכלל.

ג. החינוך לאמונה בחינוך העל-יסודי

יש צורך ליצור מסגרות מתאימות (כיתה, קבוצה, חוג) שבנו ניתן להעלות נושאים המסורתיים את בני הגעור בתחום האמונה ולדון בהם בצורה גלויה. יחסי אמן בין מתנסים לתלמידים הם תנאי ותוצאה של דיונים מסוג זה. ניתוח טקסטים מן התפילה ועמידה על משמעויותיה ועל תכליתה מתוך שילוב עם פרקי הגות ופיטו יש בהם כדי לפתח את הכרתם הדתית של התלמידים ולהפינים ערכי אמונה.

יש לקיים עם התלמידים דיונים, שבהם תעמוד שאלה מרכזית: "אני והאמונה" או "מה אומר לי האמונה?".

יש להעסיק בעיון בטקסטים רלוונטיים ולהתחשב בכל לומד בנפרד, על כיעונו, על קשייו ועל התלבויותיו. אין להיבהל משאלות פרוכונקטיביות של התלמידים. אדרבא, שאלות כאלה נותנות לסמוך אפשרות להתייחסות כנה וגלויה לשאלות אסתיזיות המציקות לתלמידים.

יש לפתח אצל התלמידים חוש ביקורת נכון ולהפכם לצרכי תקשורת נכונים, בעלי יכולת המתמדדת, טיון ונבחרה, תוך ליצול אמצעים של תקשורת לחיזוק האמונה.

מן הראוי להזמין לביית הספר מרצים מן התחום המורני והמדעי, מתוך מאגר של רבנים, יועצים, מחנכים ומורים, וכן חוגי דעות המסוללים והמיוסנים

בסיפורי החורו יש להדגיש אותם יסודות המחוקים את האמונה בבורא עולם. הקפדה על מצוות כחיי יום-יום, כנון תפילה וברכות, מתוק את הקשר בין הילד לבין הקב"ה.

סיפורים על דסוויותיהם ועל חייהם של תכמינו ז"ל יתאסו לתפיסת עולמם של הילדים מתוך הדגשת מסרים המחוקים את האמונה.

קיום פעולות לקראת תנאים מועדים והעלאת אירועים עשוי-רשם יש בהם כדי לכסס את האמונה ואת הביטחון בה'.

הפגשת הילד עם התמורות סכבת ועם החוקיות הקיימת בו מדגיש את כמות ואת נבורתו של בורא עולם, בכחינת "מה רבו מעשיך, ה', כולם בתכמה עשית". מן הראוי להשניר כפי הילדים ביסויי אמונה והזכרת ה', ליונין ופועליו

(כנון "איהי", "כעיהי", "בל נדרר וכד').

יש לזמן ולנצל מצבים כחיי יום-יום, שיש בהם כעיות והתמודדויות, כנון השבת אכדה, שמירת שבת, הודיה ותפילה לה', כדי להכין את הילד להתמודדות ולקיום מצוות כהוה ובעתיד.

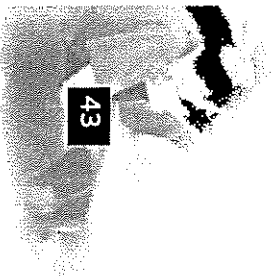
יש להשתמש בספרות ילדים, בסיפורים ובשירים המעלים סיטאציות של אמונה, בהתבסס על נסיונו ועל התנסויותיו של הילד.

ג. החינוך לאמונה בחינוך היסודי

יש לתוך לאמונה באמצעות כל מקצועות הלימוד, ולא רק דרך לימודי היהדות. עיון בפרקי תפילה והעמקה בתכנים ובמסרים שלהם היו מקור לחיזוקו הדתי של התלמיד. מקצועות כנון היסטוריה, גיאוגרפיה וסכב, ואפילו אמנות ומוסיקה, עשויים לזמן הדדמויות לחינוך לאמונה, בכחינת יכי אראה שפיר, מעשה אצבעותיך.

חיזוק לאמונה יעשה בדרך החוויה והמעשה, ההמחשה וההדגמה: כביית סוכה, הגילת ליים, סדר פסח, ארבעת המינים, ביקור בריית נכסת מקשט לפני חג השבועות וכד'.

כל ביה ספר ישתמש במשתקים ובאמצעי המחשה קיימים, ופתח אמצעי

מן הראוי לקיים סדנה מרוכזת, שתזמן עימותים אינטקטואליים חווייתיים וריגושים עם זרמים שונים ביהדות האורתודוקסית או עם מצבים ואירועים שונים במציאות הישראלית.

יש לזווג קיומם של ישי שיש חווייתיים, כדי להפנים ערכי אמונה.

יש לחייב את התלמידים במוסדות להכשרת עובדי הוראה ללמוד באופן שיטתי את יסודות האמונה, בנוסף לצורך בהחדרת נושאי אמונה בכל המקצועות הולכנסטים הנלמדים במסלול.

יש לקיים מפגשים עם אישים בעלי השפעה ובני סמכא בתחום האמונה.

יש לעודד קיום סמינרים מרוכזים, שמתת עיון, "משמרי", ירחי כלה" וכד', בנושאי אמונה.

יש לחדד בקרב פרחי ההוראה את תשומת לבם להתייחסות דיפרנציאלית לתלמידים מקרב אוכלוסיות שונות. גם מוריהם צריכים לקחת בחשבון קיום שונות באוכלוסיות תלמידים.

הכרת הבעיות והקשיים האופייניים לקבוצות גיל שונות של תלמידים מנשיר את פרחי ההוראה לעיסוק דיפרנציאלי ולהתאמת התכנים והשיטות לגילים שונים.

יש להכשיר תלמידים לנשיאה בעול החברה והקהילה הדתית, על-ידי השתלבות ומילוי תפקידים כמו: אחראות על שירותים דתיים בבית הכנסת, לימוד דברי תורה ומשימות אחרות.

להתמודד עם נושאים שתלמיד בביית ספר על-יסודי דתי נדרש להם.

האורך להכשיר את התלמידים לעמוד בנד הזרם מחייב הכנת ערכה שתכליל דילמות, בעיות, אירועים, משחקי תפקידים, סימולציות וכד', שיעלו נושאים המעסיקים את בני המער בני עצמם ובינם לבין חבריהם הלא-דתיים, כגון סגנון החיים של המער הדתי לעומת סגנון החיים של מער מתירני וכד'. יש לשלב בלימוד מחשבת ישראל גם פרקים מתאיתוס לבעיות גיל ההתבגרות, לנושאי-הזמן ולשונות שבין התלמידים, וכן לבחון אפשרות לשלב לימוד מתוך ספרי-מסור.

מן ההכרח לסמן תכנית מינימום בתחומי היהדות, שתכלול בין היתר מושגי יסוד, ותילסד כחובה לכל התלמידים.

בתכניות שלילי, בטוילים שנתיים, ביציאה אל בית ספר שדה, אל מדרשות ואל סכונים, יש ליצור סיטואציות של חוויה דתית ותכנות של חינוך לאמונה ברמה אינטלקטואלית גבוהה.

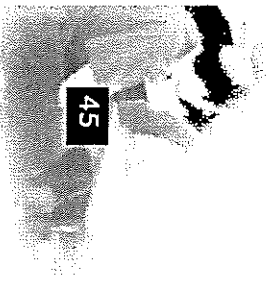
יש להטיל על התלמידים משימות חברתיות ורעיוניות ומילוי תפקידים, כתבת עבודות, טיפול בעולים וכד', וכן לערוך מבצעי התנדבות כדי לאפשר ביטויים של חשיבה דתית ושל התנהגות דתית.

אימוך בתי-ספר חלישים על-ידי בתי-ספר חזקים והפעלת דיונים בין תלמידים בנושאי דת, אמונה, חברה ומדינה, הם אמצעי טוב לכירור נושאים רחמים ואישיים.

יש להפעיל לימוד עצמי ובמבחרות בנושאי האמונה וההשקפה הציונית-הדתית, וכן יסי עיון וסמינרים בנושאי אמונה.

ד. חינוך לאמונה כמסורת להכשרת עובדי הוראה וחינוך

מן הראוי להעשיר את המתכשרים להוראה בחוויות דתיות ולהכיבא להפגנתן, על ידי כך מתעשר אישיותם, והם היו מסוגלים להקנין על תלמידיהם, הן כמגע האישיותי אחס והן כדרך הוראתם.

5. הפולוריום בתח"ד

התפיסה המנחה את החמ"ד וראה לעיל, 3.1, עמ' 25, יצרה מערכת חינוכית דתית בעלת אופי פלורליסטי מובהק. קשת רב-גונית של הורים סצא בחמ"ד כמתוכננת לחינוך ילדיהם, והם מאמינים כי מוסדותיו ינשיתו את ציפיותיהם נטיית ההורים לשלוח את ילדיהם להתמכך במוסדות החמ"ד מבטאת את רצונו של מתנה גדול בציבור היהודי, הראה במשנת החמ"ד דרך המלך להגשמת הציפונת הדתית וליבסוסה של סדינת ישראל כמדינה יהודית. על ציבור המורים והמנהלים להכיר קודם כול את האוכלוסיות, על כל שכבותיהן, כדי להשכיל ולדעת מה הן הדרכים שיש ללכת בהן כדי לחנכם לתורה ולתעודה.

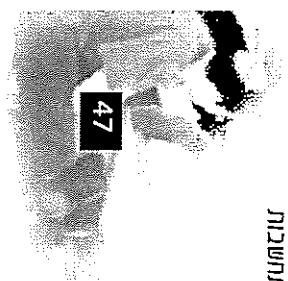
ניתן לומר, כי התלמידים המתמככים במוסדות החמ"ד כאים, מבחינה אידיאולוגית ומבנית, מ-4 אוכלוסיות:

1. האוכלוסייה הציונית הדתית, המודעה עם משנת החמ"ד ומקיימת אותה
2. אוכלוסייה דתית בתפיסתיה וציונית ביחסה למדינה, מה שאין כן ביחסה למברה, כאשר אוכלוסייה זו נוטה להמכדל ולהסתכר בתוך עצמה
3. אוכלוסייה מפושרת ועד חילונית, המבקשת ללמוד בחמ"ד ומוכנה לקבל השפעה

4. אוכלוסייה חרדית לא-ציונית, שמשוסמה מבקשת את מסגרת החמ"ד. כל אוכלוסייה זקוקה להתייחסות שונה, תוך הדגשת המשותף לתכשיותה ולמשנת החמ"ד, ובלכד שתתמצא במסגרת החמ"ד.

מבנה החמ"ד מצטייר אפוא ככרעין לאוכלוסיות מנוונות, כשהגנון המרכזי כולל את הציבור הציוני-יהודי, המאמין והמזדה עם עקרונותיה של השקפת החמ"ד ומקיים אותה. כל מאמצי האידאולוגיים והחינוכיים מכוונים להפוך את הנרעין לאבן שאבכת ולהרחיבו עד כמה שניתן.

מסגרת רחבה, רבת גוונים וייחודית, תיתן לחמ"ד משאבים, עצמה ואפשרות של השפעה הן כלפי פנים, על כל האוכלוסיות המתמככות בה, והן כלפי חוץ, על החברה בכלל, כאשר היא, תאפשר פריסה רחבה של מוסדות חינוך ממלכתיים-דתיים בכל ישוב מיישובי הארץ. משוםכך יש לזיום מסגרות חינוכיות תוך המתחשבת

חיוקן החינוך החורגי
הציבור המבקש תגבור חורגי חייב להכין את החשיבות של השתלבותו במסגרת המשותפת, בגלל האפשרות המזווגת לו להשפיע מעבר לסגרתו המצומצמת. המאמץ לקרב את האוכלוסיות השונות לא יבוא על חשבון מילוי שאיפוזיה של האוכלוסייה החפצה בתגבור חורגי ובחיוקן המסגרות החורגות. יתר על כן, חיוקן של אלה משמעותו חיוקן של הנרעין שיישדו הוא להשפיע על המסגרת כולה. חיוקן של המסגרת החורגת והגדלת השפעתה על החס"ד הם מישודות משבטנו, וזם המסכת להצלחתנו החינוכית. זו הדרך להעמקת החינוך הדתי במסודות החינוכיים שלנו ולהרחבת המעגל של שופרי תורה ומצוות במתנה הציוני.

קירוב רחוקים

"ומה שכתב מר לתמוה עליי, כמה שאני מקרב את הכול, גם את פושיעי ישראל, כדי להחזירם בחטובה, וכתבתי לו ברמז כוונתי, שכל מי שהוא מוכשר לעסוק בפנימיות רזי התורה, הוא מתמלא יותר מאור החסד של תורת חסד, ועליו החובה לעסוק בתיוקן נפולים ובקירוב רחוקים"

והרב קוק באנרתו לרי יעקב דוד הורדז'ין, "איגרת ראשונה", חלק ב', איגרת תקפ"ח.

החינוך המסלול-דתי הוא המסגרת הדתית היחידה הפתוחה לקלוט את כל המבקשים להתקבל במסודותיו - דתיים ושאינם דתיים - ומכל השכבות החברתיות בישראל, וזאת מתוך הבנה שהנרשמים יהיו מוכנים לקבל את השפעתו של החס"ד על אורה ויהיה ועל השקפתם הדתית.

במצאות מקבל החס"ד מספרים ניכרים של תלמידים מכונים שאינם דתיים או מכונים מסורתיים המקיימים רק חלק מן המצוות.

אוכלוסייה זו באה ברובה בשערי החינוך הדתי מתוך תחושה דתית פנימית, אך ללא התחייבות מפורשת לשמור על אורח-חיים דתי, פנייתה אלינו מבטאת את רצונה או את הסכמתה לספוג את ערכי היהדות על פי משבטנו. פנייה זו מחייבת אותנו לקיים באוכלוסייה זו את מצוות קירוב רחוקים, ומאפשרת לנו להשפיע על

ברצון החורים בחס"ד, סחד ניסא, ותוך עמידה על עקרונות משנת החס"ד, מאידך ניסא. יש להשתנות בחיוב מלכתחילה לדרישת האוכלוסייה המוננת ביצבור הדתי בישראל, על-פי הצרכים והאפשרויות ובררכים שמשבת החס"ד מכתובה.

החס"ד פתוח, אך לא פרוץ

כפי שנאמר לעיל, כ-3.2-2.6, "מסודות החס"ד יימנעו מקבלת תלמידים שהם או הוריהם מצהירים שאינם מקבלים על עצמם את החובות ואת המשימות שבות הספר החס"ד מסיל על תלמידיו מכוח משבתנו... ההחלטה על דחיית קבלתם של תלמידים למסודות החס"ד או לסילוקם סמנה תינתן, כאמור, כאשר התלמידים פעלים במוצהר ובשיתוף עם ההורים בניגוד לערכים שהם מתמככים עליהם בבית הספר החס"ד, וכאשר כרוך שהתנתותם נורמת נזק לחבריהם בכיתה.

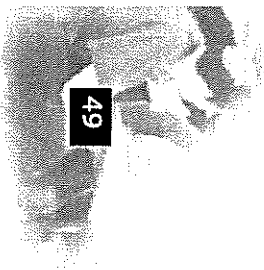
יחד עם זאת, נזכור תמיד את שאיפת החס"ד לחזק לקירובם של התלמידים ולא לרחוקם, ולכן יסצו מורי החס"ד כל דרך כדי להשפיע על התלמיד ולקרב להתנהגות נאותה, המבוססת על אורח חיים דתי וכל המתחייב ממנו. ייעודו של החס"ד הוא בקירובם ובחיוקנם כאזרחים בעלי תפיסה ציונית דתית.

את דרכנו החינוכית תגמח אהבת ישראל. נשתדל כולנו לאהוב כל אדם וכל קבוצה בישראל ולחנך את תלמידינו כרוח זו, כדי לממש את מטרותינו של החינוך שאנו מנחילים לכאיים בשערנו.

"כי יאין הקב"ה אורב אלא למי שאוהב את ישראל, ובכל

מה שאדם מגדיל אהבתו לישראל, גם הקב"ה מגדיל עליו, ואלה הם הדויעים האמיתיים של ישראל שהקב"ה הפץ בהם הרבה, שמוסרים עצמם על צאנו, ודורשים ומשתדלים על שלומם וטובתם בכל הדרכים, ועומדים תמיד בפרץ להתפלל עליהם לבטל הברכה"ל לפתוח

עליהם שערי הברכה"ל
ומסילת שירי"ע לרמח"ל, פירק י"ט.

מעצם תפקידים שמורים אמורים להגשים תולדה למעשה את הרעיון של קירוב הרחוקים העול המסול עליהם אינו קל, שהרי בהכשרתם לתפקיד ההוראה לא עסקו די בסוגיה זו. אך הלחצים של הצבירים המרכיבים את החינוך הדתי מחייבים אותם ללמוד את הנושא ולהכין דרכים להתמודדות חינוכית עם האתגר המשובח הניצב לפניהם.

זכות זו שנמלה בידי המורים של השבת לבני ובנות לדרכי אבותם, של חינוך לקיים מצוות וללמוד תורה גם לאלו שהם ילדיהם של ימנעים בדורף, זכות זו מחייבת את המורים להפעיל אמצעים חינוכיים ודרכי הוראה מיוחדים, כדי שיוכלו להשפיע, לקרב את הרחוקים ולהוציא יקר מולול.

יש מורים הסבורים שחובבתם ותפקידם ללמד רק את אלו שהם בניהם ובנותיהם של שומרי מצוות ותלמידי חכמים, ומשום כך יש לעשות סלקציה קפדנית בקבלת תלמידים, לטעון לא יגיעו אלה שאינם כלולים בציבור "הנבחר". נראה שדעתם כבידת שמאי, ואולם על-פי שיטתם של בית-ההל אין מקום לסברתם. בית שמאי אמרים: "אל שנה אדם אלא לסי שהוא חכם ועניו וכן אבות ועשיר". ובית הלל אמרים: "לכל אדם שנה, שהרבה פושעים היו בהם בישראל, ונתקבלו לתלמוד תורה, ויצאו מהם צדיקים חסידים וכשרים" ואבות דר' נתן ב', ס"ז.

המנהגים החדשים יודעים מניסיונם, שאכן החינוך הדתי, בקבלו לשוהותו תלמידים שאינם שולטים בדתיותם, הצליח להחזיר ימנעים רבים מקרב תלמידים אלה, שנתקבלו לישיבות ולאלפנות וגם לכתי-ספר על-יסודיים דתיים ורגלים, כמו תלמידי חכמים וכוני תורה.

אך, כאמור, לא די בהסכמה לקבלת תלמידים אלה, יש להכין תכניות מיוחדות עבורם ועבור הוריהם, כדי שמלאכת חינוכם תעלה יפה. להלן עקרונות ועיתונות לטיפול המיוחד הנדרש בכתי-ספר הקולטים אוכלוסייה זו:

קבלת התלמיד חור יחס של קירוב ואהבה

1. התלמיד המסורתי המגיע לבית הספר, כשהוא קולט בקורת וחס בהתלכטות של מערכת המסיד אם לקבלו כתלמיד מן המניין, יצפה ליחס שלילי או בקורת מצד המורה. קיים חשש שייפחת עמדה נגדית, ויראה בטורה גורם עיון שצריך להתמודד עמו.

אורח חייה הדתי, דחייתה על ידי עלולה להביא רבים מתוכה למוסדות חינוך לא דתיים, אשר ינתקו אותה גם מאורח חיים דתי וגם מן הפיכוי לידיע מעסיק ביהדותו ומהאפשרות להשפעה דתית.

מחויבותו של הצביר הדתי לקרב רחוקים מעוגנת במקורות ישראל מקדמא דנא.

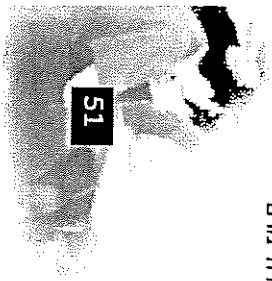
"ר"א: 'פרי עץ הדד' אלו ישראל: מה אחרת זה יש בו טעם יש בו ריח, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה יש בה טעם מעשים טובים, יכפות תמרים אלו ישראל: מה התמרה הזו יש בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל: יש בהם תורה, ואין בהם מעשים. יענף עץ עבותי אלו ישראל: מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. יערובי נחל אלו ישראל: מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים, ומה הקב"ה עושה להם? לאבדן אי אפשר; אלא אמר הקב"ה: יקשרו כולם אנודה אחת, והם מכפרין אלו על אלו. ואם עשיתם כך, אחת שעה אני מתעלה. ההוא דאמר (עמוס ט', ט"ז): 'הרבה בשמים מעלתי'. ואימתי הוא מתעלה? כשהן עשויין אנודה אחת' (יקרא רבא, ל', י"א).

הקליטה של כל החלקים באנודה אחת נורמת לכך שהקב"ה מתעלה, וחורמת להצלחתם ההתחלת של רבים הרחוקים מקיום מצוות, משום ישאלו מספרין על אלו. אם נכין שלא מדובר פה על אנשים מקולקלי מידות אלא על כאלה שהם בבחינת "אדם שלא קרא ולא שנה", הרי כמדדש זה נכללות כל רמות הקיום של אורח חיים דתי הנמצאות במערכת החינוך הדתית.

גם הרמכים, בהתייחסו להבדלת "אסיקווס", מבחין בין האיש שכפר בתורה שבבעל-פה במחשבה וכמעשה, החולך אחר שרירות לכו, לכין בני יחשפים האלה ובני בניהם שהדחיו אותם אבותם ונולדו בין הקרואים ונידלו אותם על דעתם, הרי הם כתינוק שנשבה ביניהם, ונידלוהו, ואינו זריו לאחוז בדרכי המצוות, שהרי הוא כאנוס, ליפוך ראוי להחזיר בתשובה ולמסנם בדרכי שלום, עד שיחזרו לאמתן התורה" (הלכות סמרים פ"ג, ה"ג).

קיימת מעשה

התורה היא חוקי חיים
היא לא תיבטל מעולם

3. אין להכליל את הנתיבים ואת המטרונות של תלמידים אלה בשלבים הראשונים של החיזוק, כדי לא להחיותם.

למד המורה את התלמידים את הנכון ואת המעיל על פי הלכה ופסקיה, והוא, התלמיד, צריך ללמוד ולהסיק כלפי עצמו על ידי הידעה של ההלכה ופסקיה. אנו מתורמים להתכוננות עצמית של התלמיד ולבדיקת הדרך. דוקא הצבעה על התלמיד כעובד עברה וכמי שאינו דתי עלולה להקשות עליו את חיפושי הדרך ולהביאו לידי ייאוש מן הסיכויים שיוכל לתקל את עצמו ונדברי רכנו משה קורדוביטו: "יבמה יאהב? בהיותו מזכיר ממשכות טובות אשר בהם, וכמה מומם ולא יסתכל בנועיהם, אלא במצוות הטובות אשר בהם... ויבזה יהיה לכבו פינה אל הצד הטוב, ומרגיל עצמו לחשוב בכל טובות אשר זכרנו" (יחמור דבורה, פרק כ"ז).

4. על המורה לעשות מאמצים להתקרב לעולמו של התלמיד ולצמצם את היחסים האנונימיים בינו לבין תלמידיו, לסייע לתלמיד לנסח את בעיותיו ואת המבונה שהוא נמצא בה במשאים של שמירת מצוות ושל קיום יהודי דתי. הצגת המבונה צריך שתהיה מנקודת מבטו של התלמיד וולא של המורה). יש להביא במשבין את רצונו של התלמיד להיות מקובל על סביבתו החילונית, להביא את מערכת היחסים כמתן משפחתו ולסייע לו לגבש דרכים לשינוי שיבוא בעקבות הדרנה נכונה ומתוך שכנוע וקבלה עצמית.

הוראה כדרכים מנוונות ומערינות

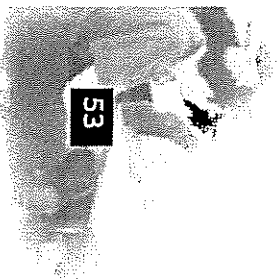
בשלב הראשון המטרה העיקרית היא לעורר את המוטיבציה של התלמיד ללמוד ולהביא, לשמור ולעשות:

1. צריך לאתר נושאים וסוגות שיש לתלמיד עניין בהם יותר מאשר בנושאים המקובלים, אם זה מתוך בעיות המעסיקות אותו או משום שהוא מנלה בהם עניין. אין אדם לומר אלא ממקום שלבו חפץ, מסביר רש"י בפירושו לפסוקה זו במסכת עבודה זרה: "לא ישה לו רבו אלא מסכת שהוא מבקש חיטו, שאם שנה לו מסכת אחרת, אין מתקיימת, לפי שלבו על האותו ועבודה זרה י"ט, א"ז.

לעיתים קרובות אין המורה המצוי ער לתלמיד כזה. בדרך כלל המורה סובש לעצמו את דמות התלמיד הרצוי ומעביר את ציפיותיו אלה לתלמיד. וסבעי הדבר שבראש וראשונה יחזק המורה ועודד את התלמיד שמעשיו ואופיו תואמים את ציפיותיו. התלמיד מן הבית הפוער אינו זה שהמורה מצפה לו, ולכן יש סכנה שכבר במנעים הראשונים שני הצדדים - המורה והתלמיד - תהיה זה על זה, ואולי מפתחים מידה מסוימת של עוינות זה לזה. מצבים אלו מקשים על המורה להשפיע על תלמידיו, ותורמים לקשיחות ולכנינה ביקורתית עד כדי חוסר אמון כמורה מצד התלמידים. במקרה כזה קשה לדבר על "יקירי" כלשהו. המוטיבציה של המורה להתמודד עם האתגר יורדת, ובמקביל הרצון של התלמיד לחפש אצל המורה את סיפוקו ואת המקור להדהות פוחת והולך.

משום כך יש להקפיד לא רק על סגירות ארנוניות המוכחות לתלמיד כי מבינית בית הספר הוא מתקבל כבוכה וולכן אין מפרידים אותו בלימודו במקצועות היהדות מתלמידים אחרים, אלא גם על הכעת נכונות להסתכל על מצבו העכשווי של התלמיד במבט של אהבה והבנה, ולא של תוכחה, וכדברי רבא במסכת תענית: "ריש לקיש אמר: אם ראת תלמיד שלמודו קשה עליו כברול בשביל משנתו שאנה סדורה עליו, מה תקנתו? ירבה בישבה... רבא אמר: אם ראת תלמיד שילמודו קשה עליו כברול, בשביל רבו שאינו מסביר לו פנים" (תענית ח', ע"א).

2. יש לפתח יחס של אמון על ידי נילוי הבנה, מצד אחד, והכרה במעלותיו של התלמיד, מצד שני. עלינו להדגיש את המידות הטובות של התלמיד, הראויות לציון, ולהביא לידיעתו כי אנו מזכירים ביראון זה. מן הראוי למצוא דרך להוכיח לתלמיד, כי במצוות מסוימות שהוא מקיים ובעיקר בין אדם לחבירו) הוא מתנהג כיהודי דתי על-פי מצוות התורה, ואם כן כדאי לו להמשיך ולהתחזק בכיוון זה, ברוח הדברים שבכת הרב קוק: "עבודה גדולה ומארה היא להסיר את הכעס מן הלב למנוח, להביס על הכול עין יפה, במסלה של חסד שאין לה גבול, והידמות לעין עלינה... וגם על מה שעושים הרשעים... לחמול על היותם שקשעים בכיב הרשעה ולמצוא את הצד הטוב שבהם ולמעט את הערך של החובה ולדבוק את ערך הנות" (נאורות הקודש, כרך ג', עמ' שי"ז).

לכל תלמיד שאינו מקיים חלק מן המצוות יש להציע התנסות עצמית חדשה על ידי קבלת מתוך רצון והתנדבות לקיים מצווה מסוימת לתקופת זמן מוגבלת, כלי שהתלמיד יראה את עצמו מחויב לקיים אותה לאורך זמן, או שיהיה נתון בלחץ לכבש שינוי דרסטי באורח חייו באופן קבוע. דרך זו טובה במיוחד במצוות שהאדם י"דש בעקביו" ונסה לזלזל בהן, כמו תפילה בצניבור בתפילות מנחה ומעריב, או לכיש צנע לבנות וכד'.

התנסות זו, מתוך התנדבות וקבלה עצמית לזמן ידוע, עשויה לצמצם את חששותיו ואת רתיעתו משינוי באורך חיים בצורה קיצונית ופתאומית. האתגר שבכניסו היצר ובהתבררות על נסותו ועל הרגלו לנחיות מסוימת שהסכיך לה, וכן הסיפוק שיובא בעקבות הצלחתו לעמוד במשימות שקיבל על עצמו - אלה יספקו לו בסיס לשיקול דעת חיובי ורצון להמשיך ולהתנסות.

את ההתנדבות מן הסוג הזה צריך לבנות יחד עם קבוצות התלמידים - בליווי חוזקים עיוניים המסתמכים על המקורות ועל טעמי המצוות. המורה יערוך י"סיוני" של המצוות שתלמידיו אינם מקפידים על קיומן, ומדי תקופת זמן יבחרו יחד אמת מהן, וילמדו אותה לפורטה ויכללו אותה במסגרת תקופת ההתנדבות. בתקופה זו ניתנת לתלמידים הדדנות לספר על ניסיונם ועל חוויותם ויצד הם עוסדים בניסיון זה. כדאי גם לעודד לספר על התנדבות מביחם, משפחותיהם ומחבריהם.

פעולות לקירוב הורים

החינוך הדתי שאף לחזק את הקשר עם ההורים, מתוך ידיעה שההורים רוצים שילדיהם יקבלו חינוך על-פי ההשקפה של החינוך המסדי. קשר זה הוא הכרחי כדי שבית הספר ובית התלמיד יחזקו אחד את המעשה החינוכי מבחינת אמונה וקיום אורח חיים דתי.

השיחתך חשוב במיוחד להורי תלמידים שאינם מקיימים אורח חיים דתי מלא, ונמצא הוא הכרחי, משום שמטרתו לצמצם את הפער הקיים בין דרישות בית הספר ובין אורח החיים בבית התלמיד. אפשר להניח שהדבר ייעשה מאליו; על בית הספר לספק במיוחד בקבוצות הורים זו. ראשית, יש להדגיש לפניהם את העובדה, שאנו מוקירים ומעריכים את רצונם

2. ידיג המורה יסביר לתלמיד תכלית המעשה ותכלית הידיעה כפי שהסבירו. המטיבציה של התלמיד ללימוד נוסף היא נמוכה; לכן יש לקשור בתחילה פרקים מסוימים להסברת תכלית הלימוד ומידת התועלת שיש בכך, לחפש דרכים שיתרמו לסיפוק ולחוויה דתית. יש אפוא לקרב את התלמידים הפישרים אל עולמם של שומרי המצוות בדרכים שנקטו אבותינו, על ידי קישור מעשי גדולים עם תועלת של המציאות הרוחנית והגשמית בימינו, גם אם זה בתחילה שלא לשמה.

ילעולם יעסוק אדם בחורה, אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. לפיכך, כשמלמדים את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ, אין מלמדיו אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרכיב דעתן ויתחכמו תכמה יתרה, מגלים להם רז זה מעט מעט ומרגילין אותן לעניין זה בנחת, עד שישיונהו ועבדוהו מאהבה" (רמב"ם, הלכות תשובה פ"י, הלכה ה').

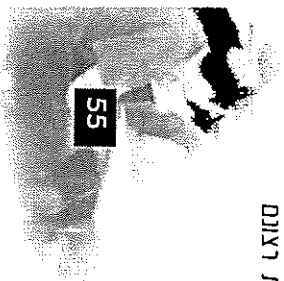
על המורה לגלות סבלנות ואורח רוח ביחסו לתלמיד ולקצב השינויים החלים בו. שינוי עמדות דתיות ואימוץ כמנהג קבע אינו דבר של מה בכך לצבור המסובגים, וכל שכן לתלמיד צעיר שעדיין נתנה על י"הרוח והתפסד" שבנינו זה.

פיתוח התכונות עצמית ומודעות לקיום מצוות

כדי שהתלמיד הלא-דתי ישאל את עצמו שאלות לגבי מהות הקיום הדתי והמשמעות של קיום זה להתנהגותו בעתיד, יש לסייע בידיו לפתח דרכים להתכוננות מן הצד על מהרגו ועל אורה חיון ועל השפעתם על חוויותיו בחיי היום-יום - הגשמיים והרוחניים - וכלל זה התנהגות מודעת המלווה בקיום מצוות.

אחד השלבים הראשונים היחסיים על ידי בית הספר צריך להיות קיום מצוות מתוך חוויה והתלהבות, אין להסתפק בהסברה ובשכנוע רציונלי, כמות של השכל משיפע איל על עצם קיום המצווה, אך אינו תורם הרבה לחינוך האמונה הדתית להתמדת בקיום מצוות.

לעומת זאת, אין לוותר גם על מצבי התנסות בשמירת מצוות כדרך חיים יום-יומית.

שני המטנות בערכים, שאנו חלוקים בהם עם הציבור החילוני, משונה לעתידו של עם ישראל ולהמשך קיומו כעם בעל ייעוד בקרב העמים.

יחד עם זאת, אין להתעלם ממילוקי דעות מהותיים הקיימים בינינו לבין הציבור הקרוי "חרדי" בתחום הציוני, ביחס למדינת ישראל ולמשמעותה, בשותפות הדתית בכיבוש ובנשיאה בעול קיומה, ביסחונה והמתמחותה. אכן, יש בחילוקי הדעות מידה מסוימת של פגיעה במכנה המשותף שלנו עם הציבור החרדי, שהרי אנו רואים בתיקוסי הציונות מפיסת דתיות. תקומתה של מדינת ישראל נתפסת אצלנו כאמלמלת דבאלה וכסכונת על ידי ההשקפה. מדינת ישראל, שהיא ראשת צמחת נאלתנו, היא חלק מהזיווינו הדתית, וההשפעה על צבינה ועל דמותה על-פי התורה היא אחד מעדיו ומאבי היסוד של מערכת החינוך שלנו. חינוכו של דור העתיד כמגשים את המשנה הציונית הדתית היא אכן הכותן לעבודתנו החינוכית.

כששם לאן לסטש את שותפותנו עם הציבור החרדי כמאמינים וכסומרי מצוות, כך אין להקשות את חודו של הזיווח שיש לנו אמו בתחום הציוני. קיומה של מדינת ישראל הוא בעינינו גם קיומה של תורת ישראל. שנשנו של עולם התורה מאז קיומה של מדינת ישראל, בהיקף חסר תקדים, הוא עצמו את מוספת לך. מעולם בתולדות ישראל לא היו כל כך הרבה מוסדות ללימוד תורה וכל כך הרבה תלמידי ישיבות, כמו בתקופת עצמאותנו המחודשת.

אנו, אנשי החסיד, מורו, מנהליו ומפקחיו, אינו רואים את עצמנו כיריבי של הממנה החרדי, אנו בני פלוגתא נעוד מפגשים עם המונים החרדים לשים דינים וביכורים, אם הממנה החרדי אמנם יאפשר אותם. נקיים את המפגשים סמוך יחס של כבוד, ומתוך ההכרה במשותף לשיי המוחות ומתוך רצון להבהיר עמדות ולהשפיע ולקרב לעמדותינו. הציונות הדתית לא סיימה את תפקידה עם הממנה החרדי; היא ממשיכה לפעול ביתר עוז בתוך המדינה, ומבקשת להתעצם ולהשפיע על תהליכי התפתחותה.

החינוך הממלכתי-דתי הוא את יעודו לחנך את הבאים בשעריו לתיקוסי ציונית-דתית כחורת חיים. ממכיו אינם בכוחות מלמדי שיעורי דת כלל וד. הם מקבלים אורח חיים דתי ומבקשים להעמיד תלמידים מצוינים בתורה ובידיאת שטים, בעל השקפה

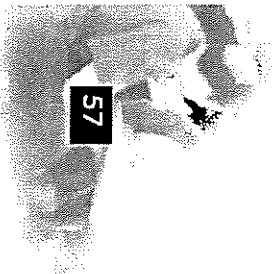
להתקרב לדת ישראל ולהתנהגות המתחייבת מחינוך דתי של ילדיהם. וההוכחה היא בכך שבחרו לרשום את בניהם ואת בנותיהם בבית ספר דתי. שנית, יש לממנה חונים מיוחדים שבהם אפשר יהיה ללמוד תורה ללמוד ולעין בממשכת החסיד ובמסגרת ולהכיר את תכניות הלימודים של בית הספר הממלכתי-דתי. על-ינו להבהיר את החשיבות שבידיעת אופי החינוך הניתן לילדיהם ומקורותיו על פי תורת ישראל.

צריך לשלב קבוצות אלו בשכבות עיון המתחייקות בבית הספר או מחוץ ליישוב, מתוך הכנה מוקדמת בכתיב ובעל פה לגבי המתחייב מביחית ההלכה בשבת. במקומות מסוימים יש לעודד חונכות דתית על ידי חבורות בני אותו גיל או בנילים שונים. מתוך כרי החונכות יומן התלמיד הלא-דתי למשפחתו של החנוך בשכבות, כתנים וכאירועים דתיים מיוחדים, ואם יתפתחו קשרים טובים, אפשר גם לשלב את הורי התלמידים. יש לאפשר להורים אלו להיפגש עם אישיות רבנית שכפניה יעלו את התלבויותיהם ואת ספקותיהם ביחס לעצמם ולסביבתם החילונית. ניתן, כמובן, להיעזר ברוב בית הספר.

קירוב החוקים דורש פעולות חינוך רבות. המשימה אינה קלה, ועל הממנה לראת את הוכות שונפלה לידיו ולעשות מאמץ מרכזי להתמודד עם הנמשא בהצלחה.

יחסנו אל ציבור דתי לא-ציוני

היחסים המורכבים בינינו לבין הציבור הקרוי "חרדי" מחייבים את מערכת החסיד להבהיר את עמדותיה ואת דרכה החינוכית מול אלה של העולם החרדי. על המורים על המנהלים ועל המפקחים להכיר את היסודות האידיאולוגיים של כל ממנה, ללכך סוגיות השנויות במחלוקת ולגבש מחדש את משנתם הציונית הדתית הקובעת את דרכו של החסיד, מתוך כדי הכרתו את ההשקפות האחרות ואת ההבדלים ביניהן. קיים בסיס משותף לציבור הדתי-הציוני ולציבור הדתי שאינו ציוני בכל הקשור לאמנה, לקיים סצות ולאהבת תורה. מכנה משותף זה קובע ברכה לעצמו, שהרי הוא ששמש על מושותנו של ישראל סבא בשמן כל הדורות וכלל הנלווית, והוא עומד גם בתקופתנו כפרך כפני תהליכי חילון. התבוללות וסמיעה. שותפות זו בין

במינו: הוא לא היה משתתף על פרישה גמורה; הדרך אל הר המוריה הרכבה היא ומתפלת בין הרים ובתוך עמקים... כדי שאברהם יוכל להגיע בשלום אל הר המוריה, כדי שיוכל לקדש את ההר השומם ולקרוא לו 'ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה', אברהם היה זקוק לעזרה אף משימעאל ומאליעזר, שלא דווקא הזדרו עם אמונתו בקדישה ולא הבינו את מסירות הנפש שבה עבד אברהם את הקב"ה. לו היה אברהם אבינו נוקט בשיטת הפרישה, והיה יוצא לדרך לבדו, מי יודע אם היה מגיע אל המקום אשר אמר לו האלוקים...".

והרב סלוביצקי, תש"ט דרוש"י, עמ' 130.

השיחוף הכרחי אפוא וחיוני לכלל ישראל, כדי להגיע אל המסרה הנכספת של ייחיתם לו עם סגולה ולקוסמה של חברה דתית-לאומית.

להפוך בוכותם

אנו יודעים שהשתמטות של כל הציבור היהודי, על כל פלגיו, חיונית להצלחתו ולקידומו של הרעיון של יתיקון עולם במלכות שדי"י ועל קירוב הגאולה השלמה. הציבור הלא-דתי, בהיותו רוב בארץ, נושא על גבו את מרב העול האישי לקוסמה של המדינה במשאי ביטחון, כלכלה וחקלאות, וסאפשו בכך כסים איתן לקיום היהודי בימינו. מה עוד, שבכוח ההסדרים הציבוריים והסכמתן של הקבוצות הלא-דתיות לשיחוף כתחומים מסוימים הוא תורם לייחודה הדתי של מדינת ישראל. החיים בצומת, השיחוף והשכנוע ההדדי הכיאי - אם בדרך ההסכמה ואם בדרך החקיקה - לצמצום החילון במדינה ולחיזוק יסודותיה של תרבות יהודית. כל אלה ניסוקים טובים לשיחוף פעולה ולמישע קרע בתוך העם היהודי.

א-התכנסת

אין להתעלם מן השוני בהשקפה ובמעשה בין ציונים דתיים לבין ציונים שאינם דתיים. יש בציבור הציוני הלא-דתי שעדיין ממלכסים בשאלת מקומם של תכנים דתיים בתרבות החילונית המתהווה בישראל. הציבור החילוני נוטה לדחות תכנים

ציונית-דתית המקיפה את כל תחומי החיים. על חניך החסידי להיות חזון הכרה כי עליו להיות פעיל ומגשם, מקדשם שם שמים בהילכותיו, שותף לציבור ומשא בעולו מתוך רצון ומתוך תחושת אחריות לחברה במדינת ישראל ולעיתידה.

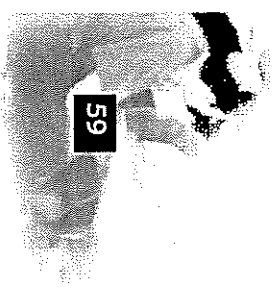
החניך להשקפה ציונית-דתית, המחייב מעורבות ומחויבות בכל תחומי החיים בחברה ובמדינה, יעשה על-ידי מורים שהשקפת עולמם משתממת על עקרונות הציונות הדתית ואשר מקיימים בעצמם את חובות הציבור במדינה. מלאכת החינוך שבמהותה היא השפעה על השקפת עולמו של החלוצי ועל התנהגותו, מחייבת בראש ובראשונה את הדחתו של המתנף עם הערכים שהוא מבקש להקנותם לחניכו. לא יעלה על הדעת, כי החסידי יעסיק אנשי חינוך על כל דרגותיהם שאינם שלמים עם משנתו החינוכית. מתנף כזה עושה את מלאכת ה' רמיה, ויש במעשהו משום חנאה של ההורים שבהו לחנך את ילדיהם במסגרת החסידי. ההורים השולחים את ילדיהם דווקא לחסידי מעוניינים שבניהם ובנותיהם יתחבנו על ברכי משנתו, ומניחים כי עקרונות החסידי הם נמלמם של הסורים והמתכנסים הפועלים במסגרתו ומוהים כמו.

היחס לציבור שאינו דתי

ההסכמה של הציונות הדתית לכלול את החינוך המסלולית-דתי כמרכיב החינוך המסלולית הרשמיית (כשינוי מקבוצות דתיות אחרות, שהעדיפו להישאר מחוץ למערכת במסגרת מוסדות סוברים שאינם רשמיים) נובעת מתוך תחושת השתממות עם הכלל וסתור תחושת האחריות לכלל ישראל. גם אם אנו חולקים על דרכם של הלא-דתיים, לא התייאשו מתקנותינו לבסס ולחזק את היהדות במדינה על כסיס מוסכם עם רוב הציבור החילוני.

בעיני החינוך הדתי, היהודי שאינו שומר על אורח חיים דתי הוא אף קרוב, שיש לשמור עמו על קשרים ולנהל איתו דיאלוג מתמיד על אופייה של מדינת ישראל במציאות של שתי מנמות חינוך מסלוליות נפרדות.

"בצוואת אברהם כלולה השקפת עולם שלמה בנוגע ליחסינו אל יהודים שאינם שומרי מצוות. יחסו של אברהם לנעריז היה מיוחד

סוף דבר

פרקים אלה של משנת החסיד של הראי שיינו את הדינים בהתכנסותו של מוריס של סנהלים של ספקות, כשיבות של מועצות פדגוגיות, כנסי הורים ובשיעור מתוך. בדינים יש לברר את המובנות השונות, תוך בחינת משמעותן במציאות הדינאמית של החיים במדינת ישראל.

עקרונות מדיניותו של החסיד לא ניתנו כאן בהיקף סלול, אף לא בפירוט נרחב, אלא בניסוחם של עיקרי הדברים כלכד. עקרונות אלה מופיעים בהרחבה ובפירוט במיקי המבוא להכנות לימודים ייחודיים של החסיד ובמזרי מנהל אגף החינוך הדתי (כיום - חוזר מנהל החינוך הדתי). להלן רשימה ביבליוגרפית נבחרת להרכבת הירעה והידעה.

אלה וליצאם את החלק הדתי בתרבות ובהיסטוריה הישראלית. אמנם כמסעל ההנשמה הציונית של הזרות האחרונים נוצרה יצירה תרבותית חשובה, אך זו לא הצליחה למלא את החלל שנתפסה על ידי דתית המתנסים הדתיים, ואף מתעקשת לא לשוב לחכמים אלה.

אנו מאמינים, שאין קיום למדינת ישראל אם היא לא תהיה באופייה מדינה יהודית, ולא רק מדינה של יהודים.

הצגות עצמה, לידתה ושורשיה בתנאים דתיים, כמו הזיקה לארץ ישראל, לספרות במקורות ובמיוחד לתלמי וללשון העברית, וכן לסמלים היסטוריים דתיים הקשורים בשבת ובשעדים.

טיעונים אלה שישנו בידי המנהיגות הציונית - גם הלא-דתית - במאבקם בפני אמות העולם על הזכות לשיבת העם היהודי לארצו ולהקמת מדינתו העצמאית. יש לנו ינכות קשה עם אלה הרוצים בדחייתה ובינתוקה של הרציפות התרבותית וההיסטורית שתביא לאבדן הזהות היהודית. החיקוי של החברה המערבית, ללא אביתה וללא סלקציה, הופך את ישראל לחברה ללא זהות יהודית, אשר השוליים שלה קשורים בתופעות שליליות כגון מתרונות, סמים וכד', ההולכים ומתרחבים אף מעבר לשיעור הקיים בחברה המערבית.

קודשם של חיי הפרט גם על חשבון צורכי החברה והאומה, בטענות של חופש, חירות ושיוויון, מסכן את לידתה של החברה היהודית ומחריף את הקיטוב בין קבוצותיה. קבוצות מעט המשתמשות בסמלי מחאה כסגנון אנטי-דתי סאלצות אתנו לישור מחק מן ולא לקיים עמן קשרים. מי שאינו מכבד לניסיונות של קיום לדת ישראל על ידי קבוצה הרוצה בכך, בתוך מדינה יהודית - אינו ראוי לאותו יחס של אחווה וריעות שאנו רוצים לתת לכלל הציבור היהודי.

בסיכום של דבר, יש להיאבק בהשקפות של החילוניים, אך להמשיך ולהדרכ עמם, לכנות אתם קשר של חובב של סכנים משותפים, בלא להתפטר בשאלות ערכיות וכלי לונת על הייחוד. דאלוג בלתי מוסק והאנה הדדית אינם בנדר כניעה של איש לרעהו.

בתקף השותפות, הכסים ההיסטוריו וגורלנו המשותף, נוכל לכנות עתיד מסוים לעם ישראל ולמדינתה היהודית עם כל חלקי העם היהודי.

קויות אמנותיות

ללא ציוריהם קויות
ומצולות יוצרות

ביבליוגרפיה נבחרת

1. בר-לב מרדכי (עורך), מקראה, החינוך הדתי בחברה הישראלית, האוניברסיטה העברית בירושלים, שבס התשס"ו.
2. גולדשמידט יוסף, פירקי הנוח וחינוך, ספריית המורה הדתי, אגף החינוך הדתי, התשד"ס.
3. גולין, למחשבה דתית-לאומית, החל משנת התשס"ט.
4. דגן מתתיהו, "הממלכתיות בחינוך הודתי", שנתון סכללת תלכית, התשס"ו.
5. דגן מתתיהו, "נבחרת הדרך של הישיבות החינוכיות", ניב המדדשיית, כרך כ"ב-כ"ג, התש"ן-1991.
6. דגן מתתיהו, "קרוז רחוקים בחינוך הודתי", בשדה תמיד, כ"ח התשס"ה-1985.
7. הדני יעקב, "החינוך הדתי, כאווים ומנחם", בשדה תמיד, תשרי-חשוון, התשס"ה-1985.
8. הדני יעקב, "התמצמות דתית חינוכית לעומת 'הקצונה'", שנתון ביהמ"ד למורים מורשת יעקב, התשס"ח.
9. החינוך הדתי בנבחרותו, 80 שנה לחינוך הדתי הלאומי בארץ ישראל, הוצאת המרכז לחינוך הדתי בישראל, ירושלים, התשס"ז.
10. החינוך הממלכתי-דתי בישראל, ביבליוגרפיה, מכון ה. סאלד, תשרי"ב-1992.
11. לאבל מנחם, "ראייה מוללת או ניתוחית", בשדה תמיד, גיליון אדר-ניסן, ה"ו, התשס"ו.
12. לנדא דב, הסתברות או פתיחות בחברות ישראל, משרד החינוך והתרבות, האגף לתרבות תורנית, התשס"ח.

13. מחקרים בחינוך הממלכתי דתי בישראל, מכון הנריטה סאלד. אייר התשמ"ו
14. קיל יהודה, החמ"ד - שורשיו, תולדותיו ובעיותיו, ספריית המורה הדתי, אגף החינוך הדתי, התשל"ז.
15. רון אברהם, "יסודות המחשבה החינוכית של החמ"ד", בתוך: החינוך בישראל, משרד החינוך והתרבות, התשל"ג.
16. רון אברהם, עיונים במחשבת החמ"ד, ספריית המורה הדתי, אגף החינוך הדתי, התשל"ח.
17. שטרן אליעזר, עיון ומעשה בחינוך הדתי, הוצחאת גומא צ'ריקובר.
18. שורצוולד יוסף, החינוך הממלכתי-הדתי, מציאות ומחקר, הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, התש"ן.

קריים מנודים
 זמן משהו
 זמן משהו

מש/2

צילום מבחן התמיכה כפי

שפורסם בי"פ 7362 ביום

26.10.16

רשומות

ילקוט הפרסומים

26 באוקטובר 2016

7362

כ"ד בתשרי התשע"ז

עמוד

מבחנים לחלוקת כספי התמיכות של משרד החינוך בפעילות לא-פורמלית לחיזוק זהותם הדתית של תלמידי החינוך הדתי לקראת שירות צבאי לבנים ושירות לאומי לבנות	158
תיקון למבחנים לחלוקת כספים לצורך תמיכה של משרד החינוך במוסדות תורניים – לימור ופעולות	161
הודעות בדבר רכישת קרקעות לצורכי ציבור ותיקון טעות בהודעה כאמור	163
הודעות לפי חוק התכנון והבנייה	174
בקשות לפירוק חברות על ידי בית המשפט	193
הודעות מאת הציבור	194
הודעה על פתיחת תיקים במסלול הפטר	204

מבחנים לחלוקת כספי התמיכות של משרד החינוך בפעילות לא-פורמלית לחיזוק זהותם הדתית של תלמידי החינוך הדתי לקראת שירות צבאי לבנים ושירות לאומי לבנות

לפי חוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985

בהתאם לסעיף 3א לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985, ובהתייעצות עם היועץ המשפטי לממשלה, מתפרסמים בזה מבחנים לחלוקת כספי התמיכות של משרד החינוך (להלן – המשרד) בפעילות לא-פורמלית לחיזוק זהותם הדתית של תלמידי החינוך הדתי לקראת שירות צבאי לבנים ושירות לאומי לבנות.

תקנה תקציבית: 460214

1. כללי

(א) ועדת התמיכות של המשרד (להלן – הוועדה) תדון במתן תמיכות מתקציב המשרד לפי נוהל להגשת בקשות לתמיכה מתקציב המדינה במוסדות ציבור ולדיון בהן ולפי מבחנים אלה (להלן – הנוהל).

(ב) התמיכה עצמה צריך שתינתן, אם אכן נכון וראוי לתתה, על פי עקרונות של סבירות ושוויון בין מקבלי התמיכה השונים.

(ג) בבואה לדון ולהחליט בכל בקשה ובקשה לתמיכה, תשקול הוועדה את כל נסיבותיו של העניין, תוך יישום אחד וענייני של מבחנים אלה.

(ד) כל שיקוליה של הוועדה יהיו ענייניים וכל החלטותיה יהיו מנומקות, תוך הפעלת אמות מידה מקצועיות, ככל שיידרש לפי נסיבות העניין.

(ה) חלוקת הסכום המיועד לתמיכות בתקציב השנתי של המשרד תיעשה לפי תחומי הפעילות, הכול בכפוף לאמור במבחנים אלה ולחוק התקציב השנתי לשנת הכספים השוטפת, כפי שיפורט להלן.

2. הגדרות

במבחנים אלה –

"בית ספר על יסודי" – בית ספר המיועד לנערים ולנערות הלומדים בכיתות ז' עד י"ב; בכלל זה ישיבות תיכוניות, אולפנות ובתי ספר מקיפים;

"המינהל" – המינהל לחינוך דתי שבמשרד;

"יום סיור" – יום פעילות המלווה בידי המדריך הקבוצתי ומורה הכיתה, ומתקיים מחוץ לבית הספר ומשכו 6 שעות לפחות;

"מדריך" – אדם המנהל אורח חיים ההולם את מטרות החינוך הממלכתי דתי (להלן – חמ"ד), בוגר שירות צבאי או לאומי או אזרחי שידריך קבוצת הדרכה;

"מוסד הציבור" – מוסד ציבורי כמשמעו בסעיף 3א לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985;

"ערב הורים" – מפגש הורים לתלמידי כיתות י"א וי"ב המתקיים בתדירות של פעם אחת בשנה לפחות;

"פעילות הדרכה לא-פורמלית" – הדרכה הניתנת שלא במישרין אלא באמצעות פעילות חווייתית וכוללת ערב כיתה, מסע לימודי חינוכי, הרצאה של מומחה, יום עיון, יום סיור וכיוצא באלה;

"פעילות הדרכה פורמלית" – הדרכה הניתנת במישרין וכוללת שיחה קבוצתית, ייעוץ אישי-פרטני, מפגשי הנחיה והדרכה לצוות החינוכי במוסד החינוך, מפגש לימודי וכדו';

"פעילות תוספתית" – פעילות נוספת לפעילויות ההדרכה;

"קבוצת הדרכה" – קבוצה בת 10 עד 30 תלמידים בכיתות י"א וי"ב ממוסד החינוך שבו מתקיימת הפעילות; כל אחת משכבות הגיל תחושב בנפרד;

"שעת הדרכה" – הדרכת קבוצת הדרכה בת 45 דקות.

¹ ס"ח התשמ"ה, עמ' 60; התשנ"ב, עמ' 34.

² י"פ התשנ"ב, עמ' 2569; התשנ"ד, עמ' 4716; התשנ"ז, עמ' 1710; התש"ס, עמ' 3264; התשס"א, עמ' 402 ועמ' 1628; התשס"ב, עמ' 761; התשס"ג, עמ' 1358; התשס"ד, עמ' 107, עמ' 298 ועמ' 2030; התשס"ה, עמ' 330 ועמ' 1140; התשע"ג, עמ' 3172.

³ ס"ח התשמ"ה, עמ' 60; התשנ"ב, עמ' 34.

3. מטרת התמיכה

מטרת מבחנים אלה היא תמיכה בפעילות לחיזוק, עידוד והכנה של תלמידי החטיבות העליונות בבתי ספר דתיים, לשירות משמעותי בצבא לבנים (כולל להכשרה וללימוד מוקדם במכינה קדם-צבאית, כהגדרתה בחוק המכינות הקדם-צבאיות, התשס"ח-2008⁴, ובישיבת הסדר), ולשירות לאומי לבנות תוך הכנה למפגש עם סביבה שאינה שומרת על אורח חיים דתי. כל זאת במגמה להכין את התלמידים לעימות צפוי לגבי זהותם, והתמודדות עם חיי צבא או שירות לאומי בחברה רב-גונית.

4. אוכלוסיות היעד בפעילות הנתמכת

תלמידי כיתות י"א ו-י"ב בחטיבות העליונות במוסדות חינוך בפיקוח אגף החינוך הדתי לפי תקנה 6 לתקנות חינוך ממלכתי (מוסדות מוכרים), התשי"ד-1953⁵ (להלן – מוסדות חינוך).

5. הפעילות הנתמכת

(א) פעילות הדרכה קבוצתית, המתקיימת בתוך כותלי בית הספר, במסגרת יום הלימודים בהיקף של עד 3 שעות שבועיות, שמטרתה חינוך לאהבת התורה, העם והארץ, זאת לצורך הכוונה והכנה לשירות צבאי לבנים, ושירות לאומי לבנות, ובכללם מתן כלים להתמודדות עם חברה רב-גונית ועם האתגרים הצפויים לזהות הדתית במסגרות הצבא והשירות הלאומי; הפעילות תכלול הדרכה ודיון וכן מפגשים של התלמידים עם גורמים שונים המדגימים אפשרויות שילוב שונות לבנים בצבא ובכללם חיילים, תלמידי ישיבות הסדר וכיוצא באלה, ופעילויות מקבילות לבנות לקראת השירות הלאומי, כגון מפגשים עם מתנדבות השירות הלאומי או תלמידות מדרשות; הפעילות תבצע באופן רציף בבתי הספר, ותוכל לכלול גם שעות הדרכה במסגרת מפגשים בין תלמידים מכמה בתי ספר, שבהם מתבצעת פעילות קבועה.

(ב) פעילות הדרכה פרטנית המתקיימת בהיקף של עד 3 שעות שבועיות בתוך המוסד החינוכי ובפגישה פנים אל פנים ומתועדת בידי המדריך.

(ג) יום סיור בהיקף של עד 5 ימי סיור שנתיים, שעניינו היכרות עם תכניות לימוד ומסגרות לימוד לקראת שירות לאומי או צבאי, וכן היכרות עם המסגרות עצמן.

(ד) פעילות תוספתית, המתקיימת בשעות אחר הצהריים והערב, בשבתות ובימי חופשה בהיקף כולל של 5 עד 12 שעות פעילות ליום, 7 ימי פעילות בשנה לכל היותר; בעניין זה סמינריון עם לינה ייחשב כ-3 ימי פעילות.

(ה) פעילות הכשרה והדרכה של צוותי החינוך והניהול בבית הספר, ומפגשי תיאום עם צוות הפיקוח פעם אחת בשנה לכל הפחות ועד 3 מפגשי צוות בשנה לכל היותר.

(ו) ימי לימוד והכשרת צוות, הכוללים הרצאות, סיורים, הדרכות, ונהלים, בהיקף של 6 ימי פעילות שנתיים לפחות וזאת לפי חלוקה של 2 עד 3 ימים בחופשות ובימי היערכות, ויתרת הימים בשנת הפעילות.

(ז) פיתוח והפקת חומרי למידה ועזרי לימוד, וכן הצטיידות בציוד גלווה הנחוץ לקיום פעילות הנתמכת לפי מבחנים אלה.

(ח) קיום מחקר, מדידה והערכה של הפעילות הנתמכת לפי מבחנים אלה.

6. תנאי סף לקבלת התמיכה

(א) מוסד הציבור הוא אינו מוסד חינוך כהגדרתו בחוק לימוד חובה, התש"ט-1949⁶, ואינו מפעיל בעצמו מוסד חינוך כזה.

(ב) מוסד הציבור עוסק בחינוך לא-פורמלי, בעל ניסיון של שנתיים לפחות בפעילות הנתמכת.

(ג) המינהל אישר את התכנית לחיזוק הזהות הדתית (להלן – התכנית) לפי מבחנים אלה.

(ד) מוסד הציבור מבצע פעולות הכנה לצבא או לשירות לאומי לפי מבחנים אלה, ב-15 מוסדות חינוך לפחות ברחבי הארץ אשר פרושים ב-2 מחוזות לפחות, בהיקף של 800 שעות הדרכה (קבוצתיות או פרטניות כאחד) בשנה.

(ה) מוסד הציבור מבצע בכל מוסד חינוך 30 שעות הדרכה בפועל בשנה לפחות, המועברות בידי מדריך קבוע לכל קבוצה; כל קבוצה המופעלת במוסד חינוך, מקבלת שעת הדרכה קבוצתית אחת בשבועיים לפחות, בתקופת הלימודים בבית הספר; שעת הדרכה היא שעה אקדמית פרונטלית, באורך של 45 דקות לפחות, של הדרכה מכוונת, הניתנת בידי מדריך שהכשיר מוסד ציבור, כאמור בסעיף קטן (ה), לפני קבוצת תלמידים.

⁴ ס"ח התשס"ח, עמ' 890.

⁵ ק"ת התשי"ד, עמ' 104; התשמ"א, עמ' 435.

⁶ ס"ח התש"ט, עמ' 287.

- (ו) לכל הפחות מחצית מהפעילות הנתמכת לפי מבחנים אלה מבוצעת בידי מוסד הציבור במוסדות חינוך המצויים בארבעת העשירונים החלשים ביותר, לפי מדד הטיפוח הנוהג במשרד.
- (ז) מוסד הציבור מפעיל מערכת הכשרה והשתלמות למדריכיו לצורך הפעלת התכנית, בהיקף שלא יפחת מ-20 שעות בשנה.
- (ח) הפעילות הנתמכת אינה משולמת מתקציב המדינה בכל דרך שהיא.
- (ט) מוסד הציבור עומד בתנאים לקבלת תמיכה לפי הנוהל ולהוראות החשב הכללי כפי שנקבעות מזמן לזמן, ובשנה שקדמה לקבלת התמיכה לראשונה פעל לכל הפחות בהיקף של מחצית התנאים האמורים בסעיף קטן (ב).
- (י) מוסד הציבור יקיים סקרי משוב, הערכה ומדידה באמצעות גורם חיצוני לפי אמות מידה ומדדים שייקבעו בידי המינהל, ולפי תכנית שאושרה בידי מינהל.

7. אופן חישוב התמיכה

- (א) תמיכה בשיעור של עד 70% מסך כל התמיכה תינתן בעד פעילות ישירה ועלויות ישירות של הפעילות, כמפורט להלן:
- (1) בעד שעת הדרכה לקבוצת תלמידים או לפגישה פנים אל פנים, או שעת הדרכה מקצועית המיועדת למנהלי בית ספר או צוות הוראה כמפורט בסעיף 5(ה) – יינתנו 2 נקודות ובלבד שלא יובאו בחשבון יותר מ-4 שעות הדרכה לקבוצה בשבוע במצטבר;
- (2) בעד פעילות תוספתית, כמפורט בסעיף 5(ד) – יינתנו 4 נקודות;
- מובהר כי בכל מקרה של תקצוב לפי ניקוד מצטבר, הרי שווי נקודה לא יעלה בשום מקרה על תעריף ההדרכה לשעת הדרכה לפי נציבות שירות המדינה למרצה בקבוצה ו-1, לפי ערכה ביום 1 בינואר של כל שנת כספים, אשר עומד בשנת 2016 על 203 שקלים חדשים בלא מע"מ. האמור נכון לגבי הקבוע בסעיפים 1, 8(א) עד (ג) ובכל מקום שבו ניתן ניקוד בעבור שעות הדרכה.
- (ב) שיעור של 22% לכל היותר מסך כל התמיכה יינתנו בעד קיום מערך סיוע וליווי כמפורט להלן בכפוף להוכחת עלויות ביצוע להנחת דעת המשרד:
- (1) שיעור של 90% מהתקציב לפי סעיף קטן זה בעד הוצאות שכר הפיקוח החינוכי והמינהלי שמקיים מוסד הציבור על הפעילות הנתמכת;
- (2) שיעור של 10% מהתקציב לפי סעיף קטן זה בעד הוצאות גיוס, מיון והכשרת הצוותים המקיימים את הפעילות מטעם מוסד הציבור.
- (ג) שיעור של עד 5% מסכום התמיכה לפעילות הנתמכת לפי סעיף קטן זה, ישמשו לפיתוח והפקת חומרי למידה ועזרי לימוד וכן עלויות ניהול והצטיידות בציוד נלווה הנחוץ לפעילות הנתמכת לפי מבחן זה.
- (ד) שיעור של עד 3% מסכום התמיכה יוקצו למימון עלויות ביצוע מחקר הערכה, מדידה ומשוב לפי אמות המידה שיוגדרו כל שנה בידי מינהל החמ"ד ויפורסמו על ידו; סכום התמיכה לפי סעיף קטן זה יחולק בין הגופים הנתמכים לפי חלקם היחסי בתמיכה לפי מבחנים אלה.
- (ה) הניקוד המצטבר יגדיר את סכום היקף התמיכה המרבי האפשרי לגוף ואולם התמיכה לא תעלה על עלות בפועל לפי דוחות ביצוע בפועל.
- (ו) ערך נקודה ייקבע לפי חלוקת התקציב המוקצה לפרק זה בכלל הנקודות שנצברו בפרק 7 על ידי כל מוסדות הציבור שנמצאו זכאים לתמיכה לפי מבחנים אלה.
- (ז) אם ייוותר עודף כספי לא מנוצל באחד מרכיבי התמיכה, הוא יועבר לרכיבי התמיכה האחרים, לפי יחס התמיכה שנקבע להם לפי מבחנים אלה, הכול בכפוף למגבלת התמיכה שנקבעה להם, ככל שנקבעה;
- (ח) שיעור התמיכה במוסד ציבור, הנתמך לראשונה לפי מבחנים אלה, לא יעלה על כפל עלות הפעילות הנתמכת לפי מבחנים אלה, שהוצאה על ידו בשנה שקדמה לשנת התמיכה הראשונה.
- (ט) בכל מקרה, תמיכת המשרד לא תעלה על 90% מסך כל העלות בפועל של הפעילות הנתמכת לפי מבחנים אלה.
- (י) לא תינתן תמיכה בשל אותה פעילות לתלמידים שבעדם ניתנת התמיכה אם קיימת באותו מוסד ציבור אותה תכנית תמיכה של המשרד או של משרד ממשלתי אחר.

(א) לבקשת תמיכה יצורפו כל המפורטים להלן:

- (1) כל המסמכים הנדרשים להגשת בקשת התמיכה, לפי הנוהל והוראות החשב הכללי כפי שנקבעות מזמן לזמן;
 - (2) תכנית העבודה השנתית של מוסד הציבור בנושא חינוך, שתפרט את מספר שעות ההדרכה המתוכננות, צמוד לתכניות ולנושאים שיועברו בהן. התכנית תהיה ערוכה במסמך בכתב, תוך ציון שם המדריך, שם בית הספר, ימי פעילות קבועים ומועדי פעילות תוספתית מתוכננים, חתומה בידי מנהל מוסד הציבור. התכנית תוגש בקובץ אקסל וכמו כן תוגש גם במסמך בכתב, חתומה בידי מורשה חתימה של מוסד הציבור;
 - (3) בקשת הצטרפות לתכנית מאת מנהל המוסד החינוכי מאושרת בידי הפיקוח על המוסד או פיקוח החינוך הממלכתי דתי (להלן – חמ"ד) במחוז או במטה. הבקשה תמולא על גבי טופס בקשה כפי שיימסר בידי מנהל חמ"ד למוסד הציבור, וכן כפי שפורסם באתר האינטרנט של המשרד כדוגמת בקשת תמיכה, לנוחיות הציבור, בחודשים מרס עד יוני שלפני שנת הפעילות במוסד.
- (ב) בתום שישה חודשים ובסיום השנה ישלח כל מוסד ציבור דוח ביצוע לאותם שישה חודשים בצירוף כרטסת הנהלת חשבונות ואסמכתאות לפי דרישה, במסמך הערוך לפי טופס כפי שיימסר בידי מנהל חמ"ד למוסד הציבור, ובנוסף כפי שפורסם באתר האינטרנט של המשרד כדוגמת בקשת תמיכה, לנוחיות הציבור – חתום בידי מוסד הציבור, ובמידת האפשר העתק אותו מסמך במדיה מגנטית בגיליון עבודה אלקטרוני, ויכלול את פעולות המוסד שבוצעו במהלך חצי השנה האחרונה. הדוח שיישלח בסוף השנה יהיה דוח מסכם ויהיה חתום בידי מוסד הציבור ורואה החשבון מטעמו, ויכלול את הנתונים הדרושים לקביעת התמיכה, חתומים בידי המנהל הכללי של מוסד הציבור.
- (ג) מוסד הציבור ימסור את חוזה ההתקשרות עם הגורם החיצוני המקצועי לביצוע סקר המדידה והערכה, וימסור לבקשת הוועדה, כל מידע בעניין זה.
- (ד) מוסד הציבור ימסור למשרד או לוועדה כל נתון, מסמך או מידע שיידרש, במהלך השנה, השייך לעניין בחינת בקשת התמיכה.

9. ביטול

מבחינים לצורך תמיכה של משרד החינוך¹ (להלן – המבחינים הקודמים) – בטלים.

10. תחולה

תחילתם של מבחינים אלה ביום ג' בטבת התשע"ז (1 בינואר 2017).

כ"ז באלול התשע"ו (29 בספטמבר 2016)

(חמ 3–8881)

(140000–5102–53–308)

נפתלי בנט
שר החינוך

¹ י"פ התשס"ה, עמ' 761; התשע"ד, עמ' 8206.

תיקון למבחינים לחלוקת כספים לצורך תמיכה של משרד החינוך במוסדות תורניים – לימוד ופעולות

לפי חוק יסודות התקציב, התשמ"ה–1985

בהתאם לסעיף 3א לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה–1985¹, ובהתייעצות עם היועץ המשפטי לממשלה, מתפרסם בזה תיקון למבחינים לחלוקת כספים לצורך תמיכה של משרד החינוך במוסדות תורניים – לימוד ופעולות² (להלן – המבחינים העיקריים) כמפורט להלן:

¹ ס"ח התשמ"ה, עמ' 60; התשנ"ב, עמ' 34.

² י"פ התשס"ד, עמ' 3498; התשס"ה, עמ' 985; עמ' 3759, עמ' 3851, עמ' 7159 ועמ' 7881; התשס"ו, עמ' 616; התשס"ז, עמ' 3 ועמ' 3643; התשס"ח, עמ' 1047; התשס"ט, עמ' 442, עמ' 1458 ועמ' 2557; התש"ע, עמ' 1043 ועמ' 4059; התשע"א, עמ' 1825 ועמ' 6038; התשע"ב, עמ' 850 ועמ' 3186; התשע"ג, עמ' 94 ועמ' 3449; התשע"ד, עמ' 604, עמ' 1193 ועמ' 3390; התשע"ה, עמ' 126, עמ' 2630 ועמ' 4458; התשע"ו, עמ' 2250.

מש/3

צילום אישור החשב הכללי

מדינת ישראל
משרד האוצר

כ"ד באלול התשע"ו
27 בספטמבר 2016
ח.ש. 2016-22491

אל:
מר יוסי שטראוס
חשב משרד החינוך

הנדון: הארכת מועדים לפרסום קול קורא והגשת בקשות לתמיכה מתקנת תמיכה בפעילות לא פורמאלית לחינוך וזוהתם הדתית של תלמידי החינוך הדתי לקראת שירות צבאי ושירות לאומי פניית המשרד מיום 26.9.16

מהפנייה שבסימוכין עולה כי משרד החינוך (להלן – המשרד) מבקש את אישור החשב הכללי להארכת מועדים לפרסום קול קורא והגשת בקשות לתמיכה לשנת 2016 מהתקנה שבנידון.

בפנייה צוין כי התקנה שבנידון הוקפאה להגשת בקשות לשנת 2016, משום שהמשרד נדרש לערוך תיקונים במבחני התמיכה. לאור ביקורת שנערכה ע"י החשב הכללי ומצאה כי יש מיעוט נתמכים בתקנה זו, שכן בעבר נתמכו ממנה רק שני גופים, המשרד נדרש לתקן את המבחנים. מאחר שתוכן כי התיקון למבחנים ייעשה עבור שנת 2016, לא פורסם המבחן לשם הגשת בקשות, אך הגופים בשטח ביצעו פעילות. בשל התארכות התהליכים אל מעבר לצפוי, טרם פורסם הנוסח המתוקן של מבחני התמיכה, ונקבע כי מבחן התמיכה המתוקן יהול החל משנת 2017. לאור זאת, מבקש המשרד לפרסם את הקול קורא עד ליום 6.10.16, להגיש את הבקשות עד ליום 27.10.16 ולסיים לדון בהן עד ליום 15.11.16. המשרד מודע לכך שהמועדים שביקש לצורך הגשת בקשות קצרים מהנדרש בנוהל להגשת בקשות לתמיכה מתקציב המדינה ולדיון בהן (להלן – הנוהל) אך לטענתו, קיצור התקופה ייטיב עם הגופים משום שלא חולקו כספי תמיכה בגין תקנה זו לשנת 2016, והקיצור צפוי לזרז את חלוקתם. בנוסף, המשרד צופה כי לאור כך שהמבחן טרם תוקן, שני הגופים שהגישו בקשות בעבר יגישו בקשה גם כעת, ולכן צופה כי הזמן המבוקש יספיק הן לגופים שמתורגלים בהגשת בקשות והן למשרד לסיים את הטיפול בהן.

לאור האמור, ובהתאם לסעיף 6(ח) לנוהל, לאחר התייעצות עם משרד המשפטים, ולאחר שנוכחתי כי הנסיבות שתוארו לעיל מהוות נסיבות מיוחדות המצדיקות דיון בבקשה, ועל מנת שלא לפגוע בגופים מבקשי התמיכה, הריני מאשר הארכת מועדים לפרסום הקול קורא בתקנה שבנידון, להגשת בקשות ולמועדים לטיפול בבקשות התמיכה כמפורט להלן:

1. פרסום הקול קורא - עד ליום 6.10.16.
2. הגשת בקשות התמיכה - עד ליום 27.10.16.
3. סיום דיון בבקשות - לא יאוחר מיום 15.11.16.

אדגיש כי על המשרד לוודא כי הגופים הנתמכים מודעים ללוחות הזמנים האמורים, ועליו לסייע להם להגיש את בקשות התמיכה בתאריכים הנ"ל.

בברכה,

נחמיה קינן

סגן בכיר לחשבת הכללית משרדים חברתיים

העתק:

גב' אביב בן שימול - סגנית חשב, משרד החינוך
מר אברהם ליפשיץ - מנהל מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך
גב' כוכבה מזרחי - מנהלת תחום הכנסות וגבייה, משרד החינוך
גב' קרן חזיאשווילי - רכות משרדים חברתיים, משרד האוצר
גב' עפרי לוי - רפרנטית תמיכות, משרד האוצר

רח' קפלן 1 ירושלים 9103002 ת.ד. 3115 טל': 02-5317500 פקס: 02-5695379

חשכ"ל ברשת: <http://mof.gov.il/ag>

gov

אוצר ברשת: www.mof.gov.il

שער הממשלה: www.gov.il

מש/4

צילום החלטת ממשלה 1480

משרד ראש הממשלה

Prime Minister's Office

משרד ראש הממשלה מזכירות הממשלה החלטות הממשלה 2016

תכנית ממשלתית להעצמה ולחיזוק כלכלי-חברתי של היישובים הבדואים בצפון לשנים 2016 - 2020

מזכירות הממשלה

החלטה מספר ערב/3 של ועדת שרים לענייני המגזר הערבי מיום 17.05.2016 אשר צורפה לפרוטוקול החלטות הממשלה וקבלה תזקף של החלטת ממשלה ביום 02.06.2016 ומספרה הוא 1480(ערב/3).
הממשלה ה - 34 בנימין נתניהו

נושא ההחלטה

תכנית ממשלתית להעצמה ולחיזוק כלכלי-חברתי של היישובים הבדואים בצפון לשנים 2016 - 2020

מחליטים

בהמשך להחלטת הממשלה מס' 3211 מיום 15.5.2011 אשר עניינה תכנית רב שנתית לפיתוח ולהעצמת היישובים הבדואים בצפון לשנים 2011-2015, להחלטת הממשלה מס' 922 מיום 30.12.2015 שעניינה פעילות הממשלה לפיתוח כלכלי באוכלוסיית המיעוטים בשנים 2016 - 2020 (להלן: החלטת המיעוטים) ולהחלטת הממשלה מס' 992(ערב/1) מיום 14.1.2016 שעניינה פעילות הממשלה לפיתוח כלכלי של היישובים הבדואים בצפון לשנים 2016 - 2020, לקדם פעילות ממשלתית במהלך השנים 2016-2020 לחיזוק ולהעצמת יישובי התכנית המנויים בנספח 1 שלהלן (להלן: יישובי התכנית), ואשר מוזכרים כיישובי עדיפות לאומית לעניין החלטה זו וכמפורט בה.

יצוין כי לשלמות התמונה, החלטה זו כוללת פעילויות שונות, חלקן נקבע בהחלטת המיעוטים והחלטה זו מוסיפה לגביהן מיקוד, בהתאם לצרכי יישובי התכנית ובהתחשב בצרכי כלל אוכלוסיית המיעוטים, וחלקן הן פעילויות ייעודיות נוספות ליישובי התכנית, בהתאם לצרכיהם המיוחדים.

1. פיתוח מוסדות ציבור

א. בסעיף 7 להחלטת המיעוטים נקבעה מסגרת פעילות בתחום הדיור. במסגרת זו, בהתייחס ליישובי התכנית, להנחות את משרד הבינוי והשיכון לפעול להקמתם ולשיקומם של מבני ציבור ביישובי התכנית, לרבות מבנים רב תכליתיים כגון מרכזי גיל רך, מרכזי צעירים ומרכזים להכוון תעסוקתי ולהשכלה גבוהה, שישימשו את התכניות השונות שמופעלות ביישובים אלה המשרתות בין היתר בנייה חדשה והכל בהתאם לעניין ולצרכים ולנוהל הקיים במשרד הבינוי והשיכון לעניין הקמת מוסדות ציבור ובהתייעצות עם המשרד לשוויון חברתי ועם משרדי ממשלה הנוגעים בדבר, בהתאם לעניין. לצורך יישום סעיף זה יקצה משרד הבינוי והשיכון תקציב בסך 40 מלש"ח, בפריסה על פני חמש שנים 2016-2020 (8 מלש"ח לשנה), זאת מתוך המסגרת התקציבית של סעיף הדיור - מוסדות ציבור (סעיף 7(z)) בהחלטת המיעוטים.

ב. משרד הבינוי והשיכון יקצה עד 5% מתקציב מבני הציבור האמור בס"ק א' לעיל, על פי הצורך, לשם הבאת המבנים להתחלת הפעלה (כגון הנגשה, הצטיידות, חיבורי חשמל, כיבוי אש ותשתיות אחרות). המנגנון לפיו יוקצו תקציבים להבאת המבנים לכדי הפעלתם והקריטריונים להפעלת התקציב ייקבעו בתיאום בין משרד הבינוי והשיכון, המשרד לשוויון חברתי וגורמים נוספים לפי העניין.

2. שיקום חברתי

להנחות את משרד הבינוי והשיכון להמשיך להפעיל, בתיאום עם המשרד לשוויון חברתי, משרד הרווחה והשירותים החברתיים ופורום ראשי הרשויות הבדואיות בצפון את פרויקט השיקום החברתי ביישובי התכנית, תוך התמקדות בתכניות לגיל הרך, למשפחה, לנוער ולצעירים, בהשקעה כוללת של 10 מלש"ח. לצורך כך, יקצה משרד האוצר למשרד הבינוי והשיכון תקציב תוספתי בסך של 10 מלש"ח, בפריסה על פני חמש שנים 2016-2020 (2 מלש"ח לשנה).

3. שדרוג תשתיות ותיקות

להנחות את משרד הבינוי והשיכון לפעול לשיקום הפיזי של השכונות הוותיקות ביישובי התכנית בהתאם לקריטריונים הקיימים במשרד הבינוי והשיכון. משרד האוצר יקצה למשרד הבינוי והשיכון לצורך זה תקציב תוספתי על סך 35 מלש"ח על פני חמש שנים 2016-2020 (7 מלש"ח לשנה), ומשרד הבינוי והשיכון יקצה ממקורותיו שלו סכום נוסף של 10 מלש"ח בפריסה על פני חמש שנים 2016-2020 (2 מלש"ח לשנה). היקף התכנית הכולל יעמוד על סך 45 מלש"ח על פני חמש השנים (9 מלש"ח לשנה).

4. סבסוד הוצאות פיתוח תשתיות לבנייה למשרתי כוחות הביטחון

לצורך יישום הסבסוד הקבוע בסעיף 37 להחלטת הממשלה מס' 959 מיום 10.1.2016 ביחס ליישובי התכנית, יקצה משרד האוצר למשרד הבינוי והשיכון תקציב תוספתי על סך 10 מלש"ח בפריסה על פני חמש שנים 2016-2020 (2 מלש"ח לשנה) שישימש לטובת תגבור הסבסוד (דהיינו ההטבה שמעל ל 50% ועד לגובה הסיוע האמור בסעיף 37 הנ"ל; להלן: תגבור הסבסוד) ביישובי התכנית, ובהם בלבד. ככל שיידרש תקצוב נוסף למימון תגבור הסבסוד כהגדרתו לעיל, ביישובי התכנית, כפי שייגזר מהיקף השיווקים בתקופת התכנית, יפעל המשרד לשוויון חברתי להסגרת תקציבים ממקורות החלטה זו (דהיינו ללא פריצת מסגרת התקצוב הקבועה בהחלטה) ויעמידם לטובת מימון התגבור באישור הממשלה.

5. פיתוח תשתיות

להנחות את משרד הבינוי והשיכון לקדם את הסיוע הנדרש ליישובי התכנית בתחום סבסוד פיתוח התשתיות על פי הקריטריונים המקובלים במשרד הבינוי והשיכון.

6. הסרת חסמי תכנון ופיתוח תשתיות

א. להנחות את משרד הבינוי והשיכון לפעול להסרת חסמי תכנון ופיתוח תשתיות ביישובי התכנית, וכן להענקת ליווי לרשויות בתחומי התכנון והביצוע המפורטים בהחלטה זו, בין היתר באמצעות הצמדת יועצי תכנון לרשויות, בהתאם להיקף הפעילות המתוכננת בכל יישוב. לצורך כך יקצה משרד האוצר למשרד הבינוי והשיכון תקציב בסך 3 מלש"ח, בפריסה על פני חמש השנים 2016-2020 (0.6 מלש"ח לשנה).

ב. בסעיף 7 להחלטת המיעוטים נקבעה מסגרת פעילות בתחום הדיור. במסגרת זו, בהתייחס ליישובי התכנית אשר לא ייכללו בתכנית ההסכמים האסטרטגיים האמורה בסעיף 7 להחלטת המיעוטים, להנחות את משרד הבינוי והשיכון להקצות תקציב של עד 3 מלש"ח במהלך השנים 2016-2020 להפעלת חברות מנהלות לצורך קידום תכנון והעמדתן לעזרת היישובים הנ"ל. זאת, מתוך המסגרת התקציבית של סעיף הדיור (סעיף 7(ה)) בהחלטת המיעוטים.

7. מענק ראש שטח

בסעיף 7 להחלטת המיעוטים נקבעה מסגרת פעילות בתחום הדיור. במסגרת זו, בהתייחס ליישובי התכנית אשר לא ייכללו בתכנית ההסכמים האסטרטגיים האמורה בסעיף 7 להחלטת המיעוטים, להנחות את משרד הבינוי והשיכון להקצות תקציב של עד 10 מלש"ח במהלך השנים 2016 - 2020 לנושא מענק ראש שטח במתחמים המיועדים למגורים ביישובי התכנית. זאת, מתוך המסגרת התקציבית של סעיף הדיור (סעיף 7) בהחלטת המיעוטים.

8. מבני דת

להנחות את משרד הפנים להמשיך לפעול לסיוע לרשויות המקומיות לצורך הקמה, לשיפוץ ולאחזקת מבני דת, בתי תפילה, בתי קברות, מקומות קדושים ובתי לוויות ביישובי התכנית, בהתאם לתכנית המתגבשת בימים אלה בתיאום עם המשרד לשוויון חברתי. היקף התכנית יעמוד על סך של 20 מלש"ח בפריסה על פני חמש שנים 2016-2020, מהם 7 מלש"ח ממקורות משרד הפנים (1.4 מלש"ח לשנה) ו-13 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי ממשרד האוצר (2 מלש"ח לשנה).

9. תקציבי פיתוח ליישובי התכנית

בסעיף 15 להחלטת המיעוטים נקבעה מסגרת פעילות בתחום רשויות מקומיות. במסגרת זו, בהתייחס ליישובי התכנית, להנחות את משרד הפנים להקצות לטובת הרשויות המקומיות שביישובי התכנית תקציב פיתוח בהיקף של 40 מלש"ח בפריסה על פני 5 שנים במהלך השנים 2016-2020 (8 מלש"ח לשנה), זאת מתוך המסגרת התקציבית של סעיף הרשויות המקומיות (סעיף 15(א)). בהחלטת המיעוטים. משרד הפנים ינחה את הרשויות המקומיות לייעד מתוך מענקים אלה וכלל שיידרש תקציבים לטובת ביצוע סקר נכסים. בנוסף יקצה משרד הפנים ליישובי התכנית תקציב של 25 מלש"ח בפריסה על פני השנים 2016-2020 (5 מלש"ח לשנה) מתוך תקציבי הפיתוח המוקצים להם מדי שנה ממקורות משרד הפנים. תקציב זה יוקצה ליישובי התכנית בהתאם לנוסחת הקצאת תקציבי הפיתוח הנהוגה במשרד.

10. העצמת הרשויות המקומיות הבדואיות

להנחות את משרד הפנים לפעול לקידום תכניות לחיזוק ולהעצמת הרשויות המקומיות הבדואיות. לצורך כך יקצה משרד האוצר למשרד הפנים תקציב תוספתי בסך 8 מלש"ח בפריסה ל-3 שנים (2.66 מלש"ח לשנה), בחלוקה לנחשאים הבאים:
א. עבור קידום תכניות לפיתוח מקומי בדגש על היבטים של פיתוח כלכלי ו/או פיתוח אזורי בשיתוף פעולה עם רשויות שכנות לשם מיצוי הפוטנציאל הכלכלי של הרשות המקומית בפני עצמה וכחלק מתפיסה אזורית.
ב. עבור קידום תכניות לפיתוח ארגוני ברשויות לחיזוק השדרה הניהולית והיכולות העצמיות של הרשויות. התכניות יתייחסו בין היתר למבנה הארגוני של הרשות המקומית, הגדרות התפקידים, חיזוק עבודת המטה ותכניות העבודה, נהלי עבודה, כלי מחשוב, צורך בתכניות עידוד פרישה ו/או קליטת תקנים נוספים בדגש על פונקציות כלכליות-אסטרטגיות.
סעיף זה חל על מועצות מקומיות 1-7 ומועצה אזורית מס' 1 הנכללות ביישובי התכנית (נספח 1) למעט רשויות שנבחרו כרשויות מצטיינות בהתאם לסעיף 15(א) להחלטת המיעוטים.

11. הערכות לשעת חירום

בסעיף 15 להחלטת המיעוטים נקבעה מסגרת פעילות בתחום רשויות מקומיות. במסגרת זו, בהתייחס ליישובי התכנית, להנחות את משרד הפנים להקצות לטובת יישובי התכנית לטובת שיפור הערכות הרשויות הנכללות בתכנית למצבי חירום, לרבות שיפור הרציפות התפקודית ביישובי התכנית בשעת חירום, תקציב בהיקף של 2.5 מלש"ח בפריסה על פני 5 שנים במהלך השנים 2016-2020 (0.5 מלש"ח לשנה) זאת מתוך המסגרת התקציבית של סעיף הרשויות המקומיות (סעיף 15) בהחלטת המיעוטים.

12. תכנון ופיתוח אורבני

בסעיף 7 להחלטת המיעוטים נקבעה מסגרת פעילות בתחום הדיור. במסגרת זו, מינהל התכנון יעמיד לרשות יישובי התכנית, ישירות ליישוב או באמצעות הוועדות המרחביות לתכנון ולבנייה יועץ או יועצים לטובת סיוע בקידום תחום התכנון ביישוב, בדרך של קידום תכניות מתאר, תכניות מפורטות, תכניות בינוי ותכניות פיתוח.

13. תכניות מתאר

להנחות את מינהל התכנון לפעול במהלך השנים 2016-2020, ממקורותיו הכספיים, לקידום תכנון מתארי ביישובי התכנית הכוללים יותר מ-5,000 תושבים, ושלא חלה בשטחם תכנית מתאר עדכנית (לעניין זה, תכנית מתאר שאושרה אחרי שנת 2006 תחשב תכנית עדכנית). לצורך כך, מינהל התכנון יקצה ממקורותיו הכספיים תקציב שלא יעלה על 10 מלש"ח.

14. תכניות מפורטות

בסעיף 7 להחלטת המיעוטים נקבעה מסגרת פעילות בתחום הדיור. במסגרת זו, בהתייחס ליישובי התכנית, להנחות את משרד הבינוי והשיכון, בתיאום עם מינהל התכנון, משרד הפנים והמשרד לשוויון חברתי לקדם ולהשלים תכניות מפורטות בקרקע מדינה ובקרקע פרטית ביישובי התכנית, לרבות איחוד וחלוקה בהיקף כספי כולל של 10 מלש"ח בפריסה על פני חמש השנים 2016-2020 (2 מלש"ח לשנה). זאת, מתוך המסגרת התקציבית של סעיף הדיור – תכנון מפורט (סעיף 7(ו)) בהחלטת המיעוטים.

15. תשתיות מים וביוב

בהמשך לסעיף 11 להחלטת המיעוטים, להנחות את מינהל הפיתוח תשתיות ביוב ויחידת הממונה על התאגידים ברשות המים (מילת"ם) לפעול לשיפור ולפיתוח תשתיות המים והביוב ביישובי התכנית, לרבות תכניות אב למים וביוב ותכנון מפורט בהתאם לתכנית אשר גובשה ברשות המים, וזאת על-פי כללי רשות המים והמילת"ב ובכפוף לזמינות הפרויקטים לביצוע. הפעילות תכלול תשתיות מים בתוך יישובי התכנית ותשתיות ביוב המשרתות את תושביהן, לרבות הקמה ושדרוג מט"שים

ותחנות שאיבה, וכן פיתוח תשתיות מים וביוב עבור צירוף רשויות מקומיות לתאגידי מים וביוב, כפי שיקבע הממונה על התאגידיים ובתיאום בין אגף התקציבים באוצר לבין רשות המים. היקף התכנית יעמוד על סך של 120 מלש"ח, בפרסיה על פני חמש שנים 2016-2020, מהם 60 מלש"ח מתקציב המינהל לפיתוח תשתיות ביוב ו-60 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי אשר יועבר ממשד האוצר לרשות המים, זאת בהתאם לקצב אישור הפרויקטים במילת"ב וביחידת הממונה על התאגידיים.

16. תחבורה ובטיחות בדרכים

א. בסעיף 2 להחלטת המיעוטים נקבעה מסגרת פעילות בתחום תשתיות ונגישות לתחבורה. במסגרת זו, בהתייחס ליישובי התכנית, להנחות את משרד התחבורה והבטיחות בדרכים לפעול לפיתוח ולשדרוג תשתיות התחבורתיות ביישובי התכנית בהתאם לתכנית העבודה אשר גובשה במשרד התחבורה והבטיחות בדרכים בתיאום עם המשרד לשוויון חברתי לאחר סקר צרכים שבוצע, וכן לנקוט פעולות נוספות לשיפור תשתיות תחבורה (לרבות מחוץ לשטח השיפוט של היישובים), ובכלל זה הסדרת צמתים, מעגלי תנועה, ותאורה ופיתוח תשתיות תומכות תחבורה ציבורית. משרד התחבורה והבטיחות בדרכים יפתח וישדרג כבישים פנימיים, ויפעל להקמת מסופים תחבורתיים ביישובי התכנית על פי הצורך והקריטריונים של המשרד. היקף התכנית נקבע בשים לב לצרכים המוגברים של יישובי התכנית והוא יעמוד על תקציב שלא יעלה על 120 מלש"ח, בפרסיה על פני חמש השנים 2016-2020 (24 מלש"ח לשנה), מתוכם 20 מלש"ח ממקורות משרד התחבורה והבטיחות בדרכים וסך של עד 100 מלש"ח מתוך סעיף תשתיות ונגישות לתחבורה (סעיף 2) בהחלטת המיעוטים.

ב. בסעיף 2 להחלטת המיעוטים נקבעה מסגרת פעילות בתחום תשתיות ונגישות לתחבורה, הכוללת העלאת רמת שירות התחבורה הציבורית ביישובי המיעוטים בארץ בין היתר באמצעות תגבור קווים קיימים והוספת קווים ליעדים חדשים, בראשם מוקדים כלכליים, תעסוקתיים ומוסדות אקדמיים. ועדת השרים רושמת לפניה כי במסגרת זו יפעל כאמור משרד התחבורה והבטיחות בדרכים ביישובי התכנית.

17. פיתוח התיירות הבדואית בצפון

א. להנחות את משרד התיירות להקצות ממקורותיו תקציב עבור מתן ייעוץ עסקי וליווי יזמים במסגרת פעילות החממות, ולהפעיל קורסי הכשרה מקצועית בתיירות.

ב. להנחות את משרד התיירות לפעול לקידום ענף התיירות ביישובי התכנית בהתאם לתכנית אשר תגובש על ידי משרד התיירות בתיאום עם המשרד לפיתוח הפריפריה, הנגב והגליל, המשרד לשוויון חברתי ומשרד האוצר, ובהתאם לנהלי משרד התיירות. התכנית תכלול פרויקטים לפיתוח תשתיות תיירות ציבוריות וכן סיוע לשיווק פסטיבלים ואירועים. היקף התכנית יעמוד על סך 9 מלש"ח, בפרסיה על פני חמש השנים 2016-2020, מהם 2 מלש"ח ממקורות משרד התיירות (0.4 מלש"ח לשנה) ו-7 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי, שיוקצה על ידי משרד האוצר למשרד התיירות בפרסיה על פני חמש השנים 2016-2020 (1.4 מלש"ח לשנה).

ג. להנחות את המשרד לפיתוח הפריפריה, הנגב והגליל לפעול בתיאום עם משרד התיירות והמשרד לשוויון חברתי לקידום ולמיתוג התיירות ביישובי התכנית. היקף התכנית יעמוד על 5.5 מלש"ח, בפרסיה על פני חמש השנים 2016-2020, מהם 2.5 מלש"ח ממקורות המשרד לפיתוח הפריפריה, הנגב והגליל (0.5 מלש"ח לשנה) ו-3 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי שיוקצה על ידי משרד האוצר למשרד לפיתוח הפריפריה, הנגב והגליל בפרסיה על פני חמש שנים 2016-2020 (0.6 מלש"ח לשנה).

18. בריאות

להנחות את משרד הבריאות לפעול לבינוי ולשיפוץ תשתיות של תחנות לבריאות המשפחה ביישובי התכנית. כמו כן להפעיל תכנית כוללת לקידום אורח חיים בריא ופעיל עם דגש על תזונה נכונה, פעילות גופנית והפסקת עישון, זאת בהתאם לתכנית עבודה אשר גובשה במשרד הבריאות בתיאום עם המשרד לשוויון חברתי. היקף התכנית יעמוד על סך של 10 מלש"ח, בפרסיה על פני חמש שנים 2016-2020, מהם 3 מלש"ח ממקורות משרד הבריאות (0.6 מלש"ח לשנה) ו-7 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי אשר יועבר ממשד האוצר למשרד הבריאות במהלך השנים 2016-2020 למטרה זו (1.4 מלש"ח לשנה).

19. מרכזי הכוון תעסוקתי

בסעיף 4(ג) להחלטת המיעוטים נקבעה מסגרת פעילות בתחום התעסוקה – מרכזי הכוון תעסוקתיים. במסגרת זו בהתייחס ליישובי התכנית, בהמשך להחלטת הממשלה מס' 3211 מיום 15.05.2011, ובמטרה לשפר את שיעור התעסוקה ורמת השכר בקרב האוכלוסייה הבדואית בצפון, יפעל משרד הכלכלה והתעשייה להמשך הפעלה של מרכזי הכוון תעסוקתיים, כמפורט להלן:

א. בהתאם לסעיף 4(ג)1 להחלטת המיעוטים, להנחות את משרד הכלכלה והתעשייה להמשיך להפעיל את מרכזי הכוון התעסוקתי "ריאן" ביישובי התכנית, תוך מתן דגש על התאמת ההכשרה לדרישות שוק העבודה, זאת במטרה להביא להעלאת שיעור ההשתתפות בשוק העבודה. לצורך הפעלת המרכזים בשנת 2016, יוארך תוקף סעיף 8 להחלטת הממשלה מס' 3211 לפיתוח ולהעצמת היישובים הבדואים בצפון עד לסוף שנת 2016. משרד הכלכלה והתעשייה יאריך את ההתקשרות עם ג'וינט ישראל בכפוף לכל דין וללא תקציב תוספתי.

ב. הפעלת המרכזים והשלוחות ביישובי התכנית בשנים 2017-2020 תיעשה במסגרת הקבועה בסעיף 4(ג)2 להחלטת המיעוטים, זאת בהתאם לשיקולים המקצועיים של משרד הכלכלה והתעשייה בשיתוף משרד האוצר והמשרד לשוויון חברתי וכחלק מתכנית כוללת של משרד הכלכלה והתעשייה ובהיקף תקציבי של 25 מלש"ח מתוך המסגרת התקציבית של סעיף 4(ג)2 (הנ"ל). תכנית הפעלת מרכזי הכוון בשנים אלו תלווה על ידי ועדת היגוי ארצית המציגת בסעיף 4(ג)3 להחלטת המיעוטים.

20. פיתוח אזורי תעסוקה, מלאכה ופינוי מטרדים

בסעיף 3 להחלטת המיעוטים נקבעה מסגרת פעילות בתחום תעשייה ומסחר. במסגרת זו, להנחות את משרד הכלכלה והתעשייה לפעול לתכנון, לפיתוח ולהרחבה של אזורי תעסוקה ופינוי מטרדים ביישובי התכנית, לרבות הקמת אזורי תעסוקה משותפים, השלמת הליכי הפיתוח באזורי תעסוקה ותעשייה שטרם הסתיימו פיתוחם ותמיכה במנהלות ופעולות לקידום שיווק, זאת בהתאם לתכנית עבודה אשר תגובש במהלך 45 יום מיום קבלת החלטת ממשלה זו בתיאום עם המשרד לשוויון חברתי ומשרד האוצר. היקף התכנית יעמוד על סך של 35 מלש"ח, בפרסיה על פני חמש השנים 2016-2020, מתוכם 10 מלש"ח ממקורות משרד הכלכלה והתעשייה, 5 מלש"ח מתוך המסגרת התקציבית של סעיף תעשייה ומסחר בהחלטת המיעוטים (סעיף 3) ו-20 מלש"ח תקציב תוספתי שיוקצה על ידי משרד האוצר למשרד הכלכלה והתעשייה.

21. עידוד יזמות וקידום עסקים

להנחות את הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים במשרד הכלכלה והתעשייה לפעול במהלך השנים 2016-2020 לעידוד, לקידום ולפיתוח עסקים קטנים ובינוניים לאוכלוסיית הבדואים בצפון. היקף התכנית יעמוד על 6.5 מלש"ח, בפרסיה על פני חמש השנים 2016-2020, מהם 2 מלש"ח ממקורות משרד הכלכלה והתעשייה ו-4.5 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי שיוקצה

על ידי משרד האוצר בהרשאה להתחייב למשרד הכלכלה והתעשייה בראשית 2016.

22. מעונות יום

בסעיף 4(א) להחלטת המיעוטים נקבעה מסגרת פעילות בתחום התעסוקה – מעונות יום. במסגרת זו בהתייחס ליישובי התכנית ובכפוף לקבוע בהחלטת המיעוטים, להנחות את האגף הבכיר למעונות יום במשרד הכלכלה והתעשייה לפעול במהלך השנים 2016-2020 לתכנון ולהקמת מעונות יום ביישובי התכנית, ככל שיפורסם נוהל לתקצוב, תכנון ובינוי מעונות יום, וככל שיוגשו בינו בקשות על ידי יישובי התכנית.

23. בניית מוסדות חינוך

בסעיף 1 להחלטת המיעוטים נקבעה מסגרת פעילות בתחום החינוך. במסגרת זו, בהתייחס ליישובי התכנית, להנחות את משרד החינוך לפעול מתוך מקורותיו הכספיים שלו ב-2016 לצמצום פערים ולשיפור תשתיות במוסדות חינוך ביישובי התכנית, בכלל זה בניית כיתות חדשות, גני ילדים, שיפוץ בתי ספר קיימים וטיפול במפגעי בטיחות והצללה.

בנוסף, נרשמת הודעת משרד החינוך בסעיף 1(ו) להחלטת המיעוטים לקדם הרשאות שהוקצו לבניית כיתות לימוד, בהתאם לנדרש בנהלי מינהל הפיתוח ביישובי התכנית. להנחות את אגף התקציבים במשרד האוצר ואת משרד החינוך לתת מענה לצרכי הבינוי של המגזר הבדואי בצפון לאחר בחינה כוללת של הצרכים, וזאת במסגרת תכנית החומש לבניית מוסדות חינוך

לשנים 2012-2017.

24. תכנית לחינוך פורמאלי ובלתי פורמאלי

להנחות את משרד החינוך לפעול ביישובי התכנית ליישום תכנית תלמידי הלימודים הפורמאלית, לרבות בחינוך המיוחד, והבלתי פורמאלית אשר גובשה לאחרונה בתיאום עם המשרד לשוויון חברתי, זאת על פי הנהלים המקובלים במשרד החינוך.

התכנית תופעל על ציר הרצף ההתפתחותי המלווה את התלמיד החל מהשלב הקדם יסודי ועד לסיים ביה"ס, לרבות סיוע בהשתלבות באקדמיה בארץ. היקף התכנית יעמוד על סך 120 מלש"ח, בפריסה על פני חמש השנים 2016-2020, מהם 60 מלש"ח ממקורות משרד החינוך (12 מלש"ח לשנה) ו-60 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי שיוקצה על ידי משרד האוצר למשרד החינוך בפריסה על פני חמש שנים (12 מלש"ח לשנה).

25. פיתוח תשתיות פיזיות ותגבור פעילות בתחום הרווחה

א. בינוי ותשתיות רווחה: להנחות את משרד הרווחה והשירותים החברתיים להפעיל תכניות להקמה, לשיפוץ ולשיפור נכסים של מוסדות רווחה ומבני המחלקות לשירותים חברתיים ביישובי התכנית, זאת במימון ממשלתי מלא. היקף התכנית יעמוד על סך 20 מלש"ח, בפריסה על פני חמש השנים 2016-2020, מהם 7 מלש"ח ממקורות משרד הרווחה והשירותים החברתיים (1.4 מלש"ח לשנה) ו-13 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי שיוקצה על ידי משרד האוצר למשרד הרווחה והשירותים החברתיים בפריסה על פני חמש שנים (2.6 מלש"ח לשנה).

ב. תגבור שירותי רווחה לילדים, בני נוער, צעירים ומשפחות: להנחות את משרד הרווחה והשירותים החברתיים לתגבר פעילות בתחום הרווחה לאוכלוסיות הילדים, בני נוער, צעירים וביטוח משפחות במשבר ובמצבי אלימות ביישובי התכנית, זאת במימון ממשלתי מלא ועל פי הקריטריונים אשר יקבע משרד הרווחה והשירותים החברתיים. לצורך יישום התכנית משרד האוצר יקצה למשרד הרווחה והשירותים החברתיים תקציב תוספתי על סך 20 מלש"ח, בפריסה על פני חמש השנים 2016-2020 (4 מלש"ח לשנה).

ג. תכנית מעברים: להנחות את משרד הרווחה והשירותים החברתיים להמשיך בהפעלת תכנית מעברים למתן שירותים פרטניים וקהילתיים בתחום התעסוקה במועצות האזוריות הכלולות ביישובי התכנית. משרד האוצר יקצה למטרה זו תקציב תוספתי על סך 2 מלש"ח לשנים 2016-2020 (0.4 מלש"ח לשנה).

ד. העצמה קהילתית: להנחות את משרד הרווחה והשירותים החברתיים לתגבר תקני עובדים סוציאליים קהילתיים על פי המודל הארגוני הנהוג במשרד בהיקף של 8.75 תקנים, זאת במטרה לפתח את הפעילות הקהילתית ולהביא ליישום תכנית הרווחה השונות ביישובי התכנית. לצורך יישום סעיף זה יקצה משרד האוצר למשרד הרווחה והשירותים החברתיים סך של 7 מלש"ח לשנים 2016-2020 (1.4 מלש"ח לשנה).

26. הגברת פעילות חינוכית בתחום המדע, הטכנולוגיה והחלל

להנחות את משרד המדע, הטכנולוגיה והחלל לפעול ביישובי התכנית בהתאם לתכנית המשרד, ובתיאום עם המשרד לשוויון חברתי להרחבת החשיפה ולעידוד פעילות בתחומי המדעים והטכנולוגיה, ולהנגשת כלי אוריינות דיגיטאלית ביישובי התכנית, בין היתר, לצורך חינוך למצוינות ולחדשנות, ועידוד השתלבות בתחומים אלו באקדמיה ובתעשייה. הגברת פעילות חינוכית כאמור תיעשה בתיאום עם משרד החינוך.

27. תמיכה בפעילות עבור משפחות שכולות בדואיות

להנחות את משרד הביטחון להקצות, במסגרת התמיכה במוסדות ציבור העוסקים בתחום רווחת המשפחות השכולות, 1 מלש"ח בשנה עבור מוסדות ציבור הפועלים בחברה הבדואית. לצורך יישום סעיף זה משרד האוצר יקצה למשרד הביטחון תקציב תוספתי על סך 5 מלש"ח לשנים 2016-2020 (1 מלש"ח לשנה).

28. מכינה קדם צבאית לבדואים

להנחות את משרד הביטחון, בשיתוף משרד החינוך והמשרד לשוויון חברתי, לבחון ולעודד פעילות של מכינה קדם צבאית בקרב הצעירים הבדואיים בצפון הארץ. לצורך כך במהלך השנים 2016-2018 יקוימו סמינרים לבחינת היענות של צעירים בדואים בצפון למסגרת של הכנה לשירות מלא בצבא. בשנים 2019-2020, ככל שתימצא היענות כאמור וככל שתפעל מסגרת מקדימה למכינה קדם צבאית כאמור, ישתתף משרד הביטחון בהוצאותיה בשנתיים הראשונות לפעילותה בכפוף לכל דין. יובהר כי קיומה של מכינה קדם צבאית והכרה בה כפופים לחוק המכינות הקדם צבאיות, התשס"ח-2008 ולתקנות המכינות הקדם צבאיות (הכרה במכינה קדם צבאית), התש"ע-2009. לצורך יישום התכנית יקצה משרד האוצר למשרד הביטחון תקציב תוספתי על סך 3.45 מלש"ח. הניצול הכספי יבוצע לפי החלוקה הבאה: סכום של 150 אלש"ח לכל אחת מהשנים 2016-2018, וסכום של 1.5 מלש"ח לכל אחת מהשנים 2019-2020.

29. עידוד הגיוס והכנה לשירות צבאי

להנחות את משרד הביטחון, בתיאום עם משרד החינוך, לפעול לחיזוק הקשר ותחושת השייכות בקרב הצעירים הבדואיים לחברה ולמדינה והנחלת ערכים ומורשת קרב, וכן להגברת המוטיבציה בקרב בני נוער בדואים לגיוס ולשירות צבאי משמעותי. היקף התכנית יעמוד על סך 3 מלש"ח, מתוכם 1 מלש"ח מתקציב משרד הביטחון (0.2 מלש"ח לכל אחת מהשנים 2016-2020). בנוסף יקצה משרד האוצר למשרד הביטחון תקציב תוספתי על סך 2 מלש"ח לשנים 2016-2020 (0.4 מלש"ח לשנה).

30. פעילות להכוונת חיילים משוחררים

להנחות את הקרן והיחידה להכוננת חיילים משוחררים במשרד הביטחון לפעול בכל הכלים העומדים לרשותן להגברת הפעילות בקרב החיילים הבדואיים המשוחררים ומסיימי השירות הלאומי ומתן מגוון השירותים, הכלים וההטבות. הפעילות תכלול סיוע בהשתלבות בחיים האזרחיים, וכן עידוד ההשתלבות בתעסוקה ובאקדמיה.

31. עידוד השתלבות בשירות הלאומי

להנחות את רשות השירות הלאומי אזרחי במשרד החקלאות ופיתוח הכפר לפעול בתיאום עם משרד החינוך להגברת השתלבות הצעירים הבדואיים במערך השירות הלאומי, זאת בהתאם להחלטת הממשלה מס' 638 מיום 28.7.2013.

התכנית תכלול מרכיבים של הכשרה, חיזוק השליטה בשפה העברית וכן השקעה בהעצמה האישית של המתנדבים.

32. שיפור הביטחון האישי

להנחות את המשרד לביטחון הפנים לגבש, בתוך 30 יום ממועד קבלת החלטה זו, תכנית עבודה לשיפור הביטחון האישי והשירות לאזרח ביישובי התכנית. בכלל זה, ובהתחשב במגבלות התקציביות של החלטה זו, הגברת השיטור הקהילתי, הגברת התכניות למניעת אלימות שמפעיל המשרד (עיר ללא אלימות/מציל"ה) ביישובי התכנית, והרחבת פעילות הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובשימוש לרעה באלכוהול ביישובי התכנית. הגברת התכניות למניעת אלימות שמפעיל המשרד תעשה בהתאם לקריטריונים שייקבעו במשרד, אשר יאפשרו חחרגת יישובי התכנית מהכללים הרגילים של תכניות עיר ללא אלימות ומציל"ה, לרבות לענין השתתפותן העצמית של הרשויות המקומיות.

היקף התוספת ליישום התכנית יעמוד על סך של 12 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי, שיוקצה על ידי משרד האוצר למשרד לביטחון הפנים בפריסה על פני חמש שנים (2.4 מלש"ח לשנה).

33. פעילות המשרד להגנת הסביבה

להנחות את המשרד להגנת הסביבה להכין תכנית בתיאום עם המשרד לשוויון חברתי בנושא קידום הטיפול בפסולת והמחזור ביישובים הכלולים בתכנית, וכן בהגברת המודעות להגנה על הסביבה, ולפעול ליישמה במהלך השנים 2016-2020. לצורך

גיבוש ויישום התכנית, יקצה משרד האוצר למשרד להגנת הסביבה תקציב תוספתי בסך 5 מלש"ח לשנים 2016-2020

והמשרד להגנת הסביבה יקצה מתקציב קרן הניקיון 5 מלש"ח נוספים בכפוף לאישור הנהלת קרן הניקיון (סך הכל 2 מלש"ח לשנה משני המקורות יחדיו).

34. תכניות לילדים ולנוער

להנחות את המשרד לשוויון חברתי לפעול ביישובי התכנית לקידום ילדים ונוער בגילאי בתי ספר בשעות שלאחר יום הלימודים בתחומי העשרה, ספורט, תרבות ופנאי. תכנית זו תבוצע במסגרת מוסדות הציבור אשר ביישובי התכנית ובתיאום עם

הרשויות המקומיות הנכללות בתכנית. התכנית תתכלל ע"י מנהל יחידת הנוער בכל רשות ותתואם עם משרד החינוך. לצורך יישום סעיף זה יקצה המשרד לשוויון חברתי תקציב על סך 10 מלש"ח במהלך השנים 2016-2020 (2 מלש"ח לשנה), ובנוסף

יקצה משרד האוצר למשרד לשוויון חברתי תקציב תוספתי על סך 10 מלש"ח בפריסה לחמש שנים 2016-2020 (2 מלש"ח לשנה). כמו כן הממשלה רושמת לפניה את התחייבות עמותת מפעלי חינוך וחברה להעמיד תקציב בהיקף של 10 מלש"ח

לפחות, בפריסה על פני חמש שנים 2016-2020.

35. קידום מעורבות חברתית של אוכלוסיית הצעירים

המשרד לשוויון חברתי יפעל, בתיאום עם המשרד לפיתוח הפריפריה, הנגב והגליל, לקידום מעורבות חברתית של אוכלוסיית הצעירים בתחומי הרשויות המקומיות הבדואיות בצפון למען הקהילה, זאת בהתאם לתכנית עבודה אשר תגובש עם הרשויות

המקומיות בתוך 90 יום ממועד קבלת החלטה זו. לצורך יישום סעיף זה יקצה המשרד לשוויון חברתי תקציב על סך 5 מלש"ח במהלך השנים 2016-2020 (1 מלש"ח לשנה), ובנוסף יקצה משרד האוצר למשרד לשוויון חברתי תקציב תוספתי על סך 5 מלש"ח

מלש"ח בפריסה לחמש שנים 2016-2020 (1 מלש"ח לשנה).

36. מרכז מורשת בדואית

להנחות את המשרד לשוויון חברתי, בתיאום עם הגורמים הממשלתיים הרלוונטיים, לפעול במהלך השנים 2016-2020 להקמת מרכז מורשת לחברה הבדואית בישראל באחד מיישובי התכנית, זאת בהתבסס על מתווה אשר יגובש במשרד לשוויון

חברתי ובהתייעצות עם ראשי הרשויות הנכללות בתכנית. לצורך יישום סעיף זה יקצה המשרד לשוויון חברתי ממקורותיו תקציב על סך 2 מלש"ח במהלך השנים 2016-2020, ובנוסף יקצה משרד האוצר למשרד לשוויון חברתי תקציב תוספתי על

סך 2 מלש"ח במהלך השנים 2016-2020.

37. תוקם ועדת היגוי עליונה לתכנית אשר בראשה יעמוד מנכ"ל המשרד לשוויון חברתי או נציג מטעמו. בוועדה יהיו חברים נציגי משרדי הממשלה השותפים ליישום ההחלטה, לרבות נציג אגף תקציבים במשרד האוצר, וכן נציגות של פורום ראשי

הרשויות הבדואיות בצפון. הוועדה תורכב בתוך 45 יום ממועד אישור החלטה זו ותכונס באופן קבוע אחת לשנה לאישור תכנית העבודה הנדרשת לביצוע הפעולות הנדרשות ליישום החלטה זו, לעיון בנתוני התקציב ובהיקף הביצוע של כלל סעיפי

ההחלטה. משרדי הממשלה השותפים ליישום החלטה זו והחלטת המיעוטים יגישו למשרד לשוויון חברתי בתחילת כל שנה תכנית עבודה אשר תכלול סיכום שנת הפעילות הקודמת והמהלכים המתוכננים לביצוע במהלך השנה העוקבת ובכלל זה

תינתן התייחסות ליישום הספציפי של החלטת המיעוטים ביחס ליישובי התכנית ובכלל זה לסעיפים 5, 16(ב), 22, 23

להחלטה זו.

38. ליווי ומעקב לתכנית: המשרד לשוויון חברתי יעמיד לצורך ליווי ומעקב לתכנית תקציב שלא יעלה על 3 מלש"ח, זאת במטרה לבנות מערך ליווי, מעקב ובקרה ממוחשב לתכנית במהלך השנים 2016-2020, לרבות התקשרות עם גופי ייעוץ, ליווי ומחקר.

עדיפות לאומית

בהתאם לפרק כ"ו לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010),

התשס"ט-2009, בנושא אזרחי עדיפות לאומית, השיקול המרכזי שביסוד החלטה זו הוא הצורך בצמצום פערים בין האזור או היישוב לבין אזורים או יישובים אחרים או בין קבוצות אוכלוסייה תושבות האזור או היישוב לבין קבוצות אוכלוסייה אחרות, זאת

כאמור בסעיף 151(ב)(5) לחוק.

האוכלוסייה הבדואית בצפון מונה כמאה אלף תושבים, כשני שלישים מהם חיים ביישובים עצמאיים, ושליש ביישובים ערבים מעורבים. היישובים הבדואים העצמאיים (21 יישובים במספר) נמצאים בתחומן של שש מועצות מקומיות בדואיות עצמאיות,

מועצה מקומית ערבית בדואית אחת (בועינה נוג'ידאת), מועצה אזרחית ערבית-בדואית אחת (אל-בטוף) וארבע מועצות אזרחיות יהודיות (מטה אשר; זבולון; עמק יזרעאל; משגב). ריכוזי הבדואים העיקריים בצפון נמצאים באזור גבעת אלונים ומסביב לעיר

שפרעם; עמק זבולון; אזור משגב; בקעת בית נטופה; ובקעת סכני.

לאוכלוסייה הבדואית בצפון הארץ מאפיינים תרבותיים והיסטוריים ייחודיים המבחינים בינה לבין יתר מגזרי האוכלוסייה

בישראל ובכלל זה בני מיעוטים אחרים. האוכלוסייה הבדואית בצפון חיה בקהילות סגורות השומרות על תרבותן הייחודית, תוך

התבדלות משאר האוכלוסייה, לרבות אוכלוסיית המיעוטים. ככלל, בני הקהילה נשארים לגור בתוך כפריהם, ולא עוברים למקומות אחרים, מחשש לשלמות והישרדות הקהילה.

אוכלוסיית הבדואים בצפון מתגייסת לשירות בצה"ל, במערכות הביטחון השונות ובמערך השירות הלאומי. כיום מספר החיילים הבדואים המשרתים בצה"ל עומד על כ-2000 חיילים, מתוכם 1500 חיילים מהיישובים הבדואים בצפון וכ-500 מקרב החברה הבדואית בדרום. 179 חללים בדואים נפלו במערכות ישראל.

באופן כללי נציין כי בין יישובי התכנית לבין כלל היישובים במדינה, ובכלל זה יישובי מיעוטים רבים, קיימים פערים ממשיים הבאים לידי ביטוי, בין היתר, בתחומים הבאים:

- מחסור במוסדות ציבור ובשל כך היעדר מענה לתכניות חינוכיות וחברתיות רבות
- הישגים חינוכיים נמוכים מאלה המאפיינים את כלל החברה הערבית בארץ
- היעדרתשתיות מפותחות של אזורי תעשייה ותעסוקה
- היעדרהכנסות עצמיות של הרשויות המקומיות הבדואיות, דבר אשר מונע מהן עצמאות ויציבות כלכלית.
- תשתיות תחבורתיות ירודות. חוסר בתחבורה ציבורית בתוך היישובים ואליהם
- היעדרמסגרות תרבות וספורט אשר עונות על צרכי האוכלוסייה בתוך תחומי היישובים.

רמת התשתיות ביישובים הבדואים אינה נותנת מענה מספק לצרכי התושבים, והרשויות נדרשות להשקיע מיוחדות בתחומי תכנון ובינוי, תשתיות, שירותים ציבוריים ומוסדות ציבור. היעדרמקורות תקציביים עצמאיים ברשויות מחד גיסא וקושי במימוש תקציבים ממשלתיים מאידך משאיר את הרשויות הבדואיות במשבר פיננסי מתמשך. כתוצאה ממשבר זה הן אינן מצליחות ברוב המקרים למלא את תפקידן כלפי התושבים בכל הקשור למתן שירותים.

לכל 7 המועצות המקומיות הבדואיות הנכללות ביישובי התכנית, מוצמד חשב מלווה על ידי משרד הפנים. מועצות מקומיות אלו מזרקות כולן באשכולות 2 ו-3 בהתאם למדד הכלכלי חברתי שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

בשנת 2011 הוחל ביישום תכנית חומש מצומצמת לפיתוח היישובים הבדואים בצפון (בהתאם להחלטת ממשלה מס' 3211 מיום 15.5.2011). תכנית זו הסתיימה בסוף 2015. תכנית זו הייתה מצומצמת בהיקפה (349 מלש"ח לחומש), נתנה מענה חלקי עבור תחומים כגון תשתיות, חינוך, תעסוקה, תחבורה, אך לא נתנה מענה לתחומים נוספים כגון תרבות וספורט, תיירות, חקלאות וביטחון אישי.

בהחלטת המיעוטים ישנם מרכיבים שנותנים מענה גם לצרכים של היישובים הבדואים בצפון. יחד עם זאת, יש צורך במתן מענה נוסף בהתאם למאפיינים והצרכים הייחודיים של יישובי התכנית בתחומים כגון חינוך פורמלי, תיירות, חקלאות, הגנת סביבה, רווחה, ביטחון, צעירים, מורשת ועוד. קיימת חשיבות לתכנית הוליסטית המפרטת את המענה הכולל ליישובים אלו כפי שהיה נהוג בתכניות פיתוח קודמות. החלטה זו מפרטת את מכלול הפעילויות עבור יישובי התכנית כאשר חלקן נקבע בהחלטת המיעוטים והחלטה זו מוסיפה לגביהן מיקוד בהתאם לצרכי יישובי התכנית ובהתחשב בצרכי כלל אוכלוסיית המיעוטים וחלקן הן פעילויות ייעודיות נוספות ליישובי התכנית בהתאם לצרכיהם המיוחדים לרבות המשך והשלמת ביצוע של תכניות.

יוסבר, כי תכנית הפיתוח המוצעת מיועדת לאוכלוסייה הבדואית בצפון וזאת במובחן מהאוכלוסייה הבדואית בנגב אשר יש לה מאפיינים מיוחדים אחרים ולגביה קיבלה הממשלה את החלטה מס' 3708 מיום 11.9.2011 שכללה מענה בנושאים שונים לאוכלוסייה הבדואית בדרום שאינה נמנית במסגרת יישובי התכנית.

דיוור ותשתיות פיזיות:

הבעיה המרכזית המעכבת את התפתחות יישובי התכנית ואשר משליכה במישרין על חיי התושבים היא חוסר זמינות קרקעות לבנייה, עלויות פיתוח גדולות והיעדר פתרונות ביוב. חוסר זמינות הקרקעות נובעת מקשיים בקידום תכניות תכנון ובנייה וכן כתוצאה מגידול האוכלוסייה וכן העובדה שהבדואים מבקשים לשמור על קהילותיהם ובאופן כללי אינם עוזבים את יישוביהם.

מאפיינים חברתיים ותרבותיים אלו משליכים במישרין על הקשיים בהתפתחות היישובים ועל הצורך בסיוע מיוחד להם.

בשל אופיים הטופוגרפי של היישובים הבדואים בצפון, ובשל המורכבות החמולתית במסגרתה רוב היישובים מורכבים ממקבצים של שכונות כאשר כל חמולה חיה בשכונה נפרדת, נדרשים טיפול והשקעה ייחודית במגוון תחומים כגון מוסדות ציבור, בתי ספר, תשתיות תחבורה וכן תחבורה ציבורית. כך למשל היישוב כעביה טבאש ח'ג'אגרה מהווה חיבור של שלושה יישובים קטנים בהם חיות שלוש חמולות, כעביה, טבאש וח'ג'אגרה. מצב דומה נמצא ביישוב בית זרזיר אשר מורכב ממספר חמולות בהן הייב, ע'רפאת, ע'אדאת, ג'ואמיס ומזאריב. האופי היישובי אשר תואר לעיל מצריך השקעה רבה של משאבים מצד הרשויות המקומיות, אשר ממילא נמצאות במצב כלכלי ירוד בשל היעדרמקורות הכנסה עצמאיים, ובשל כך רמת השירותים לאזרח ביישובים אלה נפגעת עד מאוד.

ביום 21.12.2014 קיבלה ממשלת ישראל את החלטה מס' 2365. במסגרת ההחלטה הוחלט על הקמת צוות בראשות הממונה על התקציבים במשרד האוצר, אשר יגבש בתוך 120 ימים מיום קבלת ההחלטה, תכנית לטיפול בסוגיות דיוור ביישובי המיעוטים למעט ליישובי הבדואים בדרום. בצוות היו חברים גם נציגי הרשות לפיתוח כלכלי של המגזר הערבי, דרוזי והצ'רקסי, משרד המשפטים, משרד הבינוי, רשות מקרקעי ישראל, משרד הפנים, המשרד להגנת הסביבה, רשות המיסים ומשרד התחבורה.

הצוות קיים שש ישיבות וכן סיור ביישובי מיעוטים למעט יישובי הבדואים בדרום, נפגש עם גורמים רבים ביישובים אלו, ביניהם חברי כנסת, פעילים מהמגזר השלישי, נציגי רשויות מקומיות, מתכננים, אנשי אקדמיה ועוד.

עם סיום פעילות הוועדה גובש דו"ח אשר הובא לאישור קבינט הדיוור. המטרה העיקרית שגיבש הצוות הינה הגדלת היצע הדיוור ביישובי מיעוטים על מנת להקל על מצוקת הדיוור ביישובים אלו. עוד הוחלט בדו"ח כי הסוגיות התקציביות הכרוכות בנושא זה יקודמו במסגרת הצעת מחליטים העוסקת בסוגיות נוספות הקשורות באוכלוסיית המיעוטים, ובכללם יישובי תכנית זו.

לאור האמור גובש פרק הדיוור בהחלטת הממשלה לפיתוח כלכלי בחברה הערבית בשנים 2016 - 2020, כך שיתאם את היעדים שנקבעו בדו"ח צוות 120 הימים הן באמצעות שינוי מנגנוני הקצאה, והן באמצעות תוספת תקציבית במסגרת תכנית חומש.

במסגרת זו הוחלט כי 20% מסך ההשקעה של משרדי הבינוי, הפריפריה, הנגב הגליל, והתרבות, במוסדות ציבור יוקצו ליישובי מיעוטים הן בשכונות חדשות והן בשכונות ותיקות, וכן כי 30% מכספי הקרן לשמירה על השטחים הפתוחים בשלב ראשון ו-20% בהמשך יוקצו לטובת יישובי המיעוטים בכללם יישובי תכנית זו.

לאור זאת שעד כה לא נרקם הסכם גג עם רשות מקומית ביישובי המיעוטים, הוחלט להנחות את אגף התקציבים ומשרד הבינוי לפעול לאיתור רשות מקומית איתה ניתן יהיה לגבש הסכם גג לפי הפרמטרים הקבועים בהחלטות הממשלה בנושא. על מנת להקל על שיווק קרקע למגורים ביישובי המיעוטים, הוחלט להגדיל את סבסוד הפיתוח ביישובי המיעוטים בקרקע של

רמ"י בבנייה רוויה בגובה של 55% במקום 50% כנהוג היום.

כן הוחלט, כי צוות היגוי שיוקם יגבש הסכמים אסטרטגיים עם רשויות מקומיות ביישובי המיעוטים, אשר מטרתם לקדם בנייה של שכונות מגורים חדשות בבנייה רוויה בסטנדרט גבוה. על מנת לעשות כן ניתנו לצוות כלים תקציביים ובהם תקצוב תכניות מפורטות, תקצוב תכניות בקרקע מדינה, תקצוב הסדרה, הגדלת תקציב למוסדות ציבור, סבסוד פיתוח, מענק ראש שטח וכו'.

בסעיפים 1א, 6(ב), 7, 14 לעיל נקבע כי התקציב ליישום סעיפים אלה יוקצה מתוך המסגרת התקציבית של סעיף הדיור (סעיף 7) בהחלטת המיעוטים, כאשר הסכומים הנזכרים בסעיפים הנ"ל נקבעו בהתאם למיפוי צרכים ספציפיים לאוכלוסייה הבדואית בצפון באופן התואם את חלקם היחסי וכן לאחר תיאום עם ועד ראשי הרשויות הערביות.

היעדרתכנון מתארי בחלק מיישובי התכנית מהווה חסם עיקרי בפני קידום תכניות לבנייה ופתרון מצוקת הדיור, על כן יפעל מנהל התכנון במסגרת החלטה זו לגיבוש תכניות מתאר חדשות ועדכון קיימות על פי הצרכים העתידיים של יישובי התכנית רשויות מקומיות:

הרשויות המקומיות מופקדות על אספקת שירותים ציבוריים לתושביהן, לרבות שירותים כגון חינוך ורווחה. בהתאם, איכות השירותים הציבוריים המסופקים לתושב מושפעת במידה רבה מרמת השירות שהוא מקבל מן הרשות המקומית. לכן, קיימת חשיבות רבה להיקף מקורות ההכנסה של הרשות וליכולת הביצוע שלה, לעניין איכות אספקת השירותים הציבוריים הסופקים לאזרחים.

בפילוח ההכנסות העצמיות בין הרשויות השונות, ובפרט בהכנסות מארנונה שאינה למגורים, קיים פער דרמטי בין רשויות מהמגזר הערבי, ובכללם הרשויות הבדואיות לרשויות מהמגזר היהודי. כך, סך החיוב מארנונה שלא למגורים (קרי, ארנונה לעסקים) לנפש ברשויות הערביות עומד על כ-15% בלבד מהממוצע הארצי, ובמגזר הבדואי הוא מוערך בפתוח מ 10% מהממוצע הארצי. היעדרמקורות הכנסה עצמיות של הרשויות הבדואיות בצפון, והישענותם הרבה על תמיכות ממשלתיות פוגעת באיכות הפיננסית ובחוסן הכלכלי ומביא לפערים משמעותיים בינם לבין שאר הרשויות במדינה. נושא זה משליך על כלל התחומים שבאחריות הרשויות המקומיות וחובתן כלפי תושביהן בתחומים כגון: חינוך, רווחה, פנאי, תשתיות ופיתוח כלכלי עסקי.

בסעיפים 9 ו-11 לעיל נקבע כי התקציב יוקצה מתוך המסגרת התקציבית של סעיף הרשויות המקומיות (סעיף 15) בהחלטת המיעוטים, כאשר הסכומים הנזכרים בסעיפים הנ"ל נקבעו בתיאום עם משרד הפנים ועל פי נוסחת הקצאת תקציבי הפיתוח הנהוגה במשרד הפנים.

כמו כן, לאור מצבן של הרשויות המקומיות הבדואיות כמפורט לעיל ניתנו בהחלטה זו תוספות תקציביות ייעודיות להעצמת ההון האנושי ברשויות המקומיות הבדואיות ולחיזוק השותפות בין ולקידום פעילות אזרחית. תשתיות תחבורה:

קיים פער תשתיתי ניכר בין יישובי מיעוטים, וביתר שאת יישובי התכנית, ליתר היישובים במדינת ישראל. פער זה בא לידי ביטוי בין היתר במספר תאונות הדרכים ביישובי המיעוטים. כ-34% מההרוגים בתאונות דרכים הינם בני מיעוטים, בעוד שחלקם באוכלוסייה עומד על כ-15.3%. קיים חוסר בפיתוח עורקי תחבורה והרחבת עורקים קיימים, בתשתיות לתחבורה הציבורית וביצוע פרויקטים בטיחותיים.

יישובי התכנית נמצאים בפיגור רב אחרי יישובי המיעוטים האחרים בכל הקשור להכנת תכניות אב לתחבורה ולהקצאת זכויות דרך שייאפשרו ביצוע פרויקטים תחבורתיים. האופן שבו צמחו יישובי הבדואים בצפון בשל המעבר מחיי הנוודות ליישובי הקבע, סגנון הבנייה המאפיין יישובי הבדואים בצפון, התפזרותם על פני שטח מצדיק השקעה מיוחדת ביישובים אלה. בסעיף 16 לעיל נקבע כי התקציב יוקצה מתוך המסגרת התקציבית של סעיף תשתיות ונגישות לתחבורה (סעיף 2) בהחלטת המיעוטים, כאשר הסכום שהוקצה בתכנית מבוסס על סקר צרכים שמשרד התחבורה והבטיחות בדרכים ביצע בכלל יישובי המיעוטים, לרבות יישובי התכנית, והסכומים הנזכרים בסעיף 16 הנ"ל נקבעו בהתאם לסקר באופן התואם את צרכיהם, ובשים לב לחלקם היחסי בצרכים של יישובי התכנית וכן לאחר תיאום עם ועד ראשי הרשויות הערביות. תחבורה ציבורית:

קיים פער ניכר בשירות התחבורה הציבורית בין יישובי מיעוטים לבין יתר היישובים במדינת ישראל, אשר הולך ונסגר בעקבות מאמצים ממשלתיים בשנים האחרונות. בשנת 2005 ניתן שירות ל-81 יישובי מיעוטים (מתוך 157 יישובים באותו מועד, לרבות 19 לא מוכרים ולא כולל ערים מעורבות) על ידי 3,677 נסיעות אוטובוס ביום חול. בשנת 2011 גדל מספר הנסיעות ב-53% והגיע ל-5,655 נסיעות ביום חול, המשרתות 102 יישובים. בשנת 2014 מספר היישובים שלהם ניתן שירות כבר עומד על 138 יישובים. יחד עם זאת, הפער עדיין גדול – רק 7% מתקציב הסובסדיה השנתית מיועד לקווים המשרתים את אוכלוסיית המיעוטים (לא כולל ערים מעורבות), בעוד היא מהווה 15.3% מהאוכלוסייה. פערים אלה גדולים יותר כאשר מדובר ביישובי התכנית בעיקר בשל היעדר תשתיות תחבורתיות בתוך היישובים.

בהתאם מוצע כי הליווי ההוליסטי לפי תכנית זו, יכלול גם ליווי של פעילות משרד התחבורה והבטיחות בדרכים לקידום הנגישות התחבורתית של יישובי המיעוטים, תוך שימת דגש על הפעילות שתבצע על ידי המשרד לקידום יישובי התכנית. תיירות:

תחום התיירות ביישובי התכנית לא זכה בעבר לטיפול מספק מצד רשויות המדינה, על אף שקיים בהם פוטנציאל תיירותי גדול המתבטא במסורת אירוח בדואית עתיקת ימים, אשר השתרשה ועברה מדור לדור. שימור וקידום מסורת זו מצריך השקעה מצד רשויות המדינה הן בהיבט התשתיתי והן בהיבט השיווקי והפרסומי של פעילויות ופסטיבלים. בריאות:

מצבם הפיזי של התשתיות הבריאותיות ביישובי התכנית ירוד בהשוואה למצב תשתיות דומות בשאר יישובי המיעוטים וחלקן הגדול דורש שיפוץ ותחזוקה מידיים. בנוסף הוכרו שנים האחרונות מספר יישובים בדואים קטנים במסגרת המועצות האזוריות אשר נכללים במסגרת תכנית זו ובהם חסרים תשתיות פיזיות, בכללן תחנות לבריאות המשפחה, על כן גובשה תכנית עבודה למתן מענה לצרכים ייחודיים אלה ביישובי התכנית. חינוך:

לאיכות החינוך ורמת ההשכלה השפעה מהותית על הפיתוח האישי והמקצועי של הפרט, וכיוון שכך, גם על פוטנציאל ההשתכרות שלו. כמו כן, לאיכות מערכת החינוך השפעה מהותית על אפשרויות הניעות (מוביליות) החברתית של תלמידים מרקע כלכלי-חברתי חלש יחסית. נתוני מערכת החינוך והלמ"ס מצביעים על ביצועים נמוכים יחסית של מערכת החינוך ביישובי התכנית מבחינת שיעורי השתתפות והשיגים ביצועיים, בכל אחד משלבי בית הספר. כך למשל שיעור הזכאים לבגרות במערכת החינוך של יישובי התכנית עמד על 38% בלבד בשנת תשע"ג, רק 24% עמדו בתנאי הסף של המוסדות להשכלה גבוהה, בעוד שיעור הזכאים לתעודת בגרות במערכת החינוך היהודית עומד על 73.5%, והממלכתית הערבית על 54.7%

בשנת תשע"ג. (עיבוד הרשות לפיתוח כלכלי של מגזר המיעוטים על נתוני למ"ס אגרגטיביים על יישובי התכנית). בהתאם לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 2013, האוכלוסייה הבדואית בישראל הנה אוכלוסייה צעירה בהשוואה לאוכלוסיות אחרות בישראל: הגיל החציוני של הבדואים הוא 18.4 לעומת 18.9 בקרב המוסלמים, 24.6 אצל הדרוזים, 29 בקרב הנוצרים ו-29.3 במגזר היהודי. שיעור הילדים מתחת לגיל 14 באוכלוסייה הבדואית עמד בשנת 2006 על 56% לעומת 25.6% באוכלוסייה היהודית, 42.3% באוכלוסייה המוסלמית ו-27% באוכלוסייה הנוצרית. על אף האמור, פעולות חינוכיות בלתי פורמאליות מתקיימות במתכונת מצומצמת ביותר, עקב המשבר הכספי ברשויות והמצב הסוציו אקונומי של האוכלוסייה שמתקשה לשלם בעדן.

על כן, ניתנה בהחלטה זו תוספת תקציבית ייעודית לתכנית לחינוך פורמאלי ובלתי פורמאלי, בדגש על פעילויות עבור ילדים ונער בשעות אחר הצהריים, כגון תנועות צופים, חוגי העשרה ופעילות ספורט, מנהיגות נוער וקייטנות קיץ.

יצוין כי התקציב המוקצה בהחלטה זו נמוך מהתקציב שהוקצה במסגרת תכנית החומש לאוכלוסייה הבדואית בנגב במסגרת החלטת ממשלה 3708 הנ"ל, כאשר רבים מקרב אוכלוסייה זו מתגוררים בכפרים בשלבי הכרה שם תשתיות חינוך כמעט ואינן קיימות.

אזורי התעשייה:

במגזר היהודי ישנן 168 רשויות לעומת 82 במגזר המיעוטים. סך השטח המיועד לתעשייה ומלאכה באזורי תעשייה בדונמים הינו 33,546 דונם ליהודים לעומת 1200 דונם ביישובי מיעוטים, מתוכם רק 80 דונם ביישובי התכנית, דהיינו 96.5% מכלל השטחים המיועדים לתעשייה ומלאכה אינם במגזר המיעוטים ו-3.5% בלבד ביישובי המיעוטים ו 0.02% ביישובי התכנית. מלבד היישובים בית זרזיר ובוועינה נוג'ידאת אשר בהם יש אזורי מלאכה, בשאר יישובי התכנית לא קיימים אזורי תעשייה כלל. הדבר מקשה בעיקר על שילוב נשים בדואיות בשוק העבודה.

לאור מצב זה, ניתנו בהחלטה זו תוספת תקציבית ייעודית לפיתוח איזורי תעסוקה, מלאכה ופינוי מטרדים.

תעסוקה:

בהתאם לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שיעור תעסוקת המיעוטים בגילאי 25-64 בשנת 2014 עמד על 74.3% לגברים ערבים לעומת 82.8%. לגברים יהודים שאינם חרדים ו-31.5% לנשים ערביות לעומת 80.1% לנשים יהודיות שאינן חרדיות. השכר הממוצע לשנת 2012 של תושבי יישובי התכנית עמד על 5035 ₪, בעוד שהממוצע בארץ עמד על 8971 ₪.

בסעיף 19 לעיל נקבע כי התקציב יוקצה מתוך המסגרת התקציבית של סעיף תעסוקה (סעיף 4) בהחלטת המיעוטים, כאשר הסכום נקבע על פי תכנית עבודה שגיבשו הגורמים המקצועיים במשרד הכלכלה בתאום עם משרד האוצר והמשרד לשוויון חברתי.

עידוד יזמות וקידום עסקים:

לאור ניתוח הצרכים ואופי ההתנהלות העסקית של עסקים מהמגזר הבדואי בצפון הוכנה תכנית עבודה מקצועית לצורך עידוד קידום ופיתוח עסקים קטנים ובינוניים באוכלוסיית היעד בשים דגש על הנגשת השירותים הניתנים על ידי הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים במשרד הכלכלה והתעשייה עבור עסקים הפועלים ביישובי התכנית.

עוני:

על פי דוח העוני והפערים החברתיים שפרסם המוסד הביטוח לאומי לשנת 2014, שיעור המשפחות העניות (כהגדרת מונח זה בביטוח הלאומי) במשפחות המיעוטים הינו 52.6% לעומת 13.6% אצל האוכלוסייה היהודית. במחוז צפון שיעור המשפחות העניות מקרב האוכלוסייה הערבית עמד על 46.5% בעוד שאצל המשפחות היהודיות השיעור עמד על 15.5% בלבד.

יישובי התכנית מצויים במדד סוציו-אקונומי 2-3, הדבר מהווה אינדקסיה למצב כלכלי ירוד בקרב קבוצת היעד.

ביטחון פנים:

הגברת הביטחון האישי, הגנה על הקניין ואכיפת הסדר הציבורי ביישובי התכנית, מהווים נדבך חשוב להגדלת שיעור התעסוקה ולפיתוח כלכלי. כך, השגת יעדי של המשרד לביטחון פנים יובילו לשיפור באיכות חייהם ובתחושת הביטחון האישי של התושבים ביישובי התכנית לצמיחה ולמיצוי הפוטנציאל הכלכלי והעסקי ביישובים אלו.

שיעור מעורבותם של בני המגזר הערבי בתיקי עבירות האלימות הינו גבוה ביחס לשיעורם באוכלוסייה - מעורבות גבוהה בעבירות האלימות בקרב בני המגזר הערבי מלמדת על רמת פשיעה ואלימות גבוהה ביישובי התכנית ועל הצורך במתן מענה ע"י הקצאת כוח אדם ואמצעים טכנולוגיים שיגבירו וישפרו את השמירה והאכיפה על החוק והסדר ביישובים אלה. יישובי התכנית מאופיינים ברמת אלימות ופשיעה גבוהים יותר משאר יישובי המיעוטים, זאת בשל שיעורי נשירה גבוהים יותר ממערכת החינוך, היעדר מסגרות בלתי פורמליות מספיקות ומיעוט אפשרויות התעסוקה בקרבת אותם יישובים.

השכלה גבוהה:

במערכת ההשכלה הגבוהה נרשמים שיעורי השתתפות נמוכים בקרב החברה הבדואית. מספר הסטודנטים הבדואים ביישובי התכנית הלומדים לתואר ראשון במוסדות האקדמיים בישראל עומד על כ-350 בלבד בשנת תשע"ד מתוך 30,969 סטודנטים מקרב אוכלוסיית המיעוטים הלומדים לתואר ראשון לעומת 205,750 סטודנטים יהודים. שיעור זה נמוך משמעותית בהשוואה לחלקם בקבוצת הגיל הרלוונטית (18-29). פעילות הממשלה במסגרת תכנית "אמתיאז" אשר החלה לפעול בשנת הלימודים 2014/5 הביאה לשילובם של 90 צעירים בדואים במוסדות להשכלה גבוהה בישראל. כאמור לעיל רק 24% עמדו בבגרות המהווה תנאי הסף של המוסדות להשכלה גבוהה

מים וביוב:

חלק מיישובי התכנית התאגדו במסגרת התאגידים הקיימים וחלקם טרם התאגדו בשל סיבות טכנוניות. היום כ-30% מהבתים ביישובי התכנית אינם מחוברים לרשת הביוב ועודם משתמשים בבורות ספיגה המהווים מפגע סביבתי ותברואתי גדול. התכנית המוצעת באה לתת מענה לסוגיה זו באופן מהותי וכמעט מושלם על ידי הסדרת תשתיות הביוב, חיבור כלל הבתים ביישובי התכנית לרשת הביוב, הקמת תחנות שאיבה וחיבור היישובים למתקני טיהור השפכים הסמוכים להם.

הגנת הסביבה:

כיום פועלת ביישוב ביר אל-מכסור יחידה סביבתית אשר עוסקת בחינוך והדרכה להגנה על הסביבה, טיפול בפסולת ובמפגעים סביבתיים, מחזור, אכיפה ופיקוח ובנושא איכות הסביבה. במסגרת זו ניתן מענה חלקי לחלק מיישובי התכנית. בהחלטה זו מוצעת תוספת תקציב ייעודית ליישובי התכנית במטרה לספק מענה הולם לכלל יישובי התכנית.

לסיכום:

על מנת לצמצם פערים אלו ולאפשר ליישובי התכנית עצמאות כלכלית ומסוגלות למתן רמת שירותים נאותה לאזרח, תוך מתן

אפשרות לאוכלוסייה הבדואית בצפון לשמור על מאפייניה המיוחדים, מוצע להכיר ביישובי התכנית כאזורי עדיפות לאומית.

סוג יישוב	נספח מס' 1: יישובי התכנית	
	מ. מקומיות	יישוב
מ.מ	1	ביר אלמכסור
מ.מ	2	בועינה נג'ידאת
מ.מ	3	בסמת טבעון
מ.מ	4	בית זרזיר
מ.מ	5	טובא זנגריה
מ.מ	6	שבלי אום אלע'נם
מ.מ	7	כעביה טבאש חל'אג'רה
מ. אזוריות		
יישובים	1	אל-בטוף
ואדי אל חמאם		
רומת אל הייב		
דמיידה	2	משגב
ראס אלעין		
ערב אלנעים		
סלאמה		
כמאנה		
חוסנייה		
מנשית זבדה	3	עמק יזרעאל
סואעד חמירה		
אבטין	4	זבולון
ח'זואלד		
ערב אל עראמשה	5	מטה אשר

הנוסח המחייב של החלטות הממשלה הינו הנוסח השמור במזכירות הממשלה.
הנוסח המחייב של הצעות חוק ודברי חקיקה הנזכרים בהחלטות הינו הנוסח המתפרסם ברשומות.
החלטות תקציביות כפופות לחוק התקציב השנתי.